

У К Р А Ї Н С Ь К И Й Тиждень

№ 38 (462) 23 – 29.09.2016 р.

www.tyzhden.ua

Раğнар Сііл
про культурну
політику

Чи захищений медіа-простір
від російського контенту

Хакерство
як зброя Москви

У чому значущість постаті
В'ячеслава Липинського

ЦІНА ПОЛТАВЩИНИ

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

«Український тиждень». Відповідально про країну та світ. Незалежний аналітичний україномовний тижневик суспільно-політичного спрямування, що висвітлює ключові події та проблеми країни. Чітка ідентифікація, позиція, авторська інтонація та стиль. Незалежність від політичних чи бізнес-груп. Об'єктивність і незаангажованість у висвітленні проблем українського суспільства. Когерентне джерело для експертів, політиків, інтелектуалів та культурних діячів у Європі з питань України. Просування принципів свободи слова та незалежності преси. Серед авторів відомі в Україні та світі журналісти, економісти, громадські діячі, мистецтвознавці. Офіційний партнер **The Economist**

Оберіть зручний для вас спосіб передплати:

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку за наведеними реквізитами.
Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує)

СПЛАТИТИ БАНКІВСЬКОЮ КАРТОЮ:

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

- «Український тиждень»
- на 1 міс. – 55 грн
- на 3 міс. – 156 грн
- на 6 міс. – 300 грн
- на 12 міс. – 600 грн

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:

«Український тиждень» за індексом 99319

Телефон редакції: 044-351-13-00

Повідомлення	Отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
		26009000022321	35392656
		поточний рахунок отримувача	код отримувача
	Назва установи банку	300023	
		МФО банку	
	ПАТ «Укрсоцбанк»		
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	Вид платежу: за передплату на журнал		
	Період:		
Касир		сума, грн	
	Платник (підпис)		

НА ЧАСІ

- 4 Нова виборча параноя
Кому вигідні старий склад ЦВК і спекуляції на переобранні парламенту
- 7 Юрій Макаров
про недоречний гуманізм
- 8 Олександр Данилюк:
«Якщо люди сплачуватимуть податки, то за можливості держава зменшуватиме певні ставки»
Міністр фінансів про податкову реформу, бюджет і митницю
- 12 Захищатися не соромно
Чи стане меншим вплив Росії на наш медіа-простір

ТЕМА НОМЕРА

- 14 Світло й тіні
Igor Lossev про значущість Полтавської області
- 16 Біполярний політичний розлад
Політична мапа міста й області
- 20 Заповідник «стабільності»
Чому не сформувався полтавський клан
- 22 Ресурсний Клондайк
Про економічний потенціал Полтавщини
- 26 Шляхта в козацькому кунтуші
Про соціальні ідеали провідної верстви Гетьманщини

СВІТ

- 30 Що вбиває нашу демократію
Едвард Лукас про хакерську війну Росії на Заході
- 32 Вибір овочів
Катерина Барабаш про новий російський «парламент»

- 34 Матьє Булеґ:
«Мінські угоди безперспективні, але неминучі»
Французький політолог про стримування Росії
- 36 Ще одна джихадистська «держава»
Як відроджується «Аль-Каїда»
- 38 Везунчик Джим
Чи варто очікувати реформ у Світовому банку
- 39 Третя революція?
Як співзасновник Twitter збирається влаштовувати переворот у журналістиці

СПАДОК

- 40 В'ячеслав Липинський:
жертвопринесення
У чому значущість та актуальність спадщини розробника українського консерватизму

КУЛЬТУРА

- 44 Раґнар Сііл:
«Культура цінна сама по собі, вона не йде після ситого шлунка, здоров'я тощо»
Естонський експерт про креативні індустрії і завдання Мінкульту
- 47 ОНУХ про чвари в українському культурному середовищі
щоденники окупації
- 48 Розмова з таксистом
Якими чутками живе Луганськ
- 49 Зі слізьми на очах
Як виховують нове покоління в «ДНР»

P. S.

- 50 Пам'яті Леонідаса Донскіса

Тиждень

№ 38 (462) 23 – 29.09.2016
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український тиждень»
03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
Головний редактор Дмитро Крапивенко
Редакція Наталія Петринська,
Анна Корбут, Алла Лазарева,
Олександр Крамар,
Ганна Трегуб, Богдан Буткевич,
Віталій Рибак, Станіслав Козлюк,
Юрій Макаров, Роман Малко,
Ольга Ворожбит

Відділ передплати та роздрібної торгівлі

тел.: (067) 407-10-96
e-mail: peredplata@tyzhden.ua

Відділ реклами

тел.: (067) 407-10-89
e-mail: reklama@tyzhden.ua
Видається з 02 листопада 2007 року
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.

Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37

e-mail: office@tyzhden.ua

тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1447 від 28.07.2003 р. № зам. 16-2054
Наклад 32 000

Номер підписано до друку 21.09.2016 р.
Виходить щоп'ятниці
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою

Передплатний індекс 99319
Ціна договірна

НА ЧАСІ

Нова виборча параноя

Роман Малко

Квест під назвою ротація Центральної виборчої комісії, схоже, успішно зайшов у глухий кут. Майже в такий самий, як і надання особливого статусу Донбасу, проведення там виборів або позбавлення депутатів недоторканності. Утім, якщо два перших проекти так чи інакше майже цілковито залежать від зовнішніх чинників, проблема недоторканності болюча, але некритична і з нею в окремих випадках можна собі якось дати раду, то обійти презрілу ЦВК майже нереально. У ній, як у скирті сіна, схована голка Коція.

Наявна ЦВК уже два роки як нелегітимна, перепрацювала всі можливі формальні терміни, і, якщо бути відвертим та чесним, усі вибори, проведені в країні за її участю, викликають чимало запитань. Звісно, ніхто ніколи не ставитиме її

ФОТО: УНАН

повноваження під сумнів і не відмотуватиме коліщатка назад, але проблема від цього не зменшується. Змінити ситуацію, звісно, можна, і це питання радше технічне, ніж політичне. Принаймні в нормальній країні так було б. Але ми живемо в особливий час, в особливій країні з владою, яка на все має свій особливий погляд, зокрема і щодо дотримання букви закону. А тому проблема ЦВК давно не є питанням рахункової комісії, а радше стратегії, тактики й іноді навіть геополітики.

Насправді процедура заміни членів комісії доволі проста. Фракції парламенту подають президентові список кандидатур. Той відповідно з урахуванням цих пропозицій робить подання в парламент. Усіх чи ні — це його особисте право згідно із законодавством. Він просто чує думку фракції та обирає. Право парламенту — підтримати або ні. Якщо кандидатуру не підтримують, треба шукати іншу. Все.

І от одного прекрасного червневого дня, коли парламент уже потроху збирався йти на канікули, депутати несподівано отримали вісточку з Банкової у вигляді подання президента зі списком 11 кандидатур із 12 можливих. У якийсь момент здавалося, що процес зрушив нарешті з місця і хелі-енд от-от настане. По-перше, бажання змінити ЦВК станом на кінець червня було чи не в усіх акторів і в президента зокрема, а по-друге, питання позачергових виборів нарешті, схоже, зняли з порядку денного, політичну кризу подолали, і новий уряд активно взявся до роботи. Жодної тобі грози на горизонті.

ЗРОЗУМІЛО ТЕ, ЩО ПЕРЕГОНИ, ЧИ ТО ПОЗАЧЕРГОВІ, ЧИ ТО ПЛАНОВІ, ДЛЯ ВЛАДИ ЗРУЧНІШЕ ТАКИ ПРОВОДИТИ САМЕ ЗА СТАРИМ ЗАКОНОМ І ЗА СТАРОЇ ЦВК

Втім, українська політика тим і прекрасна, що завжди сповнена сюрпризів. Ні з того ні з цього голови двох найбільших фракцій — БПП і НФ — спільно звернулися до комітету, який мав за процедурою розглянути подання президента й зробити свій висновок, із проханням відкласти розгляд цього питання. Офіційна версія пробуксовки — відсутність потрібної кількості голосів у залі й небезпека після формального звільнення нинішніх прострочених членів ЦВК необрання заміни їм. Саме таку думку можна почути нині в кулуарах парламенту від тих народних обранців, які в курсі справи й розуміють, про що йдеться. А більшість просто відмахується, мовляв, це не наше питання, з'ясовуйте в членів комітету, а ще краще в президента.

Якщо уважніше вивчити питання, чиї кандидати є в поданні, а саме БПП, НФ, «Самопоміч», «Відродження» і «Волі народу», версія про брак голосів видається не надто переконливою. Голоси начебто є, навіть із лишком. Сукупна кількість депутатів названих фракцій і груп значно більша за потрібні 226, тому тут очевидна відмовка. Справжня ж причина може критися в неузгодженості деяких кандидатур, які дивним чином з'явилися

в списку і яких ніхто не подавав. Наприклад, із трьох пропозицій від НФ президент, подекують, урахував лише кандидатуру Леонтія Шепілова, двох інших відкинув. Натомість у поданні з'явилися три особи, зокрема Олег Конопольський, Надія Синиця та Роман Гребя, яких НФ не подавав, але їх приписують саме до нього. Понад те, до всіх трьох є претензії громадського сектору. Хто їх подавав — питання, покрите мороком. Є версія про персональну домовленість Арсенія Петровича з Петром Олексійовичем, але ніхто з фракції її ані підтверджує, ані спростовує. Є також думка, що список навмисне сформовано в такий спосіб, щоб його проходження заблокувати й уникнути оновлення ЦВК. Ця ситуація, подекують, влаштує багатьох, а в разі виникнення потреби проводити позачергові вибори можна буде послатися на проблему неузгодженості й проводити їх зі старою ЦВК і за старим виборчим законом.

Хай там як, а легким запашок можливих позачергових виборів у парламенті знову відчувається. Про них ще ніхто офіційно не говорить, тільки гроші на округи вже кинуті чималі. Дрібні фракції, подекують, уже на низькому старті й активно починають задобрювати електорат, логічно підозрюючи, що працювати нинішньому складу ВР залишилося недовго. Аргументи доволі прості: патологічна непродуктивність парламенту, можлива криза в разі спроби протиснути «особливий статус Донбасу» і вибори на окупованій території, яких параноїдально вимагають європейці, наближення голодних бунтів із початком опалювального сезону тощо. Мають ці страхи під собою підстави чи ні, але не встигнути на потяг охочих немає.

Як насправді розвиватимуться події, покаже час. Можливо, вибори будуть навесні, і готуватися до них є сенс. Коли більшість у нинішньому парламенті буде в них зацікавлена, вони точно відбудуться, й ігрища з ротацією ЦВК — чудовий аргумент на користь такої версії. Нині такої зацікавленості явно не спостерігається, але все може швидко змінитися. Не виключено, на Банковій знову вирішили спробувати всіх переграти, сподіваючись, що гуму можна тягти до нескінченності й це така собі гра на нерви. Справді, ну не вірити ж, що чесні вибори в Україні взагалі більше не потрібні й витворена нині система всіх влаштує... Сумнівно, але як варіант.

От що точно зрозуміло, то це те, що перегони, чи то позачергові, чи то планові, зручніше таки проводити саме за старим законом і за старою ЦВК, де багато хто непогано пригодований чи, будьмо відвертими, висить на гачку. Особливо в таких виборах, звісно, зацікавлені дрібні політики, які робитимуть ставку на мажоритарників і розуміють, що саме наявна система є їхнім шансом якнаймасовіше пролізти в нову Раду.

А втім, збоку вся ця історія дещо нагадує добре розіграну багатоходовочку, кінцевою метою якої може бути, наприклад, усунення з бігової доріжки конкурента. Як не крути, а спроба виснажити противника й змусити його витратити гроші, піддавшись на такий собі зрежисований фальш-старт, — дуже навіть непогана ідея, яка може спасти на думку одночасно кільком політтехнологам. ■

«Брюссельський синдром»

Юрій Макаров

Я не ревнивий і не заздрисний. Коли читаєш матеріал, який волів би написати сам, хочеться плескати в долоні й послати авторів квіти. Ось як тепер, коли колега Катерина Мола опублікувала в дружньому виданні колонку про справедливість, свободу й толерантність. Переказую своїми словами: в українському суспільстві стало модним закликати до примирення, уникати «мови ворожнечі» й переводити увагу з реальної проблеми — російської окупації та інформаційної агресії — на неіснуючі загрози, як-от «мова ненависті» й «громадянська війна».

Я не готовий стверджувати, що всі, хто хоче порозумітися з Донбасом, автоматично є колаборантами Кремля. Війна суттєво спрощує палітру сприйняття, імперативно зводючи вибір до мізерного «свій/чужий». За кадром лишаються індивідуальні долі, особисті характери з їхнім правом на оману та помилку, просто страждання людей незалежно від їхніх переконань і поведінки, але на те вона й війна, надто з таким потужним і підступним ворогом. Адекватне розуміння ускладнюється «гібридними» умовами, коли ти можеш зателефонувати родичам «за стрічку» (і почути, що ми всі тут фашисти) або навіть фізично потрапити, хай із пригодами, по той бік лінії фронту. Не всі здатні відмовитися від складності світу під тиском надзвичайних обставин, а вони таки надзвичайні, для цього потрібне вольове зусилля. Слід сказати собі безжальне: «порубіжний стан, хлопці й дівчата, тривога, всі прекрасні думки й почуття доведеться відкласти до після війни». Інакше не переможти.

Проте є в суспільстві ті, хто налаштований надто по-європейськи. Я навмисно не беру це визначення в лапки, бо свідомість сучасного європейця справді така: вони вірять у діалог, у вирішення конфлікту за принципом win-win, це результат суворої роботи над помилками після всіх воєн і тоталітаризмів. Слабкість позиції тут в одному: вона не працює в умовах смертельної небезпеки, і це вкотре доводить безсилля західного світу перед лицем нехитрого ісламістського тероризму.

Наші «європейці» у своєму прагненні достукатися до людського й раціонального в противнику, побачити людське обличчя там, де взагалі не існує жодної суб'єктності, видаються по-своєму зворушливими, але непереконливими. Для органіки їм бракує, власне, декорацій упорядкованої, облаштованої, заможної Європи. Їхню готовність порозумітися з ворогом я назвав би не «стокгольмським», а «брюссельським» синдромом, адже там, на Заході, дискурс щирих інтелектуалів підхопили байдужі, глибоко цинічні євробюрократи й політики, яких не хвилюють ані людські долі, ані

справедливість, ані навіть право, тільки політична кон'юнктура. «Брюсселізації» нашого сприйняття парадоксальним чином сприяють залученість до міжнародного медіа-контексту, всілякі тренінги-семінари-програми-гранти, тобто все, що замість того, щоб занурювати в реальність, від неї, перепрошую, відриває.

Тим часом, повертаючись до тріади справедливість — свобода — толерантність, не могу не звернути уваги ще на одну складову шизофренічного синдрому: відмовляючись бачити ворога там, де він є насправді, ми починаємо активно шукати його серед своїх. За великим рахунком, я бачу в цьому серйозну поразку Євромайдану, адже найважливіше його надбання, як на мене, — це не скинення режиму, не повернення до політичних свобод і правових практик, не економічні реформи, а актуалізація довіри як клею громадянського суспільства. Ані взаємодія під час Майдану,

НАШІ «ЄВРОПЕЙЦІ» У СВОЄМУ ПРАГНЕННІ ДОСТУКАТИСЯ ДО ЛЮДСЬКОГО Й РАЦІОНАЛЬНОГО В ПРОТИВНИКУ, ПОБАЧИТИ ЛЮДСЬКЕ ОБЛИЧЧЯ ТАМ, ДЕ ВЗАГАЛІ НЕ ІСНУЄ ЖОДНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ

ані мобілізація цілого народу навколо допомоги фронту не були б можливими, якби ми щоразу питали, чи не є твій ближній прихованим агентом впливу Москви, олігархів, АП, міжнародного таємного уряду, рептилоїдів тощо.

Нині регулярні сварки в пресі, соціальних мережах та особистому спілкуванні переконують, що ми цей найважливіший ресурс втрачаємо. Про спецоперації з викриття вчорашніх моральних авторитетів, які свідомо громадськість зустрічає з ентузіазмом, дозволю собі промовчати. Суджу з власного досвіду: у мене за останні півроку практично не було жодного публічного виступу, з приводу якого мене не звинуватили б у проплаченості з пропозицією негайно привселюдно вибачитися за це. Звісно, якщо ворог не там, він має бути десь тут...

Зрозуміле розчарування повільним ходом змін (хоча хто ж нам винен, що ми зачаровувалися), зрозуміла втома від жевжиків, які на крові патріотів і далі вирішують свої питання, зрозуміла депресія від невизначеності подальшої стратегії (адже омріяний безвізовий режим — це не кінцева мета, а лише тичка, репер на умовному шляху вдосконалення країни), але ж якщо піддатися відчаю, прямувати до Європи — не офіційної, а тієї, яку ми мали на увазі два з половиною роки тому, — просто не буде кому. ■

ОЛЕКСАНДР ДАНИЛЮК:

«Якщо люди сплачуватимуть податки, то за можливості держава зменшуватиме певні ставки»

В інтерв'ю *Тижню* міністр розповів про новий проект податкової реформи, боротьбу з тіньовою економікою, зловживання на митниці, реформування ДФСУ та бюджет-2017.

Спілкувалася
**Тетяна
Омельченко**

Що спільного та що відмінного між новим проектом податкової реформи й тими двома варіантами, які були напрацьовані торік? Які ключові позиції тих проектів не дали змоги ухвалити реформу в 2015-му і як вони змінилися в новому проекті?

— Все ж таки проект реформи було ухвалено: лише деякі норми не ввійшли до остаточного варіанта. Торік я теж був залучений до цього процесу як профільний заступник голови Адміністрації президента й займався питанням змін до Податкового кодексу. Тому добре розумію, де є проблеми. Головне, як працює податкова і як побудована система адміністрування податків.

Олександр Данилюк народився 1975 року в Молдові. Закінчив Київський інститут інвестиційного менеджменту, Національний технічний університет (КПІ), а також Бізнес-школу (МВА) Індіанського університету (США). Кар'єру розпочав брокером. Три роки працював над проектами компанії Baker & McKenzie в Лондоні й Москві. Очолював один з інвестиційних фондів Лондона. Був позаштатним радником президента Віктора Януковича, очолював Координаційний центр із запровадження економічних реформ. З липня 2014 року — постійний представник президента України в Кабінеті Міністрів. З вересня 2015-го — заступник голови АП. 14 квітня 2016 року призначений на посаду міністра фінансів України.

Питання ставок другорядне. Саме від адміністрування залежать рівень корупції та зацікавленість бізнес-інвесторів. Адже коли інвестори розглядають можливості вкладання своїх грошей, то насамперед звертають увагу на Податковий кодекс, спілкуються з юридичними та аудиторськими компаніями, що обслуговують бізнес в Україні.

Ми знизили податки на працю, і це позитивно. Але чи вирішило це головні проблеми бізнесу? Ні. Чи питає бізнес про ставки ПДВ? Ні. Але майже кожен нарікає на проблеми з поверненням ПДВ, зокрема на відкати за його повернення. Звісно, такі зловживання дуже відштовхують бізнес. І це лише один із найочевидніших прикладів.

Тому три головні відмінності наших пропозицій цього року такі. По-перше, ми фокусуємося на вирішенні головної проблеми бізнесу — спрощенні адміністрування. По-друге, цього разу немає різних таборів чи різних варіантів реформи, ми працюємо як команда на спільний результат. Створено робочу групу, до якої ввійшли представники Податкового комітету ВРУ включно з його головою Ніною Южаніною, інші депутати, співавтори Закону № 3357, бізнес-асоціації, громадські експерти та представники ДФС. Звичайно, не завжди легко було йти на компроміси, але ми знайшли рішення за всіма спірними питаннями й дамо результати, на які чекає бізнес. По-третє, на відміну від минулого року, коли податкову реформу до останнього розробляли в секреті, тепер ми від самого початку зробили процес максимально відкритим, щоб було враховано якомога більше пропозицій. Проводили десятки робочих зустрічей, відкриті консультації з бізнесом та громадськими експертами, кілька разів оприлюднювали на офіційному сайті Мінфіну й сторінці у Facebook робочі версії документа для публічного обговорення, де абсолютно кожен охочий міг надіслати свої коментарі та пропозиції.

Роботу над проектом ми вже завершили й плануємо подати його до Верховної Ради впродовж тижня. Дуже хочу, щоб його якнайшвидше ухвалив парламент.

Як ви оцінюєте шанси нової податкової реформи бути ухваленою цього року й запрацювати наступного? Чи стане парламент найбільшою перешкодою на цьому шляху?

— Не маю, що парламент чинитиме опір: там суцільний позитив. Гальмуватимуть лише ті, хто на цьому зараз заробляє. Голосування все покаже. Реформа однозначно необхідна бізнесу. І він нас підтримуватиме, зокрема щодо ліквідації подат-

кової поліції. Але в законопроект ми не включено питання про податкову поліцію та створення Служби фінансових розслідувань. Відповідний закон уже готовий, обговорюється з міністерствами, і ми плануємо подавати його на розгляд Кабміну окремо. Адже податкова поліція — один з інструментів ДФС, і не надто ефективний. А на думку бізнесу, взагалі негативний.

Вважаю, що реформу приймуть. Звісно, там є антикорупційні норми, які можуть декому не сподобатись. Але нехай вибачають... Настав час реальних змін.

Чи йдеться в межах податкової реформи про зменшення загального податкового навантаження на економіку та рівня перерозподілу ВВП через бюджет?

— Наші податкові зміни не передбачають перегляду ставок. У нас інший підхід. Ми зменшуємо навантаження на бізнес, саме поліпшуючи адміністрування. Це зменшує затрати грошей та часу для бізнесу.

Дехто може казати, що коли немає перегляду ставок, то це не реформа. По-перше, ми самі ніколи не називали реформою. Це покращення адміністрування та вирішення наявних проблем бізнесу. По-друге, ми запроваджуємо практичні зміни, які дадуть реальний ефект для бізнесу. І це головне.

Якщо говорити про бюджет, то я завжди підтримував ідею «маленької держави». Тобто виступаю за малий, але ефективний державний апарат. Дуже не люблю, коли кошти витрачаються неефективно і на тих, хто не виконує своїх функцій або виконує, але неякісно. Тому наша мета зараз — оптимізувати державний апарат (і ми дуже прискіпливо дивимося на всі видаткові частини), виявити неефективність, взяти ресурс і розподілити його там, де це необхідно. Ми вже визначили ключові пріоритети в бюджетному процесі й фокусуватимемо ресурси там, де вони зараз надзвичайно важливі. А це оборона, освіта (насамперед середня), енергоефективність, інфраструктура, дипломатична служба.

Щодо інших сфер, де є неефективність, слід проводити скорочення та підвищувати зарплату.

Наприклад, ДФС. Після 30% скорочення там зараз працює 41 тис. осіб, але я вважаю, що треба провести додаткове зменшення штату й завдяки цьому підвищити оклади. Тому що за нинішніх зарплат провідним інспекторам у ДФС важко сподіватися на викорінення корупції. Я певен, що кожен орган має шукати ресурси насамперед у себе. І будь-яка оптимізація повинна використовуватися для підвищення зарплат. Хочу підкреслити, що в державі немає величезного сейфа, звідки можна взяти мільярди гривень, щоб підняти зарплату всім і набагато. У нас украй обмежені ресурси!

Ви стали ініціатором податкових канікул для малого бізнесу. Однак, за даними Держстату, 56% усіх ФОП та лівова частка малих підприємств працюють у галузі торгівлі та ремонту, тобто без значної доданої вартості. Чи є сенс стимулювати малий бізнес із такою структурою?

— Треба знаходити будь-які механізми для стимулювання й подивитися, що спрацює. Бо зараз у нас майже немає середнього й малого бізнесу. А фокус повинен бути саме на цю нішу. Але тут є певні проблеми. Малому бізнесу завжди складно вийти навіть на український ринок, не кажучи вже про зарубіжний. Тому що питомі витрати на вихід на ринок диспропорційні. Також мінус у тому, що для малого й середнього бізнесу в Україні недоступне фінансування. Зазвичай банки не кредитують його або роблять це лише за дуже високими ставками. На Заході є програми, які дають змогу розпочати бізнес (венчурний капітал). В Україні наразі такого немає. Один із варіантів — банківське фінансування, але воно надзвичайно ризиковане й дороге. Розуміючи це, ми запропонували механізм податкових канікул. Але шукатимемо й інші підходи. Для малого бізнесу надзвичайно важливо прибрати будь-які перепони в реєстрації компаній, мінімізувати звітність. Адже все це витрати й ризики для бізнесу. Саме цим ми й займатимемося.

ГОЛОВНІ
РОЗСЛІДУВАННЯ
КРАЇНИ

НОВА КРОВ

3 11 ВЕРЕСНЯ

ЩОНЕДІЛІ

11.00

Володимир
Бойко

Чи згодні ви з тим, що значна частина бізнесу, який працює в тіні, приховує доходи від держави не зі злого умислу, а через неефективність? Тобто не платять податки, бо інакше не виживуть. А підвищувати ефективність заважає рівень освіти, управлінських навичок тощо. Чи матиме в такому разі успіх боротьба з тіньовою економікою і як її потрібно виводити на світло за цих умов?

— Звісно, успіх буде. Що стосується неживання, то рівень наших податків досить конкурентний з іншими країнами. Є певні моделі оподаткування. Не можна сказати, що країна не виживе, якщо всі чесно сплачуватимуть податки. Наприклад, у капіталістичних країнах бізнес успішно працює та сплачує всі податки. І його розмір тут не має значення. На жаль, наша система дозволяє не платити податки або платити мінімум. Коли ми говоримо про малий бізнес (ритейл-компанії, магазини), то там є багато зловживань через спрощену процедуру сплати податків. Тому ДФС повинна чітко виконувати свою функцію й припинити такі зловживання. І я впевнений, що наявні закони дають змогу покласти край зловживанням деяких компаній спрощенкою.

ЯКЩО НЕ ПОМІНЯТИ СИСТЕМУ АДМІНІСТРУВАННЯ НА СПРАВЕДЛИВУ, ТО НАВІТЬ ТІ ПІДПРИЄМЦІ, ЯКІ ХОЧУТЬ ПРАЦЮВАТИ ЧЕСНО, НЕ ЗМОЖУТЬ БУТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИМИ

До того ж не слід забувати, що сплачувані податки спрямовуються на пенсії та в бюджетну сферу. Тобто треба думати про економіку, а не намагатися заплатити по мінімуму. Наприклад, сьогодні багато українців здійснюють покупки через інтернет (а це так звані сірі поставки) або їздять до магазинів із контрафактною продукцією, які не сплачують податків. Тому, вважаю, якщо не поміняти систему адміністрування на справедливу, то навіть ті підприємці, які хочуть працювати чесно, не зможуть бути конкурентоспроможними. Але це питання не тільки ставок, а й чесності. Коли зробити для всіх однакові правила, модель запрацює по-іншому. Якщо люди сплачуватимуть податки, то за можливості держава зменшуватиме певні ставки. Але зараз, коли ми не вирішили нагальних проблем, які я озвучив, це робити просто безвідповідально. Тому що ми сьогодні вкрай реалістично оцінюємо бюджет. І будь-які експерименти, що звучать дуже популістично, відкидаємо. Є ризик, що в нас буде дірка в бюджеті, а уряд відповідальний перед пенсіонерами й людьми, які отримують субсидії та зарплати з бюджету. Наше завдання — щоб вони ці кошти отримували. І не пенсіонери мають платити за те, що в нас погано працює система адміністрування податків.

У ЗМІ нерідко можна натрапити на інформацію, що через митницю держава недоотримує десятки мільярдів гривень. Наприклад, Костянтин Лікарчук казав про 20–50% офіційно зібраних сум, тобто

йдеться про 50–100 млрд грн. Чи є у вас оцінки цих сум? З яких компонентів вони складаються? Чи можна їх спрямувати до бюджету і які для цього перешкоди?

— Є багато перепон. Основні — контрабанда, корупція. Наша митниця нетранспарентна, корумпована, як наслідок — навіть транзитні товари часто не проходять через територію України. Масштаби контрабанди складно оцінити, тому я не вірю в суми, названі Лікарчуком. Адже досить багато компаній працює чесно, особливо великий бізнес, іноземні компанії. Щодо цього питання в нас є свої цифри. Та якщо побороти корупцію на митниці, то можна приблизно на 40% збільшити грошові надходження до державного бюджету. Але до контрабанди на митниці мають стосунок не лише її працівники, а й співробітники СБУ, прикордонники. У цій ситуації ми робимо все, що можливо зробити в межах функцій Кабміну.

І що саме?

— Розроблено електронну систему «єдине вікно», яка відповідає на більшість проблемних питань (крім оціночної вартості). Подати митну декларацію можна електронною поштою. Після прибуття товару на кордон його мають оглянути за чотири години. Якщо є зауваження, протягом доби повинна бути проведена одночасна перевірка органами, які висловили такий намір. І проводяться зазначені перевірки в узгоджений із декларантом час та не можуть тривати довше ніж 24 год. Процес регулюватиме низка індикаторів. І якщо багато вантажів затримуватимуть необгрунтовано, змінимо індикатора. Поки що електронна декларація не діє, але ми працюємо над цим. Звісно, ця модель для бізнесу, який працює прозоро. Що ж до тіньовиків, то для боротьби з ними слід запровадити антикорупційні процедури. І перше — автоматичний розподіл декларацій. Часто компанії використовують одного інспектора, попередньо з ним домовившись. Розірвати цей зв'язок може електронна система, тому що інспектор заздалегідь не знає, кого перевірятиме.

Також уведено аудіо- та відеофіксацію. На закупівлю камер потрібні значні кошти, але цей метод контролю окупить себе. Запущено «мобільні групи» (планується 20 бригад). Ми хотіли створити контролюючий механізм за митницями, але щоб із ними не було безпосереднього зв'язку. І зробили автономний аналітичний центр (підключений до баз даних ДФС), підпорядкований міністрові фінансів. У разі виявлення ризиків або зловживань на митницю спрямовуються мобільні групи, що мають право зупиняти транспорт навіть після проходження всіх перевірок. Також створюємо «ціновий центр», бо одна з проблем — дискреція вартісного розмитнення, а отже, там є місце для корупції. Ми прагнемо мінімізувати дискрецію та використовувати референтні світові ринкові ціни як орієнтир. Коли ж у нас буде повний обмін інформацією з митницями сусідніх іноземних країн, можливість зловживань зникне

U.TYZHDEN@UKR.NET
ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

взагалі. Звісно, контрабанда лишиться, але то вже інше питання.

Ви вже згадували в нашій розмові ДФС. Торік нерідко можна було почути про трирічний план реформування ДФС, узгоджений із МВФ. Що з цього плану вже реалізовано, які камені спотикання?

— Як таких каменів спотикання немає. Але я не хотів би говорити про абстрактні плани. Важливо не те, наскільки план реалізований, а те, чи є від цього реальний ефект. Краще запитайте в бізнес-кіл, бо саме вони є головним індикатором. План можна виконати майже в повному обсязі, але якщо бізнес не відчуває полегшення... Зараз ми вносимо туди свої ідеї, бо я ним не задоволений. Вважаю, що бізнес має право вже сьогодні бачити певні зміни. Усі розуміють, що в нашій країні проблеми з ДФС. Ми пропонуємо вивести податкові бази з-під контролю ДФС і передати їх Міністерству фінансів. Це моя принципова позиція, і її повністю підтримують Комітет Верховної Ради з питань податкової та митної політики і його голова Ніна Южаніна.

Далі скасування податкової поліції та створення Служби фінансових розслідувань (аналітичний центр у складі максимум 2,5 тис. працівників). Це має статися наприкінці осені, і я сподіваюся на позитивний результат її роботи. Ми пришвидшуємо реформування районних відділень ДФС—там не буде аудиту. А навіщо чекати ще два роки, як передбачено планом? Скорочення, які зараз відбуваються на регіональному рівні, спонукатимуть людей переходити на інші методи роботи (електронні). Це дасть нам змогу дещо скоротити штат, щоб підняти зарплату іншим працівникам. Такі системні зміни треба пришвидшувати, бо завдяки їм зменшиться й тиск на бізнес.

А чим ви мотивуєте виведення податкових баз з-під опіки ДФС?

— Зараз усе адміністрування йде через електронні системи. І є кілька причин, чому ми вважаємо, що на цьому етапі бази даних не мають бути в ДФС. Основна—певний конфлікт інтересів. ДФС, якщо вона працює як сервісна служба, не повинна мати жодних спокус. А вони є, і ДФС часто цим користується. Звичайно, можна намагатися зробити так, щоб там не йшли на спокуси. Але простіше вирішити питання системно. Адже є приклади, коли система раптом «завалилася» і ніхто, крім ДФС, не має до неї доступу, ніхто не може її перевірити. Також була система з електронним ПДВ (по сільському господарству), яка надто багато відшкодовувала коштів. Насправді якщо «гратися» з цими базами даних, то в них можна сховати будь-що. Бо, коли система «падає», у ній зникає вся інформація.

Як міністр фінансів я відповідальний за роботу ДФС. Але коли ми робимо запит на інформацію з баз, то отримуємо її лише через два-три дні. А за цей час вона може бути «відредагована». Тому ми запропонували передати всі бази Міністерству фінансів. Підтримуватимемо їх у належному стані й не дозволятимемо жодних непрозорих «коригувань» із боку ДФС. ■

1 ЖОВТНЯ
11:00-21:00

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
ДЕНЬ
МОВ

ДІМ МК,
вул. Б. Хмельницького, 57Б

ВХІД ВІЛЬНИЙ

Вигравайте квитки
до Барселони з

JoinUP!
touroperator

Детальна інформація
на сайтах організаторів та у Facebook

Захищатися не соромно

Ганна Трегуб

Наскільки забезпечений від російських впливів український медіа-простір

Минулого тижня з підписом президента Петра Порошенка до ВРУ повернувся Закон «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» № 2766, у якому дано визначення програм європейського виробництва. Документ, ініційований депутатами Вікторією Сьюмар, Дмитром Стеценком, Олександром Опанасенком та Сергієм Висоцьким та ухвалений в травні цього року, пролежав під суком понад чотири місяці. Причину зволікання з фінальним підписом вбачають у довжелезних переговорах лідера країни із зацікавленими особами, тобто господарями телехолдингів, частині яких поправки явно не вигідні. Йдеться про зміни до ст. 28 Закону «Про телебачення і радіомовлення», де прописано, що відніні ліцензіати (крім супутникового мовлення) у проміжках часу між 7:00 та 23:00 повинні дотримувати певних пропорцій. Передачі європейського виробництва, а також США й Канади повинні становити не менш ніж 70% загального тижневого обсягу мовлення, зокрема мінімум 50%

НАБЛИЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ТЕЛЕ- Й РАДІОПРОСТОРУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО — ЦЕ ОПТИМАЛЬНИЙ КРОК, ЯК І КВОТИ НА ПРОДУКТ СУСІДА, ЯКИЙ Є КРАЇНОЮ-АГРЕСОРМ

загального тижневого обсягу мовлення — передачі українського виробництва. Музичні твори вітчизняних авторів та виконавців повинні становити не менш ніж 50% загального щотижневого обсягу мовлення. Інновація полягає в унормуванні того, що є передачею європейського виробництва. Мова про продукт, «створений однією або кількома юридичними особами-резидентами держав, що ратифікували Європейську конвенцію про транскордонне телебачення (ЄКТТ. — Ред.)». До передач європейського виробництва, належать також виготовлені на замовлення юридичних осіб — резидентів держав, які ратифікували ЄКТТ, за умови, що безпосередніми виробниками таких передач теж є особи — резиденти цих держав. Важливий момент: коли передача створена на замовлення або за участю однієї чи кількох юридичних осіб — резидентів держави, яку Верховна Рада визнала агресором і (або) окупантом, її не можна вважати продуктом європейського чи українського виробництва. Таким чином, теле- й радіопродукт РФ виведено поза європейські межі, бо ж 2006 року ця держава підписала ЄКТТ, але й досі не ратифікувала її. Нові норми залишають за російським продуктом 30% загального щотижневого обсягу мовлення, який іще треба буде

ділити з випущеним в Азії, Африці та Австралії. Окрім того, суттєво обмежено транслювання нібито українських, а фактично створених у копродукції чи цілковито російською стороною передач.

У висновку Головного науково-експертного управління від 2 червня 2015 року на проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (щодо визначення передач європейського виробництва)» висловлено слушну заувагу до прописаних у ньому термінів та означень того, що потрапляє під дефініцію європейського продукту. Запропоноване визначення «передача європейського виробництва», на думку управління, бачиться менш вдалим, ніж визначення «європейський твір», яке міститься в ст. 6 Директиви Ради Європи 89/552/ЄЕС від 3 жовтня 1989 року щодо координації відповідних положень, установлених законодавчо, регуляторно або адміністративно країнами-учасницями ЄКТТ у сфері здійснення телевізійного мовлення (у редакції Директиви 97/36/ЄС Європейського парламенту та Ради від 19 червня 1997 року), а тому потребує відповідного уточнення. Зокрема, Головне науково-експертне управління ВР висловило заувагу до положення законопроекту, згідно з яким передача не може вважатися продуктом європейського чи українського виробництва, якщо вона створена за участю однієї або кількох юридичних осіб — резидентів держави-агресора, тоді як Директива за твором, що, власне, не є європейським, залишає статус європейського або «пропорційно європейського» в разі забезпечення європейськими виробниками більшої частини виробництва та відсутності контролю з боку виробників, заснованих поза межами Співтовариства.

У коментарі **Тижню** юрист Інституту Медіа Права Тетяна Семілетко зауважує, що визначення «передачі європейського виробництва» з прив'язкою до її створення резидентами держав, які ратифікували Європейську конвенцію про транскордонне телебачення, для України на сьогодні цілком обґрунтоване. Адже ратифікація — це форма надання країною згоди на обов'язковість для неї певного міжнародного договору. Справді, низка держав, зокрема і членів ЄС, підписали цей міжнародний документ, але не ратифікували його. «Із прийняттям Закону «Про телебачення і радіомовлення» в новій редакції, у зв'язку з його приведенням у відповідність до права Євросоюзу (насамперед Директиви ЄС про аудіовізуальні медіа-послуги), визначення європейських творів буде змінено. Так, воно охоплюватиме не лише продукт, вироблений у державах — сторонах ЄКТТ, а й ті аудіовізуальні твори, виробництво чи спільне виробництво яких контролюється фізичними або юридичними особами з країн Євросоюзу. Тобто випущена, до

Накипіло. Підписанню зміненого Закону «Про телебачення і радіомовлення» передував підпал телеканалу «Інтер»

прикладу, в Нідерландах чи Греції аудіовізуальна продукція вважатиметься європейською як створена в країнах ЄС», — зазначає експерт.

Для нашої держави той факт, що Росія підписала, але не ратифікувала ЄКТТ, мав позитивний ефект як мінімум двічі. Тут варто нагадати епізод, коли Телекомунікаційна палата України 2010 року закликала РФ ратифікувати згадану конвенцію, щоб транслювати російські програми в наших кабельних мережах без додаткових ліцензій і дозволів. Цю відозву було надіслано до комітету Держдуми зі справ СНД та зв'язків зі співгромадянами. Другого разу це стало фактором для уможливлення винесення російського продукту поза межі передач європейського виробництва в Законі № 2766.

Аж ніяк не дивно, що активним критиком ухваленого в травні законопроекту став депутат від Опозиційного блоку, екс-регіонал Юрій Мороко, колишній голова підкомітету з питань телекомунікацій і поштового зв'язку Комітету з питань транспорту і зв'язку ВР, генеральний директор телекомунікаційної компанії «ММДС Україна». Остання пов'язана як із «Медіа Групою Україна» Ріната Ахметова, так і з Inter Media Group Сергія Львовича. Він указував на порушення регламенту, яких припустилися під час ухвалення юридичної новели, де дано чітке визначення передач європейського виробництва, на той факт, що поза увагою її авторів лишився продукт низки європейських держав, які не ратифікували ЄКТТ. А ще парламентарій зазначив, що новий закон «не стимулює розвиток національного телевізійництва, а навпаки, створює умови для розвитку європейського». Вдався він і до аргументу про те, що ухвалені норми б'ють по малих телеканалах, які, мовляв, не будуть здатні придбати дорогий європейський телепродукт.

Квотування російського контенту, як зазначає Тетяна Семілетко, є вимогою часу з погляду захисту телеінформаційного простору України в умовах війни з РФ. «Крім того, частка домогосподарств із супутниковим прийомом сигналу становить близько 31%, а телеконтент в інтернеті дивиться вкрай невелика частка — лише 1–2% (за останнім звітом

нацрегулятора за 2015 рік). Що ж до перегляду контенту, на який держава не має жодного впливу, особливо в інтернеті на протигаву ефірному мовленню, то це питання не пов'язане безпосередньо зі згаданими поправками й цілком може бути предметом спів- або саморегулювання», — каже вона. І додає: «Зрештою, підтримка українського телеконтенту не була метою Закону № 2766. Його основна мета — захист телеінформаційного простору країни. Але як додатковий ефект упровадження цих норм можемо спостерігати певне захоочення до створення вітчизняних телепередач».

Латання наявних законів «Про телебачення і радіомовлення» та «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», яким нині займається голова парламентського Комітету з питань свободи слова та інформаційної політики Вікторія Сюмар, у нинішніх умовах не дасть очікуваного ефекту, хоч би які доречні й необхідні були внесені туди поправки. Це латання приречене на продирання крізь заслону неприйняття опонентами, які завжди готові використати аргумент порушення процедури ухвалення рішень у ВР, відхилення від Регламенту тощо. Узимку цього року на етапі обговорення нардепами, медіа-спільнотою і телевласниками забуксував законопроект «Про аудіовізуальні послуги», який потому не було ані зареєстровано в Раді, ані відповідно ухвалено, хоча Україна зобов'язалася зробити це перед ЄС. На думку членів робочої групи, в цьому законопроекті необхідно чіткіше прописати перехід України на цифрове мовлення, доопрацювати питання квотування ефіру, регулювання нових технологій, а також уточнити терміни. Окрім того, постає питання щодо чіткої правової регуляції державної підтримки для українських виробників теле- й радіопрограм та їхніх можливих партнерів для копродукції, окрім компанії з РФ. Питання в тому, як стимулювати обидві сторони такої співпраці виробляти конкурентоспроможний і на українському, і на закордонному ринку продукт. Є ще одне питання, яке лише суворими квотами не владнати. Вітчизняні телевізійники чомусь звикли вважати, що саме російські програми популярніші серед глядачів, ніж будь-які інші, зокрема й вітчизняні, а тому їх трансляція прибуткова. Ця проблема стосується площини кореляції найбільшої наживи за найменших капіталовкладень і національних інтересів нашої держави, зокрема в питанні подолання корупції. Як зазначає Тетяна Семілетко, дискусія на цю тему з медіа-індустрією була, адже справді вона має певні накопичення телепродукції, виробленої спільно з РФ. З огляду на законодавчі зміни перепрофілювання виробників триває вже кілька років. «Ухвалені правки, тобто підписаний президентом Закон № 2766, є доволі гнучкими й компромісними для телебізнесу, адже за основу взято квоту із загального тижневого обсягу мовлення, а не добового. Крім того, до квоти європейського продукту додано ще й передачі виробництва США та Канади. Зрештою, у межах 30% на тиждень у сітку можна вставляти будь-який продукт, зокрема й російський, тобто не йдеться про цілковиту його заборону», — пояснює експерт. Наближення українського теле- й радіопростору до європейського — це оптимальний крок, як і квоти на продукт одного із сусідів, який є країною-агресором. ■

Полтавщина

Світло й тіні

Ігор Лосєв

На могилі Нікіти Хрущова, якого все його життя безпідставно ототожнювали з Україною, видатний скульптор Ернст Неізвестний встановив виготовлений ним двоколірний пам'ятник: чорне і біле, маючи на увазі гостру внутрішню суперечливість цієї людини та політика.

Напевно, такими могли б бути й символи Полтавщини. Вона побувала і центром національного відродження Центральної України, і доволі реакційним регіоном навіть у добу незалежності — згадаймо нищівного міського голову Полтави із соковитим прізвиськом Мамай, який тривалий час «героїчно» боровся проти встановлення пам'ятника Симону Петлюрі на його малій батьківщині й проти пам'ятника Івану Мазепі.

Українські землі, всупереч усьому, мають якесь потуже соборне коріння, незважаючи на всі перипетії політики. Недарма мандрівник початку XIX століття німець Коль сказав, що Україна щедро обдарована природою, але скривджена історією. І водночас вони мають дуже своєрідні, специфічні культурно-історичні риси, особливий вираз своїх облич.

Це ті маленькі «україни», що утворюють єдину велику Україну.

Полтава з XVII століття має Магдебурзьке право, себто, поза сумнівом, є, сказати б, нотаріально завіреним європейським містом. Після 1709 року, коли зазнала поразки українська свобода в трагічній для українців Полтавській битві, Росія почала активно перетворювати Полтаву на символ та «агітпункт» своєї перемоги. Саме в цьому сенс Круглої площі в центрі міста з монументом «слави» на честь тієї російської «вікторії».

Хоча український культурний шар Полтавщини вмів дистанціюватися від переможців і жити власним українським життям. Цьому сприяла схильність місцевої української аристократії до якісної освіти, тому знатні полтавці вчили своїх дітей у німецьких університетах. Зокрема, так учиняли полтавський рід Паскевичів (представник цієї родини російський фельдмаршал Паскевич у 1848 році втопив у крові повстання в Угорщині разом з австрійським полководцем хорватом Слашичем) і рід Гнідичів (один із його представників блискуче переклав російською поему Гомера, переклад високо цінував Пушкін).

Дала Полтавщина й цілу плеяду українських автономістів. До них належав один із засновників нової російської літератури, козацький нащадок і письменник, автор дуже популярної у XVIII столітті в Російській імперії комедії «Ябеда» Василь Капніст. Але практично ніхто з нинішніх освічених росіян не знає, що він

прагнув цілковитої свободи для України й навіть інкогніто відвідав короля Пруссії, щоб домовитися про військову допомогу на випадок повстання в Україні проти російського панування. Себто за сучасною російською політичною термінологією «бендеровець» та «екстреміст».

Навчальні заклади Полтави дали чимало видатних діячів української культури й науки: математика академіка Михайла Остроградського, письменників Леоніда Глібова та Михайла Старицького, історика Михайла Драгоманова, письменника Василя Гоголя (батька Миколи), славіста Осипа Бодяньського. А класик російської літератури Микола Гоголь навчався в Полтавському повітовому училищі. У Полтаві жив і працював Іван Котляревський, з нею були пов'язані Олександр Кониський та Панас Мирний. Уродженцем цього краю був Симон Петлюра (вихованець Полтавської духовної семінарії) та його племінник предстоятель Української автокефальної православної церкви патріарх Мстислав (Скрипник).

Нинішня Полтавщина — це лише частина історичної. Сьогодні Полтавська область має територію 29 тис. км². А в 1914 році її територія (себто землі Полтавської губернії) становила 45 893 км².

За часів Війська Запорозького ще більше, бо тодішні полки відповідали пізнішим губерніям та областям. Тоді Полтавщина охоплювала п'ять полків: Полтавський, Переяславський, Миргородський, Лубенський, Прилуцький і частково Київський.

За радянської влади Полтавщину було зведено до абсолютної культурної провінції без якихось яскравих особливостей. На жаль, це не зжито й дотепер, хоча славетне минуле та сучасна здорова ментальність полтавців дають надію сподіватися і розраховувати на краще.

Полтавці — люди статечні, серйозні та обережні. Не люблять авантур і будь-якої легковажності. Свій вибір роблять поступово й дуже ретельно. Міняють погляди лише під тиском вельми переконливих аргументів та обставин. Такі собі міцні господарі свого життя. І в цьому сенсі Полтавщина може бути своєрідним національно-політичним барометром Центральної України. Якщо вже якась ідея чи процес перемогли на Полтавщині, то до них варто уважно придивитися, бо ця область часто виступає якоюсь пересічною арифметичною величиною українського Центру.

Певний консерватизм полтавців сприяв тому, що доволі довго на ньому спекулювали «вічно вчорашні», зокрема «рожеві» (соціалісти Олександра Мороза) та ультрачервоні (комуністи Петра Симоненка і прогресивні соціалісти Наталії Вітренко). Проте останнім часом з'явилися ознаки деякого переформування панівних політичних симпатій на Полтавщині, що є наслідком загальних «тектонічних» змін в Україні. ■

Біполярний політичний розлад

Олекса Коба, Полтава

Які сили представляють Полтавщину в радах різних рівнів

Якщо ви хочете дізнатися середню ціну на новий гаджет, то знайдете сайт, який робить вибірку з усіх пропозицій. Якщо цікавитесь відгуками на нову стрічку, котра тільки-но вийшла в кінотеатрах, — шукатимете їх там-таки, у мережі. Але якщо вам потрібно дістати середнє арифметичне від мови й політики в Україні, ви зобов'язані поїхати на Полтавщину.

Полтавський суржик — це наївний, недолугий, кумедний і, мабуть, вічний танок української та московської, який водночас чудово ілюструє фонетично історію відносин двох світів чи не з часів Хмельниччини. А політична ситуація — мовби картина, на якій лежить чи то козак, чи то Мамай: у шароварах, із люлькою, кашкетом, що прикрашений червоною зіркою та жовто-блакитною стрічкою, і водночас із білогвардійською чи знову-таки радянською папачою, що обчіпляна прапорцями всіх можливих політичних сил. Він лежить, а не сидить. Бо нікуди не поспішає, і час давно зупинився для нього, неначе для Шиви. Поруч на гіллі висять бушлати, штанці, чобітки інших трендових партій. І раз на п'ять чи чотири роки цей персонаж змушує себе підвестись і перевдягнутись. Але сам собою він такий ледачий, що часто не змінює одягу повністю, залишається в чомусь старому, бо все одно згодом треба буде вставати.

Полтавщина трагікомічно нагадує «Весілля в Малинівці» з єдиною поправкою: тут трапляються аномалії з часом.

ОНОВЛЕНА МІСЬКРАДА

Звісно, міську раду вперше в історії Полтави представляють такі політичні партії, як «Свобода» й «Самопоміч». І якщо склад другої — це здебільшого підприємці та громадські діячі, то в першу входять навіть бійці АТО, координатори Майдану та руху ультрас, що є абсолютно новим явищем для міста, яке не любить змін.

Але, незважаючи на ці тенденції, конфігурацію під час голосування та вирішення ключових питань забезпечують три сили: Блок Петра Порошенка, «Совість України» й «Рідне місто». Остання з них — це трансформована Партія регіонів, що провела своїх під егідою Оксани Деркач, котра вдруге стала секретарем міської ради. Олександр Мамай, пов'язаний з Андрієм Веревським, колишнім нардепом кількох скликань, повторно став мером міста, провівши до міськради команду в складі своєї дочки Ірини Климко й вірних «побратимів» із минулих проектів та каденцій під вивіскою «Совість України».

БПП, який із першого погляду видається новим для Полтавської міської ради на рівні зі «Свободою» та «Самопоміччю», насправді є загоном экс-мера Андрія Матковського, що раніше був членом БЮТ. Яскраві приклади його старих людей — колишній заступник Володимир Корчака та пов'язана бізнесом Юлія Мелкумова.

Прикметна річ: із кандидатів, що пройшли до ради від БПП, лише один належить до партії «Солідарність». Це студент Олександр Глазов, який під час виборів на своїй сторінці у «ВКонтакте» вказав, що місце його військової служби — РФ. Проросійськими поглядами відзначилася також Майя Матвеева, яка свого часу з представником «русского міра» Шестаковим роздавала георгіївські стрічки. І, звісно, Сергій Чередніченко, помічений у зв'язках із людьми, які 2014 року намагалися розповсюджувати в Полтаві сепаратистські видання. Сам лідер команди Андрій Матковський, керуючи обласним центром, під час відзначення 300-ліття Полтавської битви вмикав у середмісті гімн сусідньої держави й не заважав російським «казакам» пройти кількасотенною колоною з триколорами та опудалом Юди-Мазепи. Але державницькі погляди в нього, як і в нинішнього мера, швидше нагадують вітрила, що повертаються за вітром. Так, наприклад, під час голосування щодо встановлення пам'ятника Іванові Мазепі в часи цієї каденції він був уже «за».

«Батьківщина» в міській раді, представлена старою командою БЮТ із певною кількістю нових кадрів, які, звісно, не впливають на важливі рішення та політику партії, під час голосувань підтримувала рішення коаліції. Хоча про людське око власне сприяння «Рідному краю» чи «Совісті України» вона, певна річ, заперечує.

Партія простих людей Сергія Капліна видала чимало гучних заяв та обіцянок, які не виконуються. У голосуванні вона щоразу проявляє себе по-різному. Очолоє її в місті Олександр Шамота, учитель фізкультури за першою освітою і депутат минулої каденції від «Народного фронту».

Цікаво, що після останніх місцевих перегонів, коли довго не могли обрати секретаря й призначити людей у комітети, Олександр Мамай розглядав дуже строкаті варіанти коаліції. Юрій Бублик, тоді ще нардеп від «Свободи», вів перемовини з мером про те, щоб секретарем ради став Юліан Матвійчук, учасник АТО й один із координаторів полтавського Майдану. Позаяк сам Мамай під час революції тривалий час був на боці президентських сил, така розстановка для міста була б дуже незвичною. Але задум не втілювався. Однією з причин провалу переговорів став конфлікт між головою обласної полтавської «Свободи» Валерієм Черняковим, призначеним із Києва, і власне автором ідеї поставити свободівця секретарем. Зрештою це і призвело до виходу Юрія Бублика з партії. Перемовини Олександр Мамай надалі вів практично з усіма силами. Але насамкінець коаліційної згоди під час голосування за секретаря та членів виконавчих комітетів дійшли БПП, «Рідне місто» і, звісно, «Совість України». «Люди Капліна» у своїх виданнях писали, що вони проти коаліції, але частина їхніх лобістів потрапила в комітети. «Батьківщина», своєю чергою, формально залишаючись в опозиції, під час переважної частини важливих голосувань входила до складу новоствореної більшості, підсилюючи її таким чином не менш ніж 28 особами.

СИТУАТИВНІ СОЮЗИ

Обласна рада Полтавщини представлена аж дев'ятьма партіями. Проаналізувавши тенденції в голосуванні кожної з них, можна помітити, що такої міцної коаліції, як міська, вона не має. Розколи існують практично всередині кожної фракції.

Так, наприклад, БПП демонструє три групи впливу. Перша — це депутати, пов'язані з Костянтином Жеваго і групою Андрія Пісоцького. Друга команда — Олександра Біленького, голови обласної ради, який, своєю чергою, перетинається інтересами з Антоном Герашенком. Третю, трохи меншу, групу представляють люди Ірини Степаненко.

Пані Ірина — колишній заступник Олександра Павлюченка, голови «Альфа-Капіталу». Той, своєю чергою, є помічником народного депутата Ігоря Котвіцького від «Народного фронту». У жовтні 2015 року Полтавська облрада підписала проект передачі раніше націоналізованих газових родовищ компанії «Голден Деррік», один із власників якої безпосередньо пов'язаний із головою «Альфа-Капіталу». За даними журналістських розслідувань, Олександр Павлюченко має серйозний вплив на полтавських силовиків. Зокрема, коли в січні 2015 року затримали начальника ДАІ Петра Блажківського, саме він вніс за того 10 млн грн застави.

Опозиційний блок у Полтавській обласній раді, як свідчить логіка голосувань, має спільні інтереси з керівництвом облادміністрації. У решті рішень він координує свою діяльність із партійним проводом.

Група «Відродження» є цілісною. Її зацікавлення відповідають бізнес-інтересам та рішенням із центру. »

ТЕЛЕКАНАЛ

ESPRESSO

УКРАЇНСЬКИЙ
ПОГЛЯД НА СВІТ

ESPRESSO.TV

Google play App Store

Окрім того, значний вплив на голосування має Олег Кулініч. Вирізняється своєю позицією під час волевиявлення лише Микола Бондар, котрий, зокрема, на останніх виборах балотувався як самовисуванець.

Група «Рідного краю», реінкарнація Партії регіонів, під час голосувань не раз була помічена в певних домовленостях із «Батьківщиною». Голова фракції Олександр Удовіченко, який у домайданівську каденцію був головним регіоналом Полтавщини, зберігає доволі сильний вплив у місті, маючи зв'язки зі старою командою регіоналів в Україні.

Аграрна партія в обласній раді також, згідно з аналізом голосувань, поділена надвоє. З одного боку, це група Віктора Скочка, до якої входять екс-регіонали. Із другого — команда старих аграріїв, які не так явно асоціювалися з ПР у минулому. У крилі останніх автотитет має Володимир Куцовол, а своїми інтересами

ПОЛТАВЩИНА СЬОГОДНІ Є ОБЛАСТЮ, ДЕ У ВЛАДІ Й НАЦІОНАЛІСТИ, Й КОЛИШНІ РЕГІОНАЛИ, ЛЮДИ, ЯКІ ЗМІНЮЮТЬ ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ ЗАЛЕЖНО ВІД СИТУАЦІЇ, Й ОЛІГАРХИ, ЯКІ ВПРОДОВЖ ШЕСТИ КАДЕНЦІЙ АНІ РАЗУ НЕ ВИСТУПАЛИ З ТРИБУНИ ВРУ

вони, ймовірно, пов'язані з Олександром Біленьким. Можна передбачити, що всередині політсили будуть спроби посунути нинішнього лідера Віктора Скочка.

УКРОП у Полтавській обласній раді може бути умовно поділений на дві групи впливу. Перша — це вірні люди Ігоря Коломойського, безпосередньо пов'язані з Укрнафтою. Друга — нечисленні однодумці Сергія Солов'я, які тяжіють у своїх рішеннях до голови Полтавської обласної адміністрації Валерія Головка. УКРОП має нормальні зв'язки з «Батьківщиною», і, коли починалася кампанія з усунення Олександра Біленького, підтримував її. Однією з найодіозніших у голосуванні є фракція Радикальної партії Ляшка. Аналіз голосувань показує, що її члени можуть за хвилину кардинально змінити рішення й назвати чорне білим, а потім, після перерви, повернутися до старої позиції. Це одна з найгаласливіших команд у сенсі «скандалів» та «пикетів». Аналіз голосувань, окрім того, засвідчує, що вона пов'язана інтересами з Валерієм Головком та Андрієм Пісоцьким.

«Батьківщина» має складні відносини з керівництвом обласної адміністрації і раз по раз голосує спільно зі «Свободою», а за потреби вдавалася до обміну головами з «Рідним краєм».

«Свобода» подеколи голосує спільно з «Батьківщиною». Хоча остання може різко змінити своє рішення, якщо воно залежить від інших інтересів чи зв'язків із кимось.

Головою обласної адміністрації є Валерій Головка, який під час минулої каденції був депутатом ВР від «Батьківщини». Підтримує зв'язки з Арсенієм Яценюком і, ймовірно, Арсеном Аваковим. В обласній раді фактично має лише одну людину, яка повноцінно представляє його інтереси, але у владну вертикаль за час керування ОДА йому вдалося поставити багато своїх креатур в області. Буквально нещодавно Олександр Біленький видав розпорядження про скликання чергової сесії, щоб розглянути питання стосовно недовіри Валерієві Головку через незабез-

печення соціально-економічного та культурного розвитку Полтавської області на належному рівні. Розглядатимуть його 29 вересня.

Якщо в міській раді ключові питання впливу стосуються забудов у місті й тендерів, які останнім часом спричиняють чимало конфліктних ситуацій (зокрема, на закупівлю відеокамер, тролейбусів «Богдан», ремонт доріг та будівництво нових комплексів), то в області основними залишаються проблеми аграрного сектору й нафтогазових родовищ. Частина останніх належить Рінатові Ахметову, Несторові Шуфричу, Ігореві Коломойському, Едуардові Ставицькому, Вікторові Пінчуку та багатьом іншим впливовим гравцям. Тому тиха й спокійна, на перший погляд, Полтавщина залишається важливою територією для розігрування політичних рішень і безпосереднього контролю. У парламенті область представлена БПП, «Батьківщиною», «Народним фронтом», «Відродженням» та «Волею народу». А ще одним позафракційним депутатом, із якого й почнемо наш огляд.

Костянтин Жеваго — олігарх, один із найбагатших людей України, обраний до ВР уже вшосте. Свого часу входив у групу «Відродження регіонів», фракції ПРП — «Реформи-Конгрес», «Європейський вибір», «Регіони України», «Реформи і порядок» та БЮТ. Має своїх людей впливу в обласній раді, контролює частину промисловості в Кременчуці та Горішніх Плавнях. Є президентом футбольного клубу «Ворскла». Увійшов в історію як один із найменш відповідальних депутатів: безліч разів пропускав засідання Ради й комітетів, а крім того, жодного разу не виступав із парламентської трибуни. Останніми роками перебуває в певному конфлікті бізнес-інтересів з Ігорем Коломойським та Дмитром Фірташем.

СТРОКАТЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО

Фракцію БПП в парламенті представляють Сергій Каплін, Костянтин Іщейкін та Юрій Бублик, спочатку обраний від «Свободи».

Почнімо з останнього. Покинувши «Свободу» після конфлікту, про який ішлося вище, у 2016-му він вступає до фракції «Солідарність» з офіційним поясненням, що робить це, аби не допустити чергових перевиборів і стабілізувати ситуацію в країні, чим викликає хвилю невдоволення колишніх однопартийдів. Сам він характеризує цей крок як вимушений і стверджує, що залишається прихильником націоналізму. Під час минулих місцевих перегонів Юрій Бублик балотувався на посаду міського голови Полтави, але посів четверте місце. У другому турі підтримав Олександра Мамаю — як «менше зло», за що дістав порцію критики від прихильників.

Костянтин Іщейкін — доктор медичних наук, професор, до БПП ввійшов у грудні 2014 року. Під час передвиборчої кампанії дав дуже багато обіцянок, серед яких були навіть пов'язані з припиненням війни. Більшість із них (про запровадження дієвого механізму люстрації, страхування медицину, забезпечення безплатними енергоресурсами жителів населених пунктів, поблизу яких ведуться газорозробки, тощо) не були втілені в життя. Сергій Каплін був членом Партії промисловців і підприємців України, у 2007–2010 роках — радником регіонала Анатолія Кінаха, помічником Наталії Королевської. Від 2012-го — член УДАРУ. Після коаліційної угоди останнього та БПП переходить до «Солідарності».

Навколо Капліна ходить чи не найбільша кількість міфів і страшилок. За останні два роки його не раз звинувачували у зв'язках із російськими політехнологами та бізнесом.

Серед помічників Сергія Капліна — Андрій Подципков, одноосібний власник телеканалу «112», який, своєю чергою, журналісти Deutsche Welle та «Наших грошей» пов'язують з экс-міністром Віталієм Захарченком. Депутат є частим гостем на телеканалі «Інтер», тому деякі аналітики припускали, що він у контакті з Фірташем та Львовчкіним. Цікавими бачаться взаємини Сергія Капліна з Едуардом Доценком, співзасновником ВГО «Рух простих людей», якого асоціюють із Миколою Маломужем, що був, своєю чергою, радником Віктора Януковича. Після Майдану Каплін збільшує кількість гучних заяв, страйків і протестів.

«Батьківщину» після липневих перевиборів цього року в 151-му окрузі представляє Руслан Богдан. У 1990-х, за даними журналістських розслідувань, він опинявся у полі зору Головного управління кримінального розшуку МВС через справи, пов'язані з вимаганням коштів. Тоді, щоправда, майбутній політик був відомий під прізвиськом Мусієнко. У 2000-х він береться до бізнесу й нарешті йде в політику. У 2009-му потрапляє на шпальти газет як можливо причетний до скандалу в дитячому таборі «Артек». Але 2011 року всі звинувачення з нього знімають, а сам Руслан Богдан внаслідок на нього щодо педофільії звинувачує Віктора Ющенка. Потрапивши до Верховної Ради у 2016-му, він зберіг сильний вплив на депутатів «Батьківщини» в Полтавській обласній раді.

«Народний фронт» у регіоні представляє Андрій Река. Він був депутатом Полтавської облради двох скликань. У 2006 та 2010 роках обирався новосанжарським селищним головою. За цей час тамтешня територіальна громада чотири роки перемагала в конкурсі «Населений пункт найкращого благоустрою і підтримки громадського порядку». 2012 року балотувався до парламенту від «Батьківщини», але програв регіоналові. У квітні 2014-го був звинувачений у побитті державного інспектора сільського господарства в Полтавській області Віталія Цісика. Але в гучних скандалах не помічений.

«Відродження» у ВР від Полтавщини репрезентує Олег Кулініч. У минулому член Партії регіонів. Є членом Комітету з питань аграрної політики та земельних відносин. Був помічений у кнопкодавстві. Голосував за диктаторські закони 16 січня, підтримував антимайдан. Має зв'язки зі старими представниками ПР.

Фракцію «Воля народу» представляє Юрій Шаповал. У минулу каденцію був депутатом від Партії регіонів. Вийшов із неї 20 лютого 2014 року, чим намагається підтвердити, що не підтримував злочини старої влади. У передвиборчій агітації обіцяв домогтися реформування місцевого самоврядування та проведення військової реформи. Помічений у неперсональному голосуванні.

Таким чином, Полтавщина сьогодні є областю, де у владі й націоналісти, й колишні регіонали, люди, які змінюють політичні погляди залежно від ситуації, й олігархи, які впродовж шести каденцій ані разу не виступали з трибуни ВРУ. Такою середньоарифметичною, біполярною і по-своєму завмерлою в часі є ця земля. ■

К Н И Г А Р Н Я

26 вересня — 1 жовтня

чекаємо Вас на таких заходах

у Книгарнях «Є»

Київ (вул. Лисенка, 3):

27 вересня, 18:00 — презентація книжки Святослава Козаченка «Вбивця мистецтва». Спільно з видавництвом «Ярослав Вал». Модерує Михайло Слабошпицький.

28 вересня, 18:30 — презентація книжки Василя Герасим'юка «Апо. Афіни». Спільно з видавництвом «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА». Модерує Іван Малкович.

29 вересня, 18:30 — презентація книжки Галини Вдовиченко «Ось відкрита доля». Спільно з видавництвом «Клуб Сімейного Дозвілля». Модерує Лариса Денисенко.

30 вересня, 18:30 — до Міжнародного дня перекладача: зустріч із перекладачем української художньої літератури на англійську мову Юрієм Ткачем (Австралія).

30 вересня, 18:30 — перекладач як промултер культури: зустріч із Юрієм Ткачем (Україна — Австралія). Модерує Діана Клочко. До Міжнародного дня перекладача.

Київ (вул. Спаська, 5):

29 вересня, 18:30 — презентація-зустріч з акторами дубляжу та видавцями бестселера «Дім дивних дітей».

Львів (просп. Свободи, 7):

26 вересня, 18:30 — презентація українського перекладу книжки Кена Робінсона «Школа майбутнього» та книжок Джона Тейлора Гатто «Зброя масового навчання», «Прихована історія американської освіти», «Вчитель 2.0», «Прихована програма обов'язкової шкільної освіти». Спільно з видавництвом «Літопис». Модерує Михайло Комарницький.

28 вересня, 18:30 — лекція Миколи Палиги «Як перестати сидіти в соцмережах і почати писати книжки».

29 вересня, 18:30 — розмова філософів Павла Бартусяка та Володимира Олінкевича «Серед медуз. Сільвія Плат».

30 вересня, 18:00 — проект «ЛітСвіт». До Міжнародного дня перекладача. На перехресті поколінь: зустріч із перекладачами Андрієм Содоморою, Мар'яною Прокопович, Боженою Антоняк і Ярославом Губаревим. Модерує Галина Сафроньєва.

Дніпро (вул. Глінки, 15):

27 вересня, 18:30 — презентація книжки Володимира Селезньова «Мовні війни». Спільно з видавництвом Vivat.

Івано-Франківськ (вул. Незалежності, 31):

29 вересня, 18:00 — презентація роману Дари Корній «Зворотний бік світів». Спільно з видавництвом «Клуб Сімейного Дозвілля».

1 жовтня, 15:00 — зустріч із Андрієм Любкою. Модерує Аліна Олійник.

Вінниця (вул. Соборна, 89):

28 вересня, 18:30 — Non-fіxшн.ua. Дискусія «Щастя є? Книги, які продукують емоції». Спільно з літературною медіатекою 5books.

Тернопіль (вул. Валова, 7-9):

27 вересня, 18:00 — презентація прозової книжки Дари Корній «По той бік світів». Спільно з видавництвом «Клуб Сімейного Дозвілля». Модерує Юрій Матовошук.

29 вересня, 18:00 — презентація прозової книжки Андрія Любки «Кімната для печалі». Спільно з видавництвом «Книги-XXI». Модерує Юрій Матовошук.

Суми (вул. Соборна, 44):

30 вересня, 19:00 — презентація книжки Владислава Івченка «Третій фронт». Спільно з видавництвом «Темпора». Модерує Олександр Стукало.

Інформаційний партнер

ТИЖДЕНЬ

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Заповідник «стабільності»

Богдан Буткевич

Політичні еліти цього регіону майже не змінюються протягом останніх 20 років і не сформували власного клану

Полтавщина є одним із найбагатших регіонів у країні за економічним потенціалом. Тут одні з найбільших та найродючіших запасів сільськогосподарських земель, поклади залізної руди, чималі запаси газу та нафти. Здавалося б, такий регіон повинен від самого початку мати могутнє політичне лобі чи навіть власний політичний клан. Однак цього так і не сталося. Спочатку область залишилася фактично в руках тих самих учорашніх комуністів-комсомольців, а потім стала об'єктом постійної уваги й торгу між немісцевими олігархами. Йдеться першодовсім про Ігоря Коломойського, який і досі має чільні позиції в цій області.

Якщо трошки заглибитися в політичну історію регіону, то не можна пройти повз такого персонажа, як Олександр Удовіченко. На прикладі його долі досить легко простежити й долю всієї області за час відновлення незалежності. Отже, 1991-й ця людина зустріла на посаді першого секретаря Полтавського обкому комсомолу. Далі два роки Удовіченко відпрацював головою Комітету у справах молоді спочатку Полтавського облвиконкому, а потім й облдержадміністрації. І тут 1993-го очолює Полтавську філію ПриватБанку. Кому він належить, думаю, нагадувати потреби немає. Саме за часів керівництва Удовіченка в структурі Коломойського останній влаштував експансію на Полтавщину. Були викуплені Кременчуцький нафтопереробний завод, чималі земельні паї та низка інших провідних підприємств. Була зроблена спроба взяти під контроль Полтаваобленерго, але там група «Приват» зіткнулася з інтересами братів Суркісів та російсько-українського олігарха Григоришина. Змагання з ними тривало аж до минулого року, коли Коломойський і К^о таки здобули перемогу.

Але повернімося до постаті Удовіченка. Після того як він успішно виконав завдання з виведення ПриватБанку в ранг чи не головного системного підприємства Полтавщини, 2003-го сідає в крісло голови Полтавської облдержадміністрації. Помаранчева революція ніяк не вплинула на його кар'єру та позиції, тож далі він спокійно потрапляє до Полтавської обласної ради, головою якої його й обирають 15 вересня 2006 року. На цей момент він уже очолював обласну Партію регіонів.

Тільки-но Віктор Янукович стає президентом, Удовіченко миттєво потрапляє знову в крісло голови Полтавської ОДА, де спокійно й просидів чотири роки. Відчувши запах смаленого, 22 лютого 2014-го подає у відставку та ініціює розпуск полтавського осередку Партії

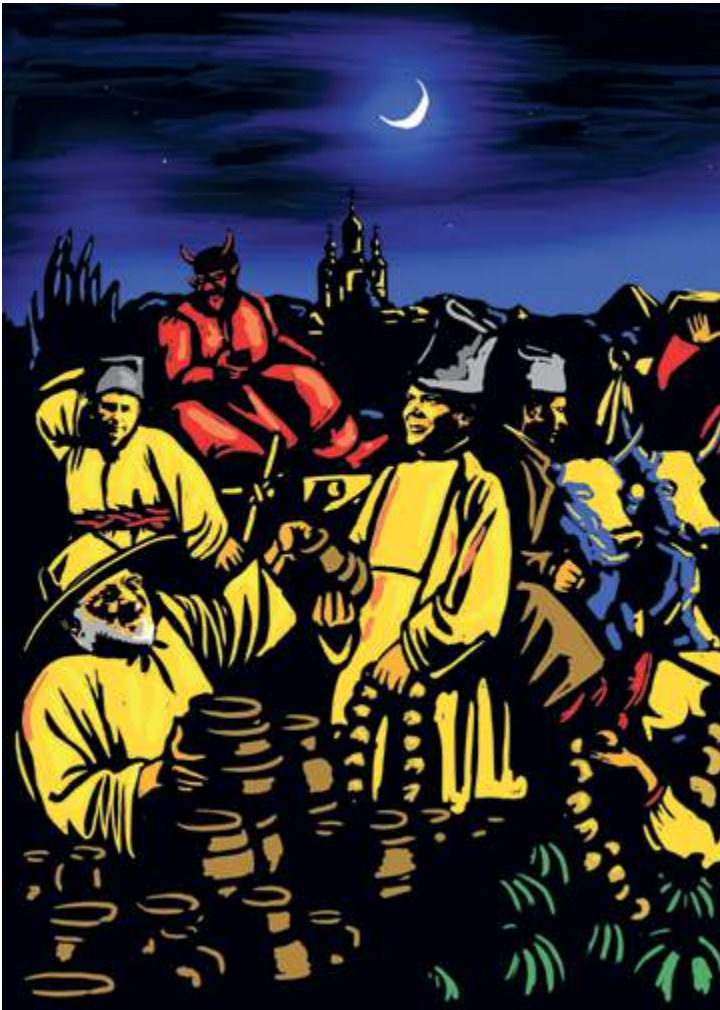
регіонів. І швиденько організовує нову кишенькову політичну силу «Рідне місто, Рідний край», котру й очолює до сьогоднішнього дня. До його команди входять майже в повному складі всі колишні регіонали й люди з нафтової галузі, до якої була особлива увага ПР і самої родини Януковича. Зокрема, экс-секретар Полтавської міськради Оксана Деркач; директор ПАТ «Кременчуцьке кар'єроуправління «Кварц» Геннадій Федотов; президент Всеукраїнського благодійного фонду «Джерело Дніпра» Володимир Матицин, обраний за партійними списками ПР до обласної ради, колишній директор Кременчуцького НПЗ (Укртатнафта); Володимир Попельнюх, директор ТОВ НВП «Нафтогазсервіс» у Гадячі, основною діяльністю якого є будівництво трубопроводів.

СПОЧАТКУ ОБЛАСТЬ ЗАЛИШИЛАСЯ ФАКТИЧНО В РУКАХ ТИХ САМИХ УЧОРАШНІХ КОМУНІСТІВ-КОМСОМОЛЬЦІВ, А ПОТІМ СТАЛА ОБ'ЄКТОМ ПОСТІЙНОЇ УВАГИ Й ТОРГУ МІЖ НЕМІСЦЕВИМИ ОЛІГАРХАМИ

Навіщо ми таку увагу приділили Удовіченку? Тому що доля цього багаторазового очільника регіону дуже чітко показує шлях, який пройшов і він сам, і весь ввірений йому терен. Тобто фактично він був постійним намісником і проштовхувачем інтересів більших і могутніших гравців, що завжди ділили чималі полтавські статки. Спочатку Удовіченко активно просував інтереси Коломойського, потім пішов на співпрацю з Партією регіонів, проте не забував і про Ігоря Валерійовича. При цьому власні інтереси, амбіції та зазіхання цього діяча ніколи не виходили за межі області.

Ось це і є певний *modus operandi* полтавського політикуму — орієнтація на внутрішні проблеми й відсутність сформованого лобі на рівні всієї країни. Звичайно, це не означає, що тут немає впливових гравців та навіть олігархів всеукраїнського рівня. Насамперед це можна не згадати про Костянтина Жеваго, власника Полтавського ГЗК і майже нотаріально завіреного власника міста-супутника цього ГЗК — славнозвісних Горішніх Плавнів. Його вплив ще кілька років тому на Полтавщині був чи не найвизначальнішим. Однак за останній час позиції Жеваго дуже похитнулися. Як на загальноукраїнському рівні, так і

на обласному. Не кажучи вже навіть про сусідній із Горішніми Плавнями Кременчук, де символом падіння позицій Жеваго став продаж ним автогіганта КРАЗ.

Колись кандидат на входження у вищу олігархічну лігу зараз зосередився на збереженні своїх фінансових активів, головним із яких є компанія Ferrexro. Маневрування між власними інтересами, інтересами Юлії Тимошенко та ПР дали зворотний результат. Звичайно, свої люди в Жеваго й досі є чи не на всіх щаблях полтавської влади, однак ніякої «золотої акції» в нього немає і наряд чи з'явиться в майбутньому.

Якщо говорити про впливових полтавчан, то не можна не згадати про агромагната, доларового мільйонера Андрія Веревського. Розпочавши свій шлях із директора обласного відділення «Хліба України», він дійшов до співвласника в компанії «Кернел», яка посідає одне з перших місць у світі за імпортом соняшникової олії. Політичний шлях Веревського схожий зі шляхом Жеваго. Жодних спроб створити власний клан чи об'єднатися. Натомість бачимо пристосованське стрибання провладними фракціями після перемоги на своєму пригодованому мажоритарному окрузі. З 2002 по 2006 рік він встиг побути членом фракції «Єдина Україна», групи «Європейський вибір», фракції

«Регіони України». А з червня 2005-го, відчувши в'язня часу, перестрибнув до Блоку Юлії Тимошенко. Далі Веревський двічі стає нардепом від того ж таки БЮТ, навіть побув радником самої жінки з косою.

Зате в червні 2010-го швиденько перебігає до пропрезидентської коаліції «Стабільність і реформи», а з жовтня 2010-го остаточно переходить до Партії регіонів. 2012-го — знову нардеп від ПР. Але тут у нього почався конфлікт, подекують, із сином Януковича. Тому зрештою 5 березня 2013 року з подачі Комітету Верховної Ради з питань Регламенту був позбавлений мандата у зв'язку з несумісністю депутатських повноважень із бізнесом. За останніми чутками, Веревський продав міноритарний пакет акцій не кому іншому, як народному депутатові Віталію Хомутинніку, керівникові депутатської групи у Верховній Раді «Відродження», яку, своєю чергою, безпосередньо пов'язують з Ігорем Коломойським.

Це не заважає йому мати під своїм впливом обраного 2015-го вже вдруге міського голову Полтави Олександра Мамаю. Не можна не згадати й про экс-мера Полтави Андрія Матковського, який зараз очолює місцевий Блок Петра Порошенка. Цікаво, що свою кар'єру він зробив не десь, а в тому ж таки ПриватБанку, де з 2001 по 2006 рік працював заступником директора регіонального управління.

Ще, звичайно, не можна не згадати Сергія Капліна, що досить стрімко увірвався в політичну орбіту Полтавщини. Однак останні вибори та вперті чутки про його співпрацю із Сергієм Львовичем зле пожартували з цим персонажем, що намагається скласти конкуренцію Олегові Ляшчу в ексцентричності. На останніх місцевих виборах його результати були відчутно гіршими за очікувані, й навіть сокира у двері мера Мамаю не допомогла. Як і співпраця з Банковою в протидії згаданому головному радикалові країни.

Як бачимо, прізвище Ігоря Коломойського постійно впливає в біографіях провідних полтавських політичних діячів. І це абсолютно не випадково. Сказати, що Полтавщина є його вотчиною, буде, звичайно, трохи перебільшенням. Однак те, що саме група «Приват» є найбільшою, найсистемнішою і наймогутнішою силою, — доконаний факт. Звичайно, не варто забувати про могутніх гравців на газовому ринку, а це і член «Сім'ї» Едуард Ставицький, і нардеп від Опоблоку Нестор Шуфрич, і экс-соціаліст Микола Рудьковський.

Усі ці люди мають стосунок до газових свердловин на території Полтавщини та особливо компаній, що паразитують на його перепродажу. Але всі названі люди якраз підкреслюють тенденцію: полтавчани змушені виступати на підтанцювці в зовнішніх могутніх сил, більш сформованих і глобальних. Наразі умов для того, щоб ситуація докорінно змінилася, немає. Тому з високою ймовірністю можна припустити, що ні зміни гравців, ні зміни головних рушійних сил найближчими роками тут не станеться. А Полтавщина й надалі лишатиметься заповідником экс-комсомольців, що перефарбувалися в «приватівців». ■

Ресурсний Клондайк

Олександр Крамар

Унікальне поєднання низки природних переваг Полтавщини не конвертується в належний рівень життя населення краю

Кожен регіон України унікальний і має чималий набір природних переваг, однак Полтавщину за їх поєднанням можна вважати абсолютним лідером. А все ще низький рівень життя більшості її мешканців наочно ілюструє, як через несправедливість розподілу доходів в осередку багатства може процвітати бідність. Економіка Полтавської області має унікальні для українських регіонів диверсифікованість і забезпеченість природними ресурсами. Наразі там приблизно однакові обсяги виробництва продукції обробної та видобувної промисловості.

При цьому в структурі обробної близько половини забезпечує харчова (своєю чергою, диверсифікована за галузями, зокрема в окремі роки в області вироблялося до третини усіх українських цигарок на Кременчуцькій фабриці Japan Tobacco International), а ще третину — нафтопереробна, на яку останнім часом припадає понад 90% загальноукраїнського обсягу переробки. Крім того, в умовах кризи українського автовиробництва Полтавщина завдяки АвтоКрАЗу поволі перетворюється на основного експортера автотранспорту з країни (у 2015 році — 29,2% загально-го обсягу, а у першому півріччі 2016-го — уже 40,4%).

Видобувна галузь Полтавщини тримається на трьох китах: газі, нафті й газовому конденсаті, а також залізній руді. Проблеми у двох останніх через обвал цін на світовому ринку нині успішно компенсуються потужним поштовхом, якого надало внутрішньому газовидобутку зрівняння цін на його продукцію з імпортною. Розвідані на території області поклади природного газу становлять близько 0,5 трлн м³, а прогнозовані — 4 трлн м³ (близько 85% загальноукраїнських). Нафти й газового конденсату — понад 70 млн т. Навіть за нинішніх цін на енергоресурси йдеться про підтверджений запас вартістю принаймні \$100 млрд. Не менше коштують і поклади

залізної руди. Полтавщина, а саме околиці Горішніх Плавнів, має величезні її родовища, сировину з яких переробляють кілька збагачувальних комбінатів компанії Ferrtex AG, що належить олігарху Костянтиніві Жеваго. Більшість світових виробників останнім часом змушені були згорнути діяльність і поступатися часткою ринку чотирьом найбільшим світовим гравцям: бразильській Vale, а також австралійським Rio Tinto, BHP Billiton та Fortescue. Проте Ferrtex навіть наростила експорт. 2015 року він приніс понад \$0,7 млрд. Зростає і частка області в загальноукраїнському експорті цієї продукції (від 32,3% у 2015-му до 35,6% в першому півріччі 2016-го), поступово наздоганяючи колишнього лідера — Дніпропетровщину.

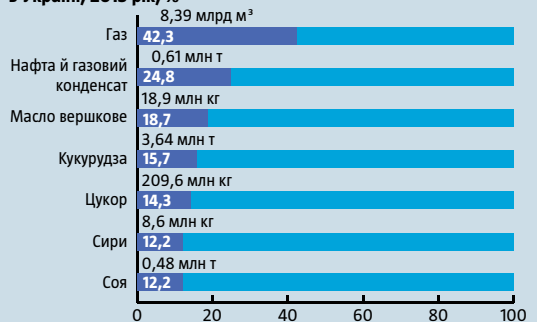
Промисловість Полтавщини балансується потужним сільським господарством, яке, попри одні з найвищих в Україні показники виробництва низки продуктів, зберігає величезний нереалізований потенціал зростання і значно вищу диверсифікованість галузі на тлі інших регіонів.

А ще Полтавська область має надзвичайно вигідне географічне положення. Вона розміщена в трикутнику між трьома потужними урбаністичними зонами: Києвом (із передмістями близько 3,4 млн офіційних жителів), Харковом (1,7 млн із приміськими районами), Дніпро-Запоріжжям (2,2 млн із передмістями та прилеглими територіями). До кожного з них навіть із найвіддаленіших куточків Полтавщини лише кілька годин їзди. Для області із лишень 0,8 млн жителів у сільських районах це потужний близький ринок збуту продовольчих товарів, джерело транспортного транзиту й туристів.

Попри це, валовий регіональний продукт на Полтавщині у 2015 році становив лише 77,3% показника 2007-го. Причиною був глибокий спад в обробній промисловості — до 47,5% рівня 2007 року, який стався переважно через нафтопереробку, де у 2014-му (даних за 2015-й наразі не оприлюднено) виробили тільки 43,9% продукції 2007-го, і, ще більше, в машинобудуванні, де у 2015-му не досягнули навіть чверті (24,2%) показника 2007-го. Ці дві ключові для регіону в 2007 році галузі обробної промисловості (тоді близько 70% її випуску) тягнули весь час економіку краю донизу. Натомість харчова промисловість, яка у 2007-му випускала тільки 24,5% продукції обробної, лише поступово набирала оберти й не могла компенсувати спад у важкій промисловості. Лише зараз, коли частка харчопрому сягнула половини всієї обробної промисловості Полтавщини (49,4% у 2015 році), з'явилися підстави розраховувати принаймні на припинення затяжного падіння.

Ще одним потужним компенсатором спаду, вочевидь, стане підвищення впродовж останніх двох років цін на газ внутрішнього видобутку до рівня

Частка Полтавської області у виробництві деяких видів продукції в Україні, 2015 рік, %

Розрахунки автора за даними Держстату та Головного управління статистики у Полтавській області

імпорту. За травень—липень 2016 року, три місяці після підвищення цін на газ до рівня імпортованих, обсяг продукції видобувної промисловості в області зріс до 14,22 млрд грн проти 9,46 млрд грн за лютий—квітень, три місяці, що передували цьому підвищенню. Причому це сталося на тлі спаду у видобутку нафти. У перспективі внесок до валового регіонального продукту Полтавщини від рішення про зрівняння цін на газ внутрішнього видобутку з імпортованими можна оцінювати в кількості мільйонів доларів за рік.

Харчова та газодобувна були єдиними галузями промисловості, які у 2015 році почувалися значно краще, ніж у докризовому 2007-му (107% та 117,2% його рівня). А головним драйвером зростання в краї було й залишається сільське господарство: 2015 року обсяг виробництва у ньому становив 152,1% рівня 2007-го, зокрема у великотоварному секторі—171,3%.

Диверсифікація економіки дала змогу мінімізувати на Полтавщині негативні наслідки глибокої кризи у важкій промисловості після 2008–2009-го років та втрати російського ринку підприємствами машинобудування в останні чотири-п'ять років. 2015-го до Росії було спрямовано лише 6,8% експорту з регіону (на \$100,7 млн), а найбільшими споживачами його товарів були ЄС (41%) та Китай (14,7%). У першому півріччі 2016-го тенденція до диверсифікації стала ще помітнішою: частка РФ упала до 4,8%. Відтак Полтавська область вийшла з потрясінь зі значно меншими втратами, ніж розміщені неподалік (теж зосереджені на важкій промисловості) Дніпропетровська, Запорізька чи Донецька (див. «**Нова економічна мапа**», *Тиждень*, № 22/2016).

Але той факт, що за ці роки майже вдвічі (до 54,4% рівня 2007-го) зменшився обсяг будівельних робіт, до 64,6%—пасажинообіг і стагнувала навіть роздрібна торгівля, індекс якої у 2015 році на Полтавщині дорівнював лише 96,6% рівня 2007-го, засвідчує: плодами зростання в агросекторі, харчопромі та газодобутку скористався надто вузький прошарок людей, а згенеровані в них прибутки значною мірою так і не потрапили на територію краю.

У Горішніх Плавнях (6 тис. грн), Кременчуку (4,7 тис.) та Полтаві (4,4 тис.), а також кількох газодобувних районах (Машівському—5,1 тис., Шишацькому—4,5 тис. грн) середні офіційні зарплатні плати перебували на рівні передмість Києва (4,6–5 тис. грн), а то й вищому, або ж таких великих міст, як Харків (4,4 тис.), Львів (4,7 тис.), Одеса (4,7 тис.), Дніпро (4,7 тис.) чи Кривий Ріг (5,4 тис. грн). Натомість у більшості районів області вона зостається в межах 3–3,5 тис. грн. До цього додається різна забезпеченість робочими місцями. Майже 61% штатних працівників припадає на Полтаву з районом, Кременчук та Горішні Плавні. У решті регіону, де проживає близько 0,8 млн осіб (55,5% його населення), лише 121,5 тис. штатних працівників на півмільйона працездатних громадян.

ГАЗОВІ ПАРАДОКСИ

Через нарощення видобутку за одночасного зменшення внутрішнього споживання з кожним роком більше природного газу з Полтавщини збувається за її межами. 2015 року переважання видобутку над внутрішнім споживанням становило 5,94 млрд м³, хоча у 2011-му—лише 4,52 млрд м³. »

Київський
міжнародний
економічний
форум

6-7 ЖОВТНЯ 2016
УКРАЇНА, КИЇВ, ГОТЕЛЬ HILTON

www.forumkyiv.org

СТРАТЕГІЇ

СПІВРОБІТНИЦТВО

ІНВЕСТИЦІЇ

УКРАЇНА ЛИТВА ТУРЕЧЧИНА НІДЕРЛАНДИ ЧІЛІ МОЛДОВА ШВЕЙЦАРІЯ ГРУЗІЯ ПОЛЬЩА СЛОВЕНІЯ БРАЗИЛІЯ
ЯПОНІЯ МАЛАЙЗІЯ ІЗРАЇЛЬ БІЛОРУСЬ США МОНГОЛІЯ ШВЕЦІЯ КИТАЙ ДАНІЯ АНГЛІЯ ІТАЛІЯ ЕСТЬОРІЯ ЕСТОНІЯ
НІМЕЧЧИНА ІСПАНІЯ ОАЕ ФРАНЦІЯ АВСТРІЯ РУМУНІЯ КОРЕЯ ІНДІЯ БОЛГАРІЯ НОРВЕГІЯ КАНАДА КАЗАХСТАН

ОРГАНІЗАТОРИ:

euronews.

МЕДІА ПАРТНЕР:

Тиждень

ПАРТНЕРИ:

Deloitte.

А у 2016-му тільки за сім місяців цей показник зріс до 3,67 млрд м³. Таким чином, частка газу, який надходить за межі області, зросла до 75,1% за сім місяців 2016-го проти 59% у 2011-му.

У перерахунку на одного жителя на Полтавщині видобувається природного газу більше, аніж у Росії, а його продажі за межі області взагалі майже вчетверо перевищують показники РФ. Однак на населення краю мало впливає проживання в газовому Клондайку. В усій газодобувній промисловості області зайнято лише кілька тисяч осіб. Тож, попри значно вищі порівняно із середніми по регіону показники зарплати, ці люди та члени їхніх сімей не створюють відчутного додаткового попиту на товари чи послуги, що дає би поштовх розвитку суміжних галузей бізнесу. Водночас Полтавщина має один із найвищих в Україні показників залежності населення від субсидій. Їх у регіоні отримують 288,7 тис. (47,7%) домогосподарств, тоді як загалом по державі — лише 32,9%, у Харківській області — 27,7%, у Києві — 17,8% й навіть у Чернівецькій області — 28,5%. У січні — липні 2016-го було нараховано 2,047 млрд грн субсидій, тобто 1,43 тис. грн на одного мешканця. Для порівняння: у сусідній майже вдвічі більший за населенням Харківській області на субсидії пішло лише 1,99 млрд грн (0,73 тис. грн на жителя), у Дніпропетровській — 0,66 тис. грн на особу, в Одеській — 0,28 тис. Навіть у Кіровоградській на одного жителя припала тільки 1 тис. грн субсидій.

ПРОМИСЛОВІСТЬ ПОЛТАВЩИНИ БАЛАНСУЄТЬСЯ ПОТУЖНИМ СІЛЬСЬКИМ ГОСПОДАРСТВОМ, ЯКЕ ЗБЕРІГАЄ ВЕЛИЧЕЗНИЙ НЕРЕАЛІЗОВАНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗРОСТАННЯ І ЗНАЧНО ВИЩУ ДИВЕРСИФІКОВАНІСТЬ ГАЛУЗІ НА ТЛІ ІНШИХ РЕГІОНІВ

Десятки мільярдів гривень ренти й ПДВ від видобутого на Полтавщині газу надходять до державного бюджету, а прибутки дістаються далеким від регіону структурам та особам. До двох третин видобутку (5,6 млрд м³ у 2015 році) забезпечує Полтавагазвидобування — регіональний підрозділ державної ДК «Укргазвидобування». Але значні обсяги припадають і на приватні або акціонерні компанії, що контролюються переважно вітчизняними олігархами.

Зокрема, саме на Полтавщині працює найбільша приватна газодобувна компанія «Нафтогазвидобування», що входить до ДТЕК Ріната Ахметова. Останнім часом вона розраховує довести його за підсумками поточного року майже до 1,6 млрд м³ (1/6 загального показника на Полтавщині). Ще 0,76 млрд м³ видобув на родовищах області торік регіональний підрозділ акціонерної компанії «Укрнафга» — Полтавафтогаз. Укрнафта, як відомо, перебуває у співвласності держави та групи «Приват» Ігоря Коломойського й Геннадія Боголюбова. З останніми на Полтавщині пов'язаний ще один великий видобувач блакитного палива — Полтавська газонафтова компанія (ПГНК), яка викачує близько 200 млн м³ палива за рік (50 млн м³ за I квартал 2016-го). Ведуть на Полтавщині видобуток газу й структури, які пов'язують із зятем экс-президента Кучми Віктором Пінчуком (ПрАТ «Природні ресурси»), нардепом від опозиційного блоку Вадимом Новинським (зокрема, Regal Petroleum plc).

АЙОВА НА ДНІПРІ

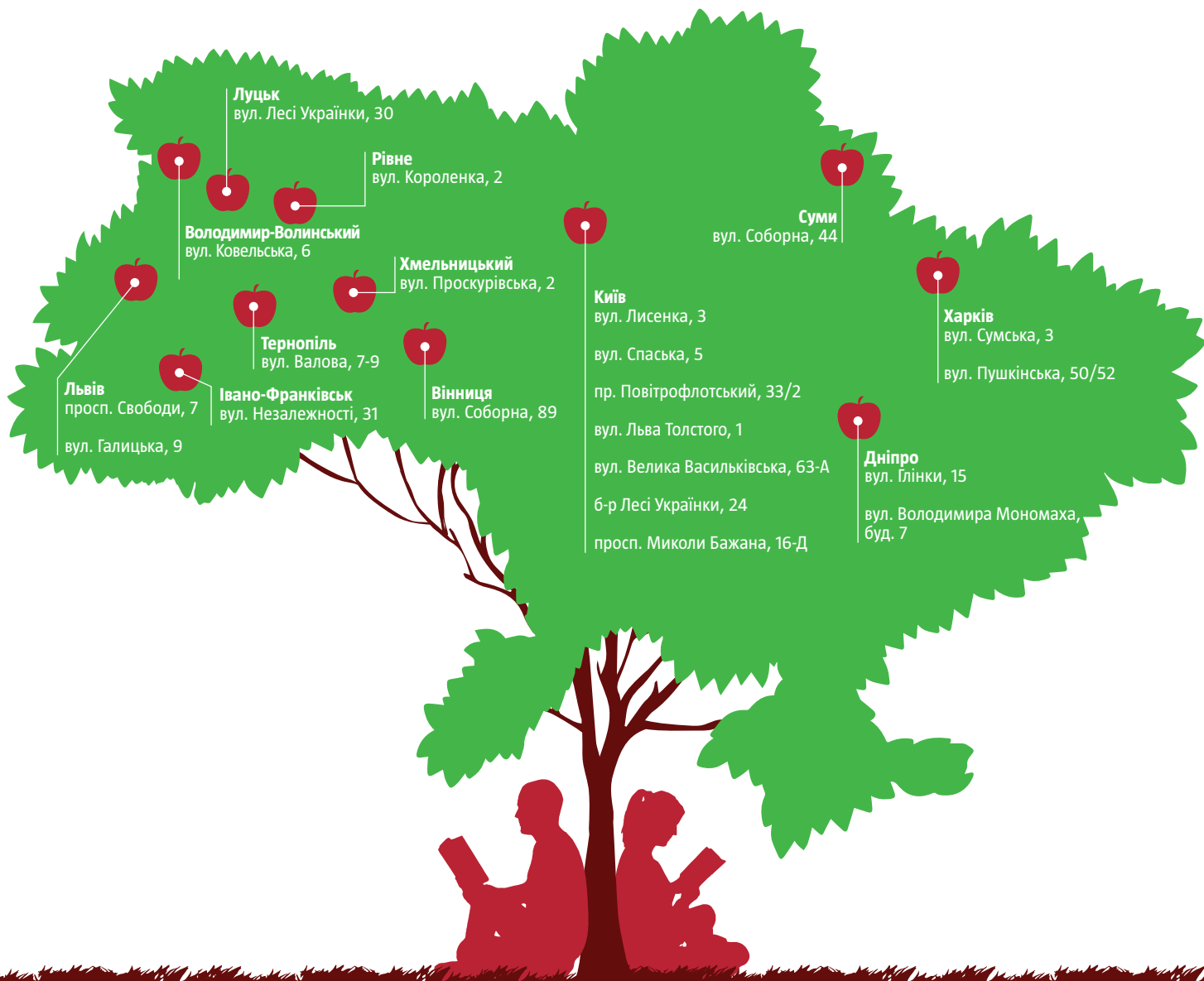
У сільському господарстві Полтавщина — такий собі аналог американської Айови, продовольчого серця США, де за менш ніж 1% населення цієї країни продукуються майже 1/5 усієї кукурудзи та сої, до 1/3 свинини та значна частка інших продовольчих товарів. Полтавщина виробляє майже кожну шосту тону вітчизняної кукурудзи (15,7%, або 3,64 млн т у 2015 році), змагається за перше місце в країні з вирощування сої (12,2% усієї) із Хмельниччиною (відповідно 0,48 млн т та 0,49 млн т у 2015 році) та у виробництві молока з Вінниччиною (0,8 млн т проти 0,84 млн т). Лише останній поступається Полтавська область й за виготовленням цукру (14,3% українського обсягу).

Унікальна ситуація у тваринництві Полтавщини, яке останнім часом розвивається всупереч загальноукраїнському тренду. Вирощування і свинини, і яловичини сконцентроване переважно в комерційному великотваринному секторі (там утримують 3/4 свиней та 2/3 великої рогатої худоби), тоді як у більшості інших регіонів — в особистих селянських господарствах. Якщо за останні п'ять років виробництво яловичини в країні зменшилося (від 405 млн кг до 384 млн кг), то на Полтавщині, навпаки, зросло майже в півтора раза (від 15,5 млн кг до 22,4 млн кг). Свинини в області за останні 10 років стали продукувати майже у 3,4 раза більше (48,4 млн кг у 2015 році проти 14,4 млн кг у 2005-му), тоді як загалом в Україні — лише в 1,6 раза, а в частині регіонів її виробництво навіть просіло. Водночас в області досі фактично відсутнє виробництво м'яса птиці, випуск та експорт якого з України найдинамічніше зростали протягом останнього десятиліття. У цьому теж неабиякий потенціал регіону: є всі передумови фактично з нуля створити новий сектор із численними робочими місцями. Осць тільки через уятері меншу площу за лише вдвічі меншої кількості жителів, а також нижчу ефективність агросектору показники виробництва названих продуктів на одного жителя на Полтавщині все ще у 5–10 разів нижчі, ніж в Айові. А відтак і рівень життя населення, зокрема сільського. Більш як на 900 тис. працездатного населення області в агросекторі та харчовій промисловості нині налічується лише 58 тис. штатних робочих місць. Ця цифра значно перевищує сукупну кількість зайнятих у машинобудуванні (24 тис.), усій видобувній промисловості області (15 тис. у газовій, нафтовій, видобутку та збагаченні залізної руди разом узятих) та нафтопереробі (4,7 тис.). Але все одно вона занизька для регіону.

Щоб за прикладом американської Айови утримувати в багато разів більше зайнятих у сфері послуг, АПК Полтавщини має значно просунутись у напрямку зростання ефективності й продуктивності. А також обрости підприємствами, пов'язаними із агросервісом, зберегінням, транспортуванням та переробкою продовольства, селекцією та насінництвом, виробництвом і постачанням агротехніки, засобів захисту рослин тощо. Тим більше що претендентів на утримання на Полтавщині досить. Наразі в області з населенням 1,43 млн жителів 460 тис. пенсіонерів, 350 тис. офіційно незайнятих мешканців працездатного віку, і ще 110 тис. працівників бюджетної сфери на всього 330 тис. офіційно зайнятих (часто не надто ефективно) у комерційному секторі. За збереження такої ситуації розраховувати на високий рівень життя в області не доводиться. ■

К Н И Г А Р Н Я

Луцьк
вул. Лесі Українки, 30

Рівне
вул. Короленка, 2

Володимир-Волинський
вул. Ковельська, 6

Хмельницький
вул. Проскурівська, 2

Тернопіль
вул. Валова, 7-9

Вінниця
вул. Соборна, 89

Львів
просп. Свободи, 7
вул. Галицька, 9

Івано-Франківськ
вул. Незалежності, 31

Київ
вул. Лисенка, 3
вул. Спаська, 5
пр. Повітрофлотський, 33/2
вул. Льва Толстого, 1
вул. Велика Васильківська, 63-А
б-р Лесі Українки, 24
просп. Миколи Бажана, 16-Д

Суми
вул. Соборна, 44

Харків
вул. Сумська, 3
вул. Пушкінська, 50/52

Дніпро
вул. Глінки, 15
вул. Володимира Мономаха,
буд. 7

Чекаємо на вас щодня з 9:00 до 21:00

WWW.BOOK-YE.COM.UA

Шляхта в козацькому кунтуші

Юрій Волошин

Про соціальні ідеали провідної верстви Гетьманщини

У другій половині XVI—у XVIII столітті на території Гетьманщини відбувався активний процес формування нової соціальної структури. Чільне місце в ній посідала так звана нова шляхта, яка включала в себе представників старого, ще періоду Речі Посполитої, нобілітету й козацької старшини—значного військового товариства. У межах козацької території вона мала привілейований статус і була найзаможнішою частиною суспільства.

Другий щабель ієрархії займали козаки, які становили своєрідний прошарок між елітою та рештою соціуму й мали схожі привілеї з панівною верствою. Ця подібність значною мірою впливала на формування в їхньому середовищі специфічної самоідентифікації, характерною рисою якої було ототожнення себе зі шляхетством. Конкретним проявом цього, на мою

думку, був брак чіткого уявлення про межу між шляхтичами й козаками як у середовищі старшини, так і серед козацтва узагалі. Доволі показовий випадок стався в Гадяцькій полковій канцелярії під час проведення в 1765 році Генерального (Румянцевського) опису. На запит членів комісії, що проводила його на території полку, кого слід вважати шляхтичами, канцелярія відповіла: всіх козаків і все духовенство.

ОРІЕНТАЦІЯ НА ЛИТОВСЬКІ СТАТУТИ

Накази й вимоги козаків не лише не суперечили наказам місцевої шляхти (хоча на це, власне, і сподівались організатори акції на чолі з графом Румянцевим), а й у багатьох випадках були з ними схожі. Особливо чітко це простежується стосовно козаків Полтавського полку, які, окрім іншого, просили не розрізняти їх зі шляхетством. На мій погляд, ця доволі промовиста вимога чітко вказує на соціальний ідеал, що побутував тоді в козацькому середовищі,—стати шляхтичем. Тим більше конкретних прикладів соціальної мобільності в тогочасному суспільстві траплялося чимало. Наприклад, Федір Білушенко, який у Румянцевському описі значиться бунчуковим товаришем і полтавським городовим отаманом, згідно із твердженням Полтавського магістрату, лише «в прошлом [1]754 году, по ордеру бывшей генеральной войсковой канцелярии, определен з мецанства в козаки». Тобто за 11 років не тільки перейшов у козацтво, а й дослужився до звання бунчукового товариша, тобто став шляхтичем. Як бачимо, просування соціальними щаблями було відносно швидке. Однак якщо трансформація з простого міщанина в бунчукового товариша—подія непересічна, то рядові козаки мали потенційні можливості стати значковими товаришами. Очевидно, саме так було із Семеном Богомазенком, котрий у книзі протоколів Полтавського гродського суду за 1777 рік записаний як «козак, что ныне значковый товариш». Схожу трансформацію пережив і козак Кіндрат Соляник. Маргінальний запис у Румянцевському описі свідчить, що «оной Соляникъ определен значковымъ товаришемъ в [1]767 году».

Головним орієнтиром для формування цього ідеалу були права й привілеї шляхетства ще Речі Посполитої. Як стверджував історик українського права Дмитро Міллер, остання «передала Гетманщині свої шляхетские и крепостнические традиции, свою культуру и, главное всего, свои шляхетские законы». Це, на його думку, спричинило проведення в Гетьманщині судової реформи 1763 року, що повернула стару систему судочинства й значною мірою ґрунтувалася на положеннях III Литовського статуту. У її межах у регіоні відроджувалися гродські, земські та підкоморські суди. Реформа, на переконання дослідника, стала «заметным шагом вперед по пути к осуществлению

Полтавський бурмістр, бунчуковий товариш Павло Руденко. Портрет роботи Володимира Боровиковського. 1784 рік (Дніпропетровський художній музей)

Містечко Нові Санжари. Малюнок козака Чапіги. Перша половина XIX століття (Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського)

шляхетских идеалов: подсудность статутным шляхетским судам и право избрания судей из среды своей давали новую опору... притязаниям на шляхетское достоинство».

Завдяки цій реформі відмінність між представниками старшини та простими козаками фактично стиралась, адже останні судилися там-таки, де й перші, і за тими самими законами. Ця обставина істотно впливала на формування в козацькому середовищі специфічної самоідентифікації, характерною рисою якої було ототожнення себе зі шляхтою.

«С ПРАДЫДА ДЕДА И ПО ОТЦУ КОЗАЧОГО ЗВАНИЯ»

Багато прикладів такої самоідентифікації козаків знаходимо в протоколах засідання Полтавського гродського суду за 1777–1780 роки. Фігурантами спорів часто виступали особи, які для уникнення покарання чи отримання більшого зиску намагалися довести свій шляхетський статус. Так, спійманий на крадіжках і покараний своїм паном слуга полтавського бурмістра й бунчукового товариша Павла Руденка Влас Басевський намагався довести (що правда, безуспішно) своє *шляхетство*, стверджуючи, нібито він «с прадыда деда и по отцу козачого звания». Як бачимо, козацьким походженням постраждалий обґрунтовував свою належність до привілейованої групи.

Надзвичайно цікавими для з'ясування уявлень про ідентичність є три позови, подані до гродського суду сином військового товариша Федором Рекленським «за гвалтовное взятъе под караул». Причиною для цих скарг стала пригода, що трапилася з Рекленським у червні 1779 року. У першій позовній заяві — проти сотника 2-ї полкової сотні Полтавського полку Іллі Вовковняка — сказано: «...Сотник Волковняк чрез посланнях своїх сотни второй полковой козаков Трохима Городчанинова и Василя Киприча в многолостве истца Федора Рекленского будучо в собственном его жилом доме состоящем сотни

второй полковой в селе Горбаневки, без всякой его пред ним и малейшей вынности взял насълственным образом за караул под котором и вел публично пешо з Горбаневки в село Пушкаровку. Куда за приводом содержан был он истец Рекленский при сотенном второполковом правлении в тюрьме тож за караулом между колодниками...» Крім того, за твердженням позивача, згадані Городчанин і Кіпріч дорогою постійно його ганьбили, «говоря негодные речи». Такими діями — гвалтовним наїздом у «многолюдстві» на його дім, публічним доправленням пішки до сотенної канцелярії, словесними образами й утриманням поміж колодниками — сотник і козаки, за словами Рекленського, його «на чести шляхетской испортили». Аналогічний зміст мали і два інші позови, подані Федором окремо проти кожного з козаків.

Отже, позови на дії, визначені в джерелі як «несправедливе взяття під варту», насправді мали на меті захистити уражену честь позивача, котра, на його думку, була шляхетською. Очевидно, як син військового товариша він уявляв її саме так, бо шляхетською вважалася тоді честь навіть простого козака.

Однак у ході розгляду справи з'ясувалося, що конфлікт насправді розвивався інакше. «Гвалтовний наїзд» виявився простим виконанням сотенним правлінням указу полкової канцелярії про стягнення податкової недоїмки. Згідно з ним злісних неплательників належало брати під варту й утримувати до цілковитого погашення боргу. Одним із таких «ухилянтів» і виявився Федір Рекленський. Як стверджував сотник Вовковняк, він заборгував 51 крб 96½ к.

ГОЛОВНИМ ОРІЄТИРОМ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІДЕАЛУ КОЗАЦТВА, ЯК РЯДОВОГО, ТАК І СТАРШИНИ, БУЛИ ПРАВА Й ПРИВІЛЕЇ ШЛЯХЕТСТВА ЩЕ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

Хоча водночас справа податкового боргу видається сумнівною, адже позивач як син військового товариша належав до значного військового товариства, одним із привілеїв якого (а також усього козацтва) було звільнення від сплати податків.

Однак у ході судового розгляду з'ясувалося, що позивач аж ніяк не може бути «испорчен на чести шляхетской... поелику он малярским ремеслом бадается и никакой военной службы не несет». За таких обставин, як твердив сотник, слід було користуватися 20-м артикулом III розділу Литовського статуту, за яким шляхетські діти, що займаються ремеслом та шинкарством, втрачають свій високий статус. Отже, офіційно позивач не міг вважатися шляхтичем, хоча його самоідентифікація залишалася шляхетською.

Стосовно ганебного, на погляд позивача, доправлення його пішки до сотенної канцелярії сотник Ілля Вовковняк зауважив, що це сталося лише «по неимению в него лошади как он в город Полтаву и всегда в окolicности здешних мест пешо ходит». Виявилося також, що Рекленського не тримали у в'язниці разом із колодниками бодай тому, що такої просто не існувало при сотенному

управлінні; а перебував він у приміщенні сотенної канцелярії.

Отже, намагаючись захистити свою, як він вважав, «испорчену» шляхетську честь, Федір навів чимало аргументів, що свідчили про злочинність дій проти нього. Можливо, у такий спосіб він хотів покарати винних. Але подання аж трьох позовів із того самого приводу було радше демонструванням протесту проти образи й готовності захищати свою честь публічно. Цим Рекленський наголошував на власній належності до привілейованої соціальної групи, частиною якої себе вважав, у цьому випадку до значного військового товариства.

ВІДСТОЯТИ ЧЕСТЬ У СУДІ

Не раз ототожнення зі шляхетством проявлялося в ході різноманітних конфліктів, коли однією з дійових осіб ставала категорія честі. Досліджуючи побутові конфлікти, які розглядав Полтавський гродський суд у зазначений період (загалом 88), я зауважив, що проблема шляхетської честі/безчестя фігурувала в них доволі часто. Щоправда, справ, які стосувалися її безпосередньо, налічувалося небагато—лише п'ять (5,68%). Називалися вони по-різному: «за брань», «за испорчение поносительными и непристойными словами якобы чести его», «порицание всякими непотребными словами» тощо. Однак відносно невеликий їх відсоток, який відразу впадає в око під час порівняння, наприклад зі справами про побиття—32 (28,16%), пограбування—27 (23,76%) чи гвалтовний наїзд—14 (12,32%), не повинен вводити в оману й створювати враження, ніби честь небагато важила в суспільстві Гетьманщини. Хоча Полтавський гродський суд за чотири роки розглянув лише чотири справи, які безпосередньо стосувалися поняття честі, насправді ця категорія виступала в позовних заявах куди частіше. Особливо коли йшлося про побиття, пограбування чи наїзди. Зазвичай позивачі порушували проблему образи шляхетської честі вже в ході розгляду справи.

Полтавський полковник Андрій Горленко (1743–1775)

Печатка Полтавського гродського суду 1780 року та підпис судового писаря Кирила Дзюбана

Так, зокрема, у 1777 році про захист ображеної честі клопоталися 6 із 17 авторів позовних заяв, у 1778-му—10 із 24, у 1779-му—11 із 29, а в 1780-му—4 з 18. Загалом 31 (35,2%) позивач згадував про образу своєї шляхетської гідності. Показово, що коло цих осіб окреслювалося не лише представниками старшини, а й звичайними козаками. На мою думку, така декларація власної честі як шляхетської є ще одним свідченням побутування в козацькому соціумі цього періоду ментальних стереотипів, дуже схожих на уявлення шляхти Речі Посполитої в XVII столітті.

Досліджені мною протоколи судових засідань дають чимало свідчень шляхетської ідентифікації козаків, яка виражалася в ототожненні понять «шляхта» й «козацтво». Зокрема, у судовій справі про відбирання маєтку сином значкового товариша Павлом Носовим у козака Івана Омельченка читаємо, що полтавський возний Данило Супруновський виконував покладені на нього гродським судом обов'язки «при шляхте именно: козаках (підкреслення моє.—**Авт.**) сотне полтавской Василю и Фролу Ганненках да Ивану Пергату...» Справу вирішено на користь козака Омельченка; прикметно, що, окрім іншого, суд ухвалив стягти з відповідача ще й 40 кін грошей за «порушення чина шляхетського».

Отже, судові суперечки допомагають побачити особливості станової ідентичності не лише «значного військового товариства», а й козацтва загалом, що позиціонувало себе не інакше, як шляхетство. Якщо проаналізувати складники цієї ідентичності в категоріях, у котрих Наталя Яковенко розглядала ментальні стереотипи української шляхти XVI–XVII століть, стає очевидно, що козацькій спільноті другої половини XVIII століття були притаманні подібні шаблони мислення й вона послуговувалася схожими настановами. Досить часто рядові козаки виступали як свідки («людей добрих, віри годних») при возному; одним із аргументів для «збиття позову» були сумніви у шляхетському, тобто козацькому, походженні позивачів, як у випадку з уже згадуваними Власом Басевським та Федором Рекленським. Уявлення про ображену честь, на які натрапляємо в позовних заявах, теж чітко співвідносяться зі шляхетським образом.

Досить цікавим у цьому сенсі є позов, який у квітні 1777 року подав військовий товариш Семен Собецький проти великобудищанського сотенного отамана Павла Ханденка за побиття свого слуги Михайла Чугуєвця. Згідно з матеріалами справи Чугуєвцев, який служив у шинкові Собецького в містечку Великих Будищах, у грудні 1776 року «озорнически» напав на дім місцевого козака Івана Курбали й нещадно відлупив його дружину Катерину. За наказом полкового осавула Григорія Старицького сотенний отаман Павло Ханденко затримав нападника й покарав. Унаслідок цього Чугуєвцев, як свідчить запис у квітні (судовому посвідченні) возного Олексія Мамонтова, досить суттєво постраждав: «...Зад обе стороны побиты и знаки, смуги синие большие. Обраня на нем пестровое порвано».

Як видно з протоколу засідання Полтавського гродського суду, позивач намагався довести, що його слуга був козацьким сином, а отже, мав шляхетські права. У цьому разі покарання бачилося неадекватним, адже побиття шляхтича нешляхетською зброєю

вважалося, згідно з Литовським статутом, серйозним злочиним і передбачало стягнення з відповідача, як це було у випадку з козаком Омельченком, 40 кіп грошей. На той час це дорівнювало 48 російським карбованцям. Сума доволі суттєва, якщо врахувати, наприклад, що дід Івана Петровича Котляревського свій двір купив за 27 крб 50 к.

Натомість відповідач свою увагу зосередив на «збитті» позову, тобто доведенні того, що Чугуєвць ніякий не козак, а отже, судитися за шляхетським звичаєм не може. Захист наполягав на двох обставинах: по-перше, що він виходець зі слобідського Охтирського полку, котрого на той момент уже не існувало як адміністративної одиниці. А в Слобідсько-Українській губернії, до котрої відійшли його території, «козаков нет, но войсковые обыватели», крім того «оным слободских полков козакам правом Малороссийским ползуются Высококомонаршими грамотами не утверждено».

По-друге, відповідач доводив, що Чугуєвць «простого стану человек и упражняется шинкарством». Наголошення на такому занятті, гадаю, мало тут ключове значення, бо, навіть якби позивач довів шляхетське походження свого слуги, останній утрачав усі свої привілеї через це заняття. Ситуація схожа з тією, у яку потрапив Федір Рекленський.

Як видно з матеріалів справи, Павлові Ханденку вдалося-таки «збити позов». Він домогся вигідного для себе рішення, згідно з яким суд відкинув «взыскание шляхетской навязки» й ухвалив стягти із сотенного отамана 1 крб 20 к., тобто 1 копу грошей, штраф, який сплачувався за побиття слуги.

Уявлення про ображену честь, відбиті в позовних заявах, так само чітко відповідають старому шляхетському образу. Досить часто трапляються ті самі елементи, що символізували образу честі ще в XVII столітті. Це і побиття нешляхетською зброєю: «кием, кистенем, булавою, плети, розгами и другими какими орудиями... палкою», і смикання за волосся, зривання хустки з жінок тощо.

Зокрема, причиною стягнення із сина значкового товариша Павла Носова на користь козака Івана Омельченка 40 кіп грошей було побиття останнього нешляхетською зброєю. Схоже звинувачення, як пам'ятаємо, намагався висунути й військовий товариш Семен Собецький, позиваючись до сотенного отамана Павла Ханденка і стверджуючи, що його слуга-козак був побитий «плетми, что называются прямо могут багоги». Отже, слово «плеть» у позові було вжито з конкретною метою—довести застосування нешляхетської зброї проти козака, що, як ми знаємо, вже саме собою було злочином щодо його честі.

Таким чином, незважаючи на всі модернізаційні зміни, які відбувались у Гетьманщині другої половини XVIII століття, активізацію заходів Російської імперії щодо інтеграції її у свою структуру, соціальним ідеалом широких верств козацтва залишався суспільний устрій давньої Речі Посполитої. Імовірно, на той час у їхньому середовищі вже сформувалося переконання, висловлене пізніше поборником прав «малоросійського» шляхетства й козацтва Тимофієм Калинським: «...Казак имел в сем краю от российских государей, польских королей и литовских князей утвержденный чин рыцарский и стан шляхетский». ■

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР КУЛЬТУРИ У ВАРШАВІ ОГОЛОШУЄ КОНКУРС

на отримання піврічної стипендії в Польщі за стипендіальною програмою Міністра культури і національної спадщини Республіки Польща Gaude Polonia. Програма призначена для молодих митців і перекладачів польської літератури з країн Центрально-Східної Європи.

Стипендіальна програма триватиме в Польщі від 1 лютого до 31 липня 2017 року.

Заявки про участь у програмі приймаються до 15 жовтня 2016 року.

Відбір кандидатів проводиться на конкурсній основі. Від них вимагається володіння польською мовою щонайменше на початковому рівні. Необхідні документи:

- заявка про надання стипендії;
- дві рекомендації від осіб, які є визнаними постатями в обраній царині;
- портфоліо в паперовому вигляді або на диску CD чи DVD.

Заявки можна надсилати до Польського Інституту в Києві (вул. Б. Хмельницького, 29/2, оф. 17, м. Київ, 01030) або безпосередньо до Національного центру культури у Варшаві (01-231, Warszawa, ul. Płocka, 13).

Детальний регламент програми Gaude Polonia на сторінці:
<http://www.nck.pl/gaude-polonia/317677-dokumenty-6/>

Додаткову інформацію про конкурс надає відповідальна особа — пані Богуміла Бердиховська з Національного центру культури у Варшаві, тел. (+4822) 350-95-30, e-mail: bberdychowska@nck.pl.

Що вбиває нашу демократію

Едвард Лукас

Найпотужніша зброя Владіміра Путіна не бомби й танки, а злив інформації та хакерські атаки

ФОТО: REUTERS

Хакери, до бою! Після зламу серверів Демократичної партії сталася ще одна хакерська атака — зламали пошту авторитетного колишнього очільника Пентагона Коліна Павелла. І там, і там підозрюють росіян

Путінська Росія пасе задніх у світі, коли йдеться про бізнес, інновації або культуру, але залишається наддержавою на інших фронтах: корупції, ядерних озброєнь, розвідки, пропаганди і... спорту. Коли хакери групи Fancy Bear злили в мережу приватні медичні дані спортсменів із Всесвітнього антидопінгового агентства (ВАА), це стало черговим тривожним нагадуванням для всіх про те, що може робити Москва.

Торік у листопаді громадськість почула історію про масштабну, засекречену й майстерно розроблену допінгову програму для російських спортсменів, яку реалізовували за підтримки держави: це скидалося більше на якийсь голлівудський блокбастер. Кремль усе заперечував, щоправда, марно. Претендентів з РФ не допустили до міжнародних змагань. Путін мало не луснув зі злості. Від цілковитого недопуску до Ігор у Ріо російську збірну врятувало тільки авральне викручування рук відомому своєю зговірливістю Олімпійському комітетові.

Тоді кремлівська пропаганда змінила тактику. Замість заперечувати звинувачення в допінговому скандалі вона почала казати, нібито Росію карають за те, що вона одна наважилася протистояти Заходу у світових справах (що, до речі, неправда).

Нещодавнє оприлюднення російськими хакерами особистої медичної інформації з баз даних ВАА має це підтвердити. Мовляв, антидопінговий регулятор карає порушників із цинічною вибірковістю, адже західні спортсмени, зокрема британці Бредлі Віггінз і Кріс Фрум або американка Серена Вільямс, теж уживають заборонені препарати. Дивлячись на зливу інформацію, росіяни повинні дійти висновку, що західним учасникам змагань просто краще вдається гратись із правилами: вони подають медичні показники, які готові приймати спортивні регулятори. Та насправді звинувачення, що лунають від представників РФ, можуть бути безпідставними або перебільшеними. Згадані речовини справді застосовують із медичною метою, але в невеликих кількостях, і будь-який спортсмен може попросити дозволу їх уживати. Така практика ретельно відстежується й не має нічого спільного з маніпуляціями російського спортивного істеблішменту. Та поголос уже пішов. Цільова аудиторія пропаганди не мешканці Заходу, а радше росіяни; інформація має зміцнювати внутрішні позиції Кремля і вкотре підкреслити ключову ідею путінського режиму: Європа та Америка — лицеміри й вороги. Не зайві такі маневри були й перед недільними парламентськими виборами в Росії, що вели партію Путіна до легкої перемоги над заляканою і розділеною опозицією. Але порушення приватності спортсменів — це тільки частина значно масштабнішої стратегії. Кремль зламає і зливає інформацію, щоб дискредитувати й підірвати політичну систему повсюди на Заході.

У Німеччині «представництва» російського агітпропу поширюють страшні історії про мігрантів, як от вигадка про дівчинку Лізу з російсько-німецької родини, яку нібито зґвалтували біженці. Це сприяє послабленню позицій Ангели Меркель — єдиного європейського лідера, досі готового протистояти агресивній політиці путінського режиму в Україні та деінде. У Сполученому Королівстві російська RT нахабно транслюється з Мілбенк-Тауер у серці Лондона — буквально за два кроки (або на відстані сигналу жучка) від штаб-квартири британських розвідувальних відомств MI5 та MI6. Канал штампує теорії змови і страшилки про корупцію та занепад Заходу. Телекомунікаційний регулятор Ofcom не раз критикував RT за сміховинно однобічне й упереджене висвітлення подій.

Побратим RT в Шотландії Sputnik, що називає себе новинним агентством, не так давно відкрив британський офіс. І, як варто було очікувати, захоплено мовить про шотландську незалежність. А що втішило б путінський режим більше, ніж розпад Великої Британії, а заодно й нашого потенціалу ядерного стримування без життєво необхідних баз у Шотландії?

По той бік Атлантичного океану драматизму ще більше. Якихось два роки тому розслідування у ФБР та ЦРУ російських операцій, спрямованих на зрив найважливіших у світі виборів, бачилося б фантазіями недолугого голлівудського сценариста. Тепер, якщо вірити сенсаційному матеріалу, опублікованому на початку місяця у The Washington Post, воно справді ведеться.

Один зі страхів у Сполучених Штатах полягає в тому, що росіяни могли зламати архаїчні американські системи, які фіксують і рахують голоси. На відміну від ідеально добре злагоджених процедур виборів у Росії правила голосування у США варіюються залежно від штату. Американські експерти вважають, що безпековий компонент їхніх електоральних систем не дотягує до рівня віртуозних російських хакерів.

Може бути, що мета останніх — змінити результати перегонів (долю яких вирішуватиме кілька тисяч голосів) або, що ймовірніше, підірвати довіру до них. Багато прихильників Дональда Трампа уже вважають, що ці вибори сфальсифікують. Деякі з них навіть погрожують насильством, якщо той програє. А якщо він таки переможе, багато хто серед його опонентів вважатиме, що це сталося не без допомоги росіян.

У будь-якому разі в нашого найважливішого союзника назріває криза. Американські вибори ще не відбулись, а Росія вже в них увійшла. Експерти з кібербезпеки переконані, що Кремль зламав комп'ютери у штаб-квартирі Демократичної партії США. Хакери злили листи, які показують звичайні політичні маневри — цілком очікувані в період політичної боротьби з високими ставками: лідери демократів хотіли допомогти своїй кандидатурі Гілларі Клінтон і стримати її опонента — запального сенатора з лівого табору Берні Сандерса. Хакери зламали й пошту генерала Філіпа Брідлава, тодішнього верховного головнокомандувача Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі. Досвідчений військовий був одним із найзавзятіших критиків того, як путінський режим залякує східноєвропейських союзників Альянсу.

Як засвідчувало листування, Брідлава турбувало те, що Барак Обама не сприймав загрози серйозно, тож генерал питав у друзів поради, як обстоювати свою позицію в Білому домі. Це, власне, і є робота, за яку йому видають зарплату. Якби він не намагався якомога ефективніше донести свої погляди, то можна було б закинути йому нездатність виконувати свої обов'язки.

Утім, на сайті Intercept, який пропагує інформаторство та прозорість, оприлюднене листування — доказ того, що Філіп Брідлав «організовував змови» з метою «ескалації військового напруження» в Європі. Як це зручно для Росії, котра намагається зображувати всіх своїх опонентів палящими війни!

Минулого тижня Москву звинуватили в ще одній хакерській атаці — зламі електронної пошти колишнього очільника Пентагона Коліна Павелла. Він є однією з найбільш шанованих постатей у США й першим афроамериканцем, що здобув високу посаду в країні. Чимало людей воліли б бачити його серед кандидатів у президенти.

Поза сумнівом, це був би набагато кращий претендент, ніж нинішні. Судячи з його листів,

генерал Павелл вважає Гілларі Клінтон, яку він підтримує в цьогорічних перегонах, жадібною і надто амбіційною. Він різко характеризує її чоловіка Білла як (використаємо евфемізм) бабія. І що з того? Більшість американців вважають так само.

Однак оприлюднені «секрети» збудують атмосферу. У багатьох американців з'являється відчуття лицемірності політичних еліт. Це прекрасна новина для фаната Путіна Дональда Трампа, адже він позиціонує себе як людину, що до цих еліт не належить. А простежити слід від хакерських атак до російської влади з певністю, щонайменше виходячи з доступної в публічному просторі інформації, неможливо.

ВТРАЧАЮЧИ ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ — У ЛИСТУВАННІ, ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВАХ ЧИ МЕДИЧНІЙ ІНФОРМАЦІЇ, МИ ПЕРЕСТАЄМО ЖИТИ У ВІЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ. ЗАХІД САМ СТАЄ ЖЕРТВОЮ ТАКТИКИ, ЯКУ КРИТИКИ ХИБНО ЙОМУ ПРИПИСУЮТЬ

Але це й виявляє очевидні слабкості вільного суспільства: безпечність у роботі з комп'ютерами, легковірність стосовно джерел інформації, яку читаємо онлайн. У такому середовищі відповідна російська розвідслужба (еквівалент британського Центру урядового зв'язку, який займається радіоелектронною розвідкою та захистом інформації державних органів й армії) без зусиль краде інформацію з будь-яких джерел, крім хіба що найбільш захищених комп'ютерів. Так само без проблем вони здатні зливати отриманий матеріал: через власні канали пропаганди або через «корисних ідіотів» у мейнстрімних західних ЗМІ. А ми — громадськість — із ентузіазмом розхлюпуємо цей суп із дезінформації та вкрадених особистих даних. Мало хто обтяжує себе питанням, що ж відбувається насправді, скажімо, хто стоїть за DCLeaks — таємничим «інформаторським» сайтом, через який зливається політично чутлива інформація. Такі самі питання до WikiLeaks та його засновника Джуліана Ассанжа, що відсиджується в еквадорському посольстві в Лондоні, опираючись екстрадиції до Швеції за звинуваченням у згвалтуванні. А коли ці поборники прозорості публікували матеріали, які компрометують Кремль?

Річ у тому, що втрачаючи право на приватність — в електронному листуванні, телефонних розмовах чи медичній інформації, ми перестаємо жити у вільному суспільстві. Гірка іронія в тому, що Захід сам стає жертвою тактики, яку критики хибно йому приписують. Бо ж наші захисники приватності бояться розвитку подій за Орвеллом, коли влада контролюватиме суспільство й тиснутиме на опозицію через цифрові засоби.

І це жахіття справді набирає форми на наших очах — на тлі демонтажу приватності, демократії та альянсів. Щоправда, винуватцями виступають не знеславлені західні розвідслужби, а ворожа держава, чії зазіхання й інтриги ми досі жалюгідно відмовляємося досягнути. ■

Вибір овочів

Катерина Барабаш, Москва

Голосування в Росії довело: навіть демократи не хочуть свободи

Господи, пошли мені такої самої наглості, що по-слав «Единой России»! Навчи жити за принципом «ти йому плюй у вічі, а він каже: дощ іде». Навчи вищати від щастя, святкуючи перемогу, коли на вибори мене прийде менш як половина загальної кількості виборців і з цієї половини за мене проголосує половина. Розкажи, Господи, як навчитися переконувати світ у цілковитій і нищівній перемозі за трохи більш як 20% підтримки. Я нікому не скажу, скільки бюлетенів я вкинула, — нехай будуть ці самі офіційні 20%. Скажи, Господи, з цим треба народитися? Чи довго вчитися? Ну от як це — тебе підтримало трохи більш як 20%, а ти, той, хто до цього роками торочив про 86%, замість того щоб застрелитися, святкуєш перемогу? Причому президент Путін заявляє про перемогу в неділю ввечері, коли опрацьовано 10% бюлетенів. Зрозуміло, що російські вибори треба брати в лапки й писати тільки так: «вибори». Влада в Росії захоплена давно, «вибори» — стовідсотковий фальсифікат. Жодна з партій, яка хоча б віддалено нагадує демократичну, — ні «Яблоко», ні ПАРНАС, — у «парламент» не пройшла. І ще. Мало не забула: парламент тепер теж тільки в лапках: «парламент». Немає сенсу перелічувати, хто потрапив у Думу, достатньо сказати, що пройшла вся путінська челядь. Іншого ніхто й не очікував.

Давайте зараз серйозно не аналізуватимемо розстановку сил у новому російському «парламенті» — взяте в лапки, це поняття перестало бути легітимним. Решта — дурниці незалежно від того, є там опозиція чи ні. Якби там опинилося дві-три особи з опозиції (потерпимо поки що, але взагалі їй теж давно час брати в лапки), жодної, навіть найнепомітнішої, ролі вона там не відіграла б. Зрозуміло ж, що все сказане з трибуни, наприклад, Явлінським далі від цієї трибуни не пішло б. Це для початку. А далі, поверте, знайшовся б зручний спосіб позбавити його депутатського мандата.

У неділю, 19 вересня, Росія розіграла чудовий спектакль. Це спектакль про саму себе, епілогом якого стала епітафія: «Тут була Росія». Ось тільки річ не в тому, що навіть під установленими й увімкненими на виборчих дільницях камерами на очах у всіх якісь тітки дістають із бюстгальтерів, а дядьки — із потаємних скриньок бюлетені з правильно поставленими галочками. Записи вже з'явилися в інтернеті, а голова Центровборчкому ліберал у відставці Елла Памфілова встигла жорстко відреагувати: «Відео з вкинутими бюлетенями не є доказом!». І на тому спасібі: могли й засудити тих, хто це відео поширює. Так ось, не в тому річ. Неважливо, скільки мандатів здобули єдинороси, скільки справедливороси, а скільки комуністи й жиріновці. Яка різниця, скільки місць, якщо всі вони теплі? Хоч як дико це звучить, абсолютно неважливо, скільки було

«Вибори» до «парламенту». У російській Думі не знайшлося місця навіть для екзотичної кількості опозиціонерів

вкидань. Головне — що вони були, що нікого за них не покарають, а ще головніше — це вже розглядається як обов'язковий атрибут російських виборів. Це з тієї самої серії, що «та нехай крадуть, але й про людей не забувають». Рекордно низька явка — 47% — свідчення того. Країна підійшла до цих «виборів» із почуттям повної приреченості. Як вівці на заклання. Вперше за всю пострадянську історію виборці не надіялися ні на що: ліберально налаштовані компанії, що зазвичай будують прогнози щодо думських розкладів і найближчих дій «парламенту», цього разу впали в глибоку апатію і з явно зниженим градусом

обговорювали лише сварки в таборі демократичних кандидатів.

А ці сварки — другий головний підсумок усієї «передвиборчої» кампанії. Наприклад, товариш Навальний, голосний улюбленець ліберальної публіки й неголосний прихильник анексії Криму, багато зробив для того, щоб таке нелюбе йому «Яблоко» не пройшло 5-відсотковий бар'єр і не потрапило в Думу. Головний викривач владної корупції доклав чимало зусиль на пояснення своїм читачам, що за «Яблоко» ходити голосувати в жодному разі не можна. В інтернеті з'явилися кілька роликів, присвячених Явлінському, що виставляли його аж ніяк не в найкращому світлі. Іншим партіям демократичного штибу теж дісталось від найпопулярнішого російського опозиціонера. Порвавши з Касьяновим і розколовши «Демкоалицію», він багато зробив для того, щоб переконати лібералів не ходити на «вибори». Одночасно посчили штурхонуті своїх колишніх однодумців, а тепер ворогів — партію ПАРНАС. Роздраковили перед виборами те саме «Яблоко», а разом і Навального. І всі одне одного звинуватили в співпраці з Кремлем. У результаті явка на «вибори» стала рекордно низькою за всю історію пострадянської Росії. З одного боку, це непогано, тому що спростувало ті самі 86%, предмет гордості нинішньої влади. З другого — це показало й рівень підтримки опозиції, позбавивши «парламент» хоча б однієї притомної людини.

Словом, ці «вибори» засвідчили дуже й дуже сумну річ: опозиції в Росії не існує. Розрізнені групи, озлоблені, ладні втопити одне одного й здати — це є, але бодай якоїсь сили, якою має бути опозиція, вони не становлять. Що, звісно, не новина, але поставити крапку рано чи пізно треба було. Ось і поставили. У неділю 19 вересня. Іншим важливим результатом «виборів» став розкол серед ліберально налаштованих виборців. Головним яблуком розбрату виявилось питання: чи має право розумна людина ходити/не ходити на «вибори»? До крайнощів перелялися ті, хто пішов, із тими, хто не ходив. З криком, матюками, образами, взаємними звинуваченнями розсварилися ті, хто живе й думає по один бік барикад. Тонни лайна вилилися на адресу тих, хто вважав правильним піти на «вибори». Гекалітри мерзоти полетіли на тих, хто вважав за неможливе йти на ті самі «вибори». «От через таких, як ти!..» Виявилось, що через таких, як усі, Росія й опинилася там, де опинилася. Лишається тільки з'ясувати, через кого це «через таких». Скільки днів уже минуло, а потоки думок із неодмінною лайкою на адресу опонентів йдуть і йдуть. Головний аргумент тих, хто не пішов: участь у «виборах» легітимізує самі «вибори» і владу, яка їх заціяла. Якби не пішли всі, явка була б іще нижчою. Аргумент тих, хто пішов: пусті бюлетені використовують для вкидання.

«Обидві хороші», як сказала булаковська Маргарита у вікно комунальної кухні двом тіткам, які розсварилися. Дивно, що люди не розуміють таку просту річ: вкинуть стільки, скільки захочуть, а низька явка не може слугувати самоціллю — її нижній поріг давно скасований. Навіть якщо п'ять осіб прийде, вибори відбудуться. І сваритися тут резону немає жодного.

Аргументи є в обох сторін. Але річ не в них. Річ у тому, що вони є. Це означає, що люди починають думати. Якщо людина пішла на «вибори», бо інакше її в бюджетній установі позбавлять премії (а бюджетники в багатьох установах зобов'язані фотографувати

свої бюлетені й показувати начальству), отже, вона не хто інший, як овоч, до того ж гнилий. І це справді біда. Якщо хтось пішов на «вибори» свідомо, бо впевнений у важливості свого голосу, він, звичайно, наївний, але прийняв таке рішення в результаті роздумів. Це важливо. Те саме з невякою. Якщо хтось не пішов на виборчу дільницю, бо йому лінки, нецікаво, друзі чекають, щоб пограти у футбол, на дачі треба збирати яблука й таке інше, це теж поведінка овочу. Якщо не пішов, бо вважав, що це шкідливо для демократії, то теж наївно, але цінно. Це означає, що людина думала. Решта неважливо, бо й правда все давно вирішено.

Тому, як здається, ходити чи не ходити на вибори-обманки — це абсолютно несуттєво. Значно суттєвіше — чому ти робиш так, а не інакше. Може, сьогодні ти помилився, але до наступного голосування можеш порозумнішати, тому що в принципі готовий думати. Овочів це не стосується. Після «виборів» один із депутатів-«яблочників» Лев Шлосберг, дуже мила й смілива людина з провінції, непрямо дорікнув виборцям провалом своєї партії: «На жаль, не всі активні громадяни, виборці, вважали, що важливо взяти участь у виборах», перекавши таким чином провину на громадян. І ніде, жодним словом, ніхто з тих, хто програв, не сказав: «Друзі, пробачте нам, ми не змогли виправдати вашу довіру, ми пересварилися, пересобачилися, ми знову вас обманули. Давайте разом думати, що ми, політики-демократи, робили не так — попереду в нас п'ять років». Ніхто, жоден не сказав нічого схожого. Все ж таки, мабуть, час і опозицію брати в лапки. І ще. Прекрасні наші демократи брешуть точно так само, як їхні опоненти. І мають виборців за дурнів, а останні не можуть того не розуміти. Коли кандидат у депутати розповідає, що він підвищить зарплату й знизить квартплату, це чиста брехня, про що знає і він сам, і його слухач. Бо це в нинішніх умовах просто нереально: уся економіка проти цього. Коли інший депутат обіцяє москвичам побороти фантастичні затори в місті, усі знають, що він бреше. Бо це зараз також нереально.

Певна річ, будь-яка передвиборча програма в пострадянських країнах — це тією чи іншою мірою фантазія. Але до демократів особливі вимоги. Люди хочуть вірити, вони так втомилася від щосекундної, постійної брехні влади. Водночас звичайному виборцю-обивателю потрібні конкретні обіцянки, їх цікавить, чи буде поруч із їхнім будинком сквер, чи побудують нарешті ще один дитячий садок, чи з'явився в районній поліклініці хірург тощо. Але виборець також має знати, що нічого цього не буде, якщо не буде демократії. Тому найважливішим зараз було б просвіщати обивателя. Якщо громадянин не бачить зв'язку між свободою слова й дитячим майданчиком біля будинку, то це хана. Це означає, що він не готовий до перетворень у країні, що сам він не налаштований на роботу, йому не потрібні права людини. Жоден із кандидатів-демократів не включив до своєї передвиборчої програми ні припинення агресії в Україні, ні скасування «пакета Яровой», ні скасування диктату ФСБ. Це означає, що демократи бачать у своїх виборців тих самих овочів, що і їхні пропутінські опоненти.

«Мир, прогрес, права людини — ці три цілі нерозривно пов'язані, не можна досягти якоїсь із них, нехтуючи іншими», — казав Андрей Сахаров у своїй нобелівській лекції. Росія забула про всі три. Поки не згадає, вибори лишатимуться «виборами». Для овочів. ■

Матьє Булеґ:

«Мінські угоди безперспективні, але неминучі»

Спілкувалась
Алла
Лазарева,
Париж

Французький політолог розповів *Тижню* про майбутнє переговорів щодо війни в Україні та перспективи геополітичних змін упродовж наступного року, а також поділився спогадами про власну поїздку на лінію фронту.

Спільно з Крістін Дюґен ви написали книжку про Євромайдан «Україна між розривами та відновленнями». Як ваша думка через три роки після тих подій: чим вони насправді були?

— Як на мене, революцією в буквальному сенсі слова. Революцією в замкненому колі. Не скажу, ніби вона не вдалася, бо ж українське суспільство здійснило неймовірний прогрес, навчилося демократії західного зразка. Країна почала виходити з пострадянського формату, із зацикленості на самій собі, з'явилося справжнє громадянське суспільство. Це реальні здобутки революції. Та, на жаль, її не завершено. Політичні зміни відбуваються не так швидко, як ми сподівалися. Влада зберегла вертикаль. Порошенко, як і Янукович, є ієрархічним президентом. Застосовуються ті самі схеми. Складні реформи, які важко запровадити, бо вони поламали б олігархічні та корупційні схеми, систематично відкладають на пізніше. Щоб революція завершилася, треба пройти ще одне коло — зруйнувати все те, що не подолав Майдан. Це не означає, що мають бути нові протести, але треба, щоб до влади замість нинішніх керманців прийшли справжні реформатори. Для держави, яка є незалежною тільки 25 років, дуже непросто все почати з нуля. Погляньмо на Грузію. Там спершу зруйнували все. Міхеїл Саакашвілі, якого я не ідеалізую, мав реформаторське бачення. Він зумів його втілити, запровадив нову систему, відмінну від диктаторського режиму Едуарда Шеварднадзе, що тримався на страху. Саакашвілі припускався помилок, але оновив Грузію. Війна лише зміцнила бажання грузинів покласти край радянському минулому. Виходячи з тієї самої логіки, вважаю, що захоплення Криму та збройний конфлікт на Донбасі допоможуть Україні (на жаль, через збройне протистояння), так само як Грузії, ще далі відійти від усього комуністичного.

Чи мають політичне майбутнє мінські угоди?

— Мир і надалі залишається дуже примарною перспективою, ці домовленості не вирішують проблем. Росія навряд чи зважиться на масоване захоплення України. Кремлеві сьогодні дуже вигідно розігрувати дипломатичну карту: 2017 року відбудеться кілька важливих виборів. Хоч би хто став новим американським президентом, він буде ще менш вимогливий у відносинах із Росією, ніж Обама. Пані Клінтон є майстриною компромісів. Будьмо до цього готові. Якщо є шанс домовитися з Москвою, Клінтон за нього схопиться, не оглядаючись на Україну. У Франції ми не знаємо, хто прийде до влади менш ніж через рік. У

Німеччині після федеральних виборів Меркель піде, і ми також не знаємо, хто її змінить. У Росії недавно відбулися перегони...

...результат яких відомий заздалегідь...

— Так, легко вгадати, хто буде при владі. Проте путінський режим таки муситиме докласти зусиль, щоб забезпечити своє виживання, послугуючись дипломатичною зброєю та використовуючи війну в Україні. Риторика влади стане ще жорсткішою, і це також недобре для Києва.

Суго за західною логікою Кремлю, може, і не вигідно переходити в наступ у наземних операціях. Але росіянам не притаманне картезіанське мислення. Їх приваблює сила, і всі ці правильні розрахунки можуть не спрацювати тільки тому, що сам Путін, хоч би яким кагебістом він був, не такий раціональний у своїх вчинках, як на те сподівається західне експертне середовище...

— Згоден, російський лідер укотре відкрив для себе військову потужність країни з неймовірними ресурсами. Проте користається нею досить раціонально. Стосовно України Москва довела собі все, що могла. Незаконно анексувала частину території іншої країни — і всім до того байдуже. Міжнародна спільнота прийняла це як доконаний факт. Сьогодні в дискусіях із Росією тему Криму навіть не порушують. Якщо в Мінську-1 слово «Крим» фігурувало бодай у додатках, то Мінськ-2 його взагалі не містить.

Чому так сталося?

— Бо ОБСЄ — структура з обмеженими можливостями, якщо казати про вагу та вплив.

Ще й суттєво залежна в бюджетному сенсі від Москви...

— Так, російський внесок чималий. Але мова також про відповідальність західних дипломатів, які дозволили утворитись усім тим робочим групам (військова, економічна, гуманітарна, політична), де також присутні сепаратисти. У «нормандському форматі» вони не беруть участі, але в робочих групах присутні. Це була вимога Росії. Мінські угоди неможливо виконати, але їх не уникнеш. Щоб просунутися політично, треба вивести з Донбасу озброєння, але росіяни твердять, що ані їх, ані їхньої зброї там немає. Щоб досягти прогресу дипломатично, треба примусити Київ до поступок, щоб Рада ухвалила конституційну реформу. Але й це нереально. Якщо в мирні часи децентралізація радше добра справа, то спеціальний статус під час війни — велика недоречність. Україна змушена була б увібрати в себе територію, контрольовану сепаратистами, легалізувати їхніх лідерів, утримувати їх... Виникла ідея з виборами. Ми бачили план Мореля, формулу Штайнмайера (провести голосування і зняти санкції, як наполягають німецькі бізнесові кола).

Матьє Булеґ – народився 1986 року. Має дипломи Лондонського королівського коледжу (дослідження міжнародних конфліктів) та Інституту політичних студій у Тулузі (міжнародна політика). Від 2011 року працює аналітиком із питань пострадянських теренів у консалтинговій компанії AESMA. Співатор книжки «Україна між розривами та відновленнями» («L'Ukraine: entre déchirements et recompositions», 2015).

Київ відмовився організувати електоральні перегони на територіях, які не контролює. У квітні 2016-го стало зрозуміло, що просуватися нікуди. Оскільки не виходить утілити Мінськ-2, вишукуються всілякі шпаринки, як-от поліцейська місія безпеки, що теж не пройшла... Певен, що через два-три тижні знайдуть нову псевдопроблему в Мінську-2, аби запропонувати: попрацюймо тепер над цим. І такий дипломатичний балет може тривати два роки, п'ять, десять. У Придністров'ї заморожений конфлікт жевріє три десятиліття, у Нагірному Карабасі – 20 років, у Грузії – 10...

Другий варіант розвитку подій: Росія усвідомить, наскільки Донбас для неї мертва точка. Його не можна визнати частиною своєї території, як Крим, бо це неймовірна фінансова, моральна, політична, дипломатична й економічна вага. На мою думку, росіяни мають визначитися впродовж шести місяців – двох років. Вони шукатимуть якогось політичного піруету на кшталт моделі Косова. РФ цей правничий прецедент дуже подобається. Мова про те, щоб юридично «віддати» Донбас Києву, але залишити його під контролем сепаратистів, керованих із Москви. І це буде для України нестерпним економічним тягарем. Ситуація чудово відповідала б інтересам Росії, яка прагне всіляко послабити сусіда й не дати йому змоги вступити до ЄС та НАТО.

Третя опція – отруєний подарунок. Її запропонував не я, а Микола Рябчук. Ідеться про те, щоб замість того, щоб дозволити Росії повісити проблеми Донбасу на Україну, зробити навпаки: нав'язати їй РФ. Для цього треба проголосувати закон про територію, окуповану чужоземними військами, а отже, змусити Кремль визнати свою присутність і взяти на себе витрати. Мета – передати «отруєний подарунок» Москві.

Ви їздили з волонтерами на лінію фронту. Поділіться, будь ласка, враженнями.

— Це було в лютому. Ми вирушили з Києва й заїхали до Харкова, де долучилися до групи волонтерів. Завантажилися харчами, іграшками для сиріт, іншою допомогою і відбули в напрямку Краматорська. Дісталися аж до Станиці Луганської та Щастя. Перетнули чотири різні блокпости, відвідали місце, де регулярна армія та добровольці служать від 2014-го... Відвідали сиротинець, у якому діти мешкають фактично серед мінних полів і не знають, де їхні батьки. Військових, яких ми бачили, погано годують, майже не забезпечують предметами першої необхідності. Вони перебувають під постійним тиском, бо мають право стріляти лише у випадку загрози їхньому життю...

А загальний настрій?

— Попри все, тримаються добре. У них немає іншого виходу. Всі, з ким ми спілкувалися, казали, що готові стояти до кінця. Але відчувалася й гіркота. Ми зрозуміли, що вони не пробачать владі байдужість до проблем війська – чи то Яценюкові, чи то Гройсману. Бійці починають політизуватися. Не скажу, ніби вони вже всі політизовані, але невиконані передвиборчі обіцянки, що постачання армії покращиться, що позиції поблизу Донецька та Луганська будуть зміцнені тощо, не залишилися без наслідків. Небагато треба, щоб ці люди почали дослухатися до найжорсткіших радикалів. Я не проти українського націоналізму, але проти використання учасників бойових дій в інтересах різноманітних популістів. Вашій країні це не потрібно. Зовнішня війна точиться вже, тож не варто додавати до неї внутрішню.

ЗАХОПЛЕННЯ КРИМУ ТА ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ НА ДОНБАСІ ДОПОМОЖУТЬ УКРАЇНІ (НА ЖАЛЬ, ЧЕРЕЗ ЗБРОЙНЕ ПРОТИСТОЯННЯ), ТАК САМО ЯК ГРУЗІЇ, ЦЕ ДАЛІ ВІДІЙТИ ВІД УСЬОГО КОМУНІСТИЧНОГО

Радикалізація військових стала б насамперед наслідком бездіяльності влади. Однак не факт, що вона це усвідомлює. Навпаки, часом видається, що декому дуже зручно списувати всі негаразди на війну...

— Не виключено, що нинішня ситуація влаштує Порошенка. Війна перетворилася на позиційну, вона не рухається з місця ні у військовому сенсі слова, ні в правничому. Москва заперечує сам факт війни. Захід із ним погоджується. Але не визнає, що це війна з РФ. Як наслідок – Україна постає перед необхідністю дати собі раду в конфлікті з Росією і нібито не з Росією на своїй території. Причому без права на самостійне рішення щодо збройних формувань, які здебільшого прийшли з РФ. Це досить парадоксальна для Києва ситуація.

Отже, «нормандський формат» не має майбутнього?

— Він безперспективний, але необхідний.

Чи реально було б його розширити, залучивши США та Польщу?

— Москва на це не погодиться, та й Берлін навряд чи підтримає ініціативу Варшави. ■

Ще одна джихадистська «держжава»

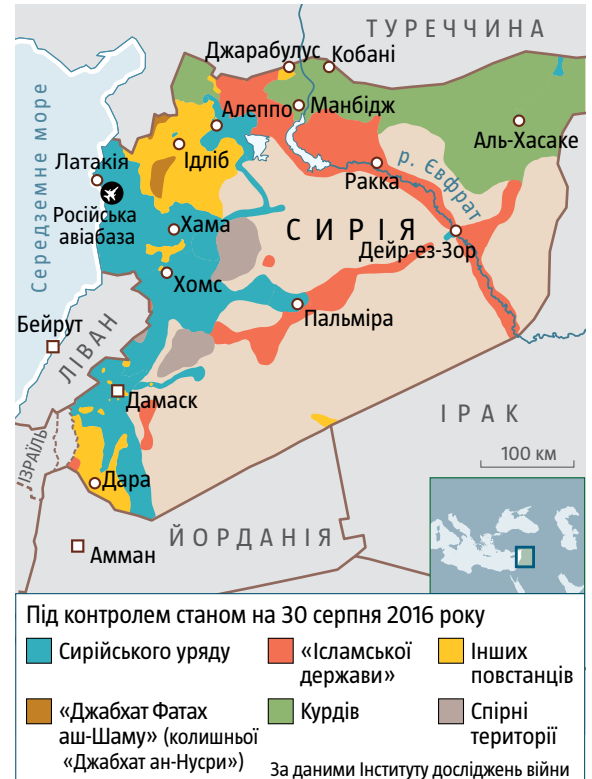
«Аль-Каїду» дещо затьмарила «Ісламська держава». Але вона може повернутись у прагматичнішій і небезпечнішій формі

Невдовзі після того, як «Аль-Каїда» здійснила теракти в США 11 вересня 2001 року, вона видала книжку свого співзасновника Аймана аль-Завагірі, де викладено грандіозну стратегію. «Лицарі під знаменом пророка» пояснили, що удар по Америці, а не по місцевих регіональних режимах, мав би мобілізувати мусульман усього світу; джихадисти повинні були апелювати до «мас» і потребували «бази в серці мусульманського світу», аби врешті досягти успіху. Та в реальності американські сили вигнали з Афганістану й розпорошили «Аль-Каїду», знищивши її лідера Усаму бен Ладена. В Іраку в якийсь момент джихадистів мало не знищили, коли проти них повернулися маси. А згодом, із колапсом Сирії та Іраку, «Аль-Каїду» затьмарила її бунтівна «донья», «Ісламська держава» («ІД»).

Утім, загроза «Аль-Каїди» нікуди не зникла. Її керівництво не відступає від ідеї терактів на Заході; регіональні відгалуження організації активні; Завагірі розгулює на волі. «Халіфатові» «ІД», схоже, лишилось недовго, бо підтримувані Америкою сили оточують його опорні пункти в містах Ракка й Мосул. Тим часом мрія Завагірі про безпечну базу для «Аль-Каїди» в Арабському світі може перетворитися на дійсність. Принаймні цього побоюються уряди західних держав.

Сирійське відгалуження «Аль-Каїди» «Джабхат ан-Нусра» (Фронт підтримки) відіграє центральну роль у боротьбі проти режиму Башара Асада. Заступник Завагірі — Абу Хайр аль-Масрі, якого торік відпустив Іран у ході обміну полоненими, — перебрався до Сирії з кількома іншими важливими представниками керівництва «Аль-Каїди». Про це говорять західні політики. Подейкують також, що «Аль-Каїда» незабаром може проголосити ісламський «емірат» (що одним шаблоном не досягне до «халіфату»).

Частково ці побоювання пояснюють умови останнього «режиму припинення вогню» в Сирії, про який домовлялися США й Росія. Основний пункт такий: якщо росіяни стримають Асада і пропустять гуманітарну допомогу в заблоковані райони, утримувані повстанцями, то Америка спільно з РФ атакуватиме «Джабхат ан-Нусру» (а також «ІД»). За умовами перші такі спільні операції мали б стартувати, якби перемир'я, що набуло чинності 12 вересня, протрималося тиждень. Держсекретар США Джон Керрі та міністр закордонних справ Росії Сергій Лавров не дійшли згоди щодо майбутнього уряду для Сирії, годі вже й казати про строки добровільної відмови Асада від президентства. Але Керрі не погоджується з тим, що Вашингтон фактично прогнувся перед Москвою та її інтервенцією на підтримку Асада.

«Переслідування «Джабхат ан-Нусри» — це не поступка нікому, — заявив він. — Боротьба проти «Аль-Каїди» в інтересах США».

І все-таки може скластися враження, що Америка в Асада на побігеньках. «Це змова проти сирійського народу з метою покласти край його революції», — заявив англомовний представник «Нусри» Мостафа Магамед. «Ми одна з найміцніших сил, що борються з режимом, і світові це відомо».

Схоже, що напередодні угоди Керрі — Лаврова хтось випередив події: невідомий літак обстріляв місце зустрічі командирів повстанців, убивши Абу Омара Саракіба — видатну постать у «Джабхат ан-Нусрі». Його загибель оплакували повстанці всіх мастей. «Саракіб був автором військових операцій одного з найсильніших повстанських союзів у Сирії. Його смерть ослабить революцію», — каже Закарія Малагфеджі з повстанського угруповання «Фастакім кама умірт» (Алеппо), яке дістає військову підтримку від Сполучених Штатів. Такі настрої красномовно засвідчують провали американської політики в Сирії та успіх запізнілого прагматизму «Аль-Каїди».

«Джабхат ан-Нусра» грає в довгу гру. Вона, як і «ІД», постала з джихаду «Аль-Каїди» проти американських військових (і дедалі частіше шіїтів) в Іраку; згодом обидві проросли на щедру зрошеній кров'ю сирійській землі. Але якщо «ІД» різко скотилась у нетерпимість до шіїтів та «адміністрування терором», то «Джабхат ан-Нусра» намагається засвоїти урок з ексцесів в Іраку. В «ІД» люблять показати жорстокість і нав'язування правил шаріату. Організація пішла коротким шляхом до створення «халіфату» й закликає своїх симпатиків у світі всіма можливими способами воювати проти Заходу. «Джабхат ан-Нусра», навпаки, прагне здобути авторитет у сунітів, що потерпають у війні з Асадом; шаріат запроваджує здебільшого не так суворо; «халіфат» — ціль на тривалу перспективу й має постати, коли будуть відповідні умови. «Джабхат ан-Нусра» об'єдналась у союзи з більш поміркованими угрупованнями й зосереджується на війні в Сирії, а не на глобальному джихаді.

У липні «Джабхат ан-Нусра» оголосила про розірвання «зовнішніх» зв'язків з «Аль-Каїдою» і назвалася «Джабхат Фатах аш-Шам» (Фронт завоювання Леванту, або ДФШ). Західні експерти з антитерористичної діяльності загалом вважають, що це просто зміна вивіски. Але в Сирії цей крок було сприйнято так неоднозначно, що деякі затяті джихадисти вишли з організації. Зараз ДФШ намагається повністю злитися з іншими повстанськими угрупованнями; пуристи гадають, що в результаті її глобальні амбіції розмиються національним порядком денним сирійських повстанців. Колишній очільник ЦРУ Девід Петреус припускає, що можна вести перемовини з елементами ДФШ, «настроєними на примирення». Дехто навіть вимагає, аби спеціальний представник ООН у Сирії Стаффан де Містура почав зондувати ґрунт у цьому напрямку.

«Пошри зміну назви, «Ан-Нусра» залишається невіддільною частиною «Аль-Каїди». Небезпека в тому, що вони набувають підтримки в масах. Якщо так триватиме далі, то організація може перетворитися на справжній народний рух», — вважає співробітник Інституту Брукінґса Чарльз Лістер. «За підтримки достатньо великої більшості вони можуть установити «емірат» — щось на зразок захищеної територіальної бази на кордонах Європи. Міжнародній спільноті буде дуже важко боротися з ним».

Бойовики ДФШ діють як ударні сили сунітського повстанського руху, особливо на півночі Сирії. Його смертники (відомі під назвою «інгімасі») завдавали нищівних ударів по позиціях сирійського режиму перед тим, як їх атакували повстанці. «Бойовики «Ан-Нусри» стали для опозиції тим, чим для режиму є російські й сирійські літаки-винищувачі», — коментує бувалий спостерігач. Невдовзі після «ребрендингу» ДФШ відіграв головну роль у прориві облоги Алеппо, яке контролюють повстанці. Прорив блокади тривав недовго, але «Джабхат» здобув ним вдячність багатьох містян. Іншим підрозділам не залишається нічого, окрім як співпрацювати з ДФШ. Той приваблює чимало новобранців; за оцінками, понад дві третини з майже 7 тис. його бойовиків із Сирії. Ці люди вважають «Джабхат» краще підготовленою, спорядженою та дисциплінованою силою, яка більше дбає про своїх поранених. Як і «ІД», він у підконтрольних районах перебирає на себе адміністративні функції. Його «Міністерство гуманітарної допомоги»

асфальтує дороги, ремонтує лінії електропередач, подає воду й відбудовує знищену інфраструктуру. Для запобігання мародерству «поліція» охороняє ринки. ДФШ виплачує субсидії на хліб, утримує млини й пекарні, пропонує ісламську освіту, медичні послуги, дбає про те, щоб для родин біженців із зон бойових дій не зростала квартплата. Багато хто вважає ДФШ менш корумпованим, ніж інші повстанські угруповання. «Вони не втручаються у справи людей так, як раніше. Навіть в околицях їхньої головної цитаделі, міста Ідліб, можна побачити дівчат і жінок без нікабів, — розповідає Самі аль-Радж, активіст із Алеппо. — Багато хто вважає «Джабхат» єдиним повстанським угрупованням, здатним захистити їхнє майно і гроші. У підконтрольних йому районах грабунки трапляються дуже рідко».

Уже 2013 року, до розриву з «ІД», Завагірі закликав джихадистів до поміркованості. Вони мають максимально уникати сутичок з місцевою владою, окрім як у кількох країнах: Афганістані, Пакистані, Сомалі та Саудівській Аравії. Не воювати із «сектами відступників», як-от шіїти, й «уникати втручань» у немусульманські меншини. Пріоритетом повинна бути війна з Америкою, «поки вона не стече кров'ю і в мілітарному, і у фінансовому сенсі», — сказав він у зверненні до народу.

Перехід від уникання непотрібної напруженості до піклування про населення — новий етап у прагматизмі «Аль-Каїди», який проявився і в Ємені. Коли торік у країні почалася громадянська війна через те, що шіїтські повстанці зі зброєю захопили велику частину території, а для боротьби з ними стартувала інтервенція під проводом саудитів, «Аль-Каїда» зайняла порт Аль-Мукалла. Під її контролем він продовжував роботу, й угруповання збирало там податки з імпорту нафти. «Аль-Каїда» управляла містом через наявні племінні структури. Відтак збільшилося постачання води й електроенергії. Ті, хто там бував, казали, що в регіоні безпечніше, ніж деінде в Ємені.

Проте у квітні спеціальні сили Об'єднаних Арабських Еміратів (є повідомлення, що їх підтримували американці) прикрили «провінцію Хадрамаут» під орудою «Аль-Каїди». Її бойовики перебралися на схід, до Махри, через що почалися міжусобиці за контроль над маршрутами контрабанди до Оману. У Ємені, на відміну від Сирії, «Аль-Каїда» заграє з новоспеченими відгалуженнями «ІД».

З огляду на удари американців та активнішу участь у місцевих конфліктах джихадисти не могли атакувати Захід у масштабі 11 вересня 2001-го. Але за 15 років, що минули, «спектр терористів у всьому світі розширився й сягнув небачених відтоді масштабів», — стверджує директор Центру боротьби з тероризмом США Ніколас Расмуссен.

Проте «ІД» й «Аль-Каїда» ще можуть помінатися ролями. Якщо (і коли) «халіфат» «ІД» буде знищено, кажуть західні політики, «Аль-Каїда» може перейти на глобальний рівень, розсіявшись серед своїх регіональних відгалужень, або перерости в повноцінний міжнародний джихад. Тоді вона трохи нагадуватиме колишню «Аль-Каїду». А якщо не знайти розумного врегулювання війни в Сирії, ця організація пустить міцніші корені там. Її майбутній «емірат», якщо такий виникне, може мати більшу підтримку місцевого населення, а відтак його буде важче викоринити, ніж варварський «халіфат» «ІД». ■

Везунчик Джим

Другий термін на чолі Світового банку для Джима Йона Кіма — недалекоглядна підтасовка

ФОТО: REUTERS

У 2011-му керівництво Світового банку зобов'язалося обирати президента установи через «відкритий і прозорий процес з урахуванням заслуг». Минулого тижня в результаті чергового закритого, незрозумілого процесу, ґрунтованого на протектораті, на наступну п'ятирічну каденцію на посаді затвердили нинішнього очільника СБ американця Джима Йона Кіма — він був єдиним кандидатом. Це не дотягує до стандартів, яких банк вимагає від своїх позичальників, не кажучи вже про його власні. А ще пришвидшує підйом конкурентних інституцій.

Призначення Кіма впливає з архаїчної традиції, започаткованої на Бреттон-Вудській конференції 1944 року: Америка обирає керівника Світового банку, а МВФ очолює європеєць. Такий уклад, може, і відображав світовий лад після закінчення Другої світової війни, але сьогодні не підходить.

Неспроможність (здебільшого з вини американського Конгресу) реформувати інституції, закладені в Бреттон-Вудсі, сприяла поширенню цинічного ставлення до них. Країни на кшталт Індії та особливо Китай вбачають в опорі змінам елемент небажання Заходу ділитися впливом. Тож вони створили багатосторонні установи, де самі й замовляють музику: Новий банк розвитку БРІКС (Бразилії, Китаю, Індії, Росії та ПАР) й Азійський банк інфраструктурних інвестицій (АБІІ) під проводом КНР.

Маючи сьогодні нових суперників на ключовому полі діяльності (фінансуванні великих проектів розвитку), Світовий банк потребує

чіткішого розуміння своєї місії та лідера, який був би авторитетом як у власній команді, так і серед позичальників. На жаль, Кім ним не є. Його попередні кар'єрні здобутки (безумовно, видатні) як лікаря, засновника НУО, що займалася державною медициною, та ректора гуманітарного коледжу не відповідають роботі на посаді очільника Світового банку. Крім того, йому не вдалося завоювати довіру команди СБ: у ній панують невдоволення та бунтівні настрої. Минулого місяця асоціація, що представляє 15-тисячний штат СБ, написала відкритого листа про «кризу лідерства», посилаючись на опитування, яке засвідчило зневіру поміж працівників інституції.

Певною мірою невдоволення в таких випадках не уникнути: навіть лояльні та ідеалістичні працівники в такій громіздкій бюрократичній машині опиратимуться і нарікатимуть у часи, коли вона змушена переживати радикальні зміни, — запитайте про це в журналістів ВВС. Тим часом зовнішні спостерігачі позитивно оцінюють деякі реформи Кіма, як-от перехід від роботи за географічним принципом до команд, поділених за кваліфікаціями. Утім, мало хто охарактеризує нинішній процес реформування (у якому активно брали участь зовнішні радники) інакше, як болісний і затягнутий бардак. Як стверджують у громадських організаціях, його результати не мали вагомого значення для впливовості банку.

МАЮЧИ СЬОГОДНІ НОВИХ СУПЕРНИКІВ НА КЛЮЧОВОМУ ПОЛІ ДІЯЛЬНОСТІ, СВІТОВИЙ БАНК ПОТРЕБУЄ ЧІТКІШОГО РОЗУМІННЯ СВОЄЇ МІСІЇ ТА ЛІДЕРА, ЯКИЙ БУВ БИ АВТОРИТЕТОМ ЯК У ВЛАСНІЙ КОМАНДІ, ТАК І СЕРЕД ПОЗИЧАЛЬНИКІВ

Тому дивує, чому Кіму так оперативно дають другу каденцію ще за рік до закінчення першої. Це аж ніяк не норма. Одне з можливих пояснень — паніка з приводу того, що президентські вибори в США може виграти Дональд Трамп і поставити на чолі СБ одного зі своїх друзів. Інше — багато членів Світового банку воліли б бачити на чолі інституції американця, а не представника країни, що розвивається. Навіть Китай підтримує Кіма (вважаючи, вочевидь, що це краще, ніж представник Південної Кореї чи Африки), або що, у гіршому випадку, на тлі недієздатності СБ легше буде зіп'ятися на ноги АБІІ).

Так глобальними інституціями не керують. У ради правління СБ — і в самого Кіма заради збереження його ж авторитету — лишається час тільки на те, щоб згадати обіцянку 2011 року й наполягти на проведенні належного відбору. ■

© 2016 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Третя революція?

Співзасновник Twitter сподівається зробити ще один переворот у цифрових медіа

Навряд чи знайдеться багато людей, які переймалися б скочуванням інтернету до рівня поверхових твітів на 140 знаків більше за Евана Вільямса. Будучи співзасновником Twitter, він непогано заробив на розвитку соцмережі й лишається одним із найбільших акціонерів компанії. Однак його основний проект на сьогодні спрямований на те, щоб урівноважити потік твітів (часто написаних невеликими користувачами) серйозними довгими текстами.

Найновіший проект Вільямса під назвою Medium, який стартував 2012 року, — лаконічний, вишукано оформлений ресурс для публікації есе, відкритих листів і серйозної аналітики. Амбіція ресурсу — стати центральним хабом, де люди могли б розміщувати написане, як YouTube для любительського відео. На Medium вже публікуються матеріали журналістів, керівників компаній та очільників країн, зокрема Барака Обами. Коли в Amazon не погодилися зі статтею в *The New York Times* про нібито жорстоку культуру праці, яку начебто практикує цей велетень е-торгівлі, один із його директорів написав на Medium величезний матеріал. Свій контент розміщують на ньому й менші газети або цифрові ресурси, як-от *Pacific Standard* чи *The Ringer*.

У Кремнієвій долині за прикладом Голлівуда сиквели продаються краще. У 1999 році Вільямс співзаснував Blogger — стартап, що доклався до популяризації як концепції блогерства, так і самого терміна, бо там користувачі могли простим способом публікувати свої думки, не маючи навичок програмування. Після того як у 2003-му стартап купив Google, Вільямс працював у компанії Odeo, що займалася подкастами. Та врешті запустила «есемесний сервіс», який потім перетворився на Twitter. «Якщо хтось уже змінив світ двічі, я поставив би на те, що він зробить це і втретє», — каже професор журналістики Міського університету Нью-Йорка Джефф Джарвіс.

З Джарвісом погоджуються й деякі венчурні капіталісти: вони разом із Вільямсом долучилися до фінансування Medium на суму \$130 млн; вартість компанії становила близько \$600 млн. Інвестори сподіваються, що Medium зможе скласти конкуренцію Facebook як ресурс для розміщення особистих коментарів та пошуку новин. «Світу потрібна противага Facebook», — каже Кевін Тау з венчурної компанії Spark Capital, що вкладала кошти в Medium. (Нещодавно цю думку підтвердив контроверсійний факт цензури у Facebook щодо легендарної світлини голої дівчинки під час напалмової атаки у В'єтнамській війні.)

Medium — це однозначно не Facebook: у вишуканому мінімалістичному дизайні першого багато «повітря»; він піднімає планку якості читання в мережі. Користувачам подобаються певні інструменти ресурсу. Наприклад, він показує, скільки приблизно часу доведеться витратити на прочитання статті або які абзаци в матеріалі інші підкреслювали найчастіше. Хоча сам Вільямс критикує компанію. «Ми, здається, надто перебирали дизайном, технічним виконанням і набором авторів, які могли б писати на платформі», — каже він і зізнається, що на початку надто обережно запроваджував нові фічери.

Із отриманням прибутків Medium тільки починає експериментувати. Один із варіантів — брати комісію з абонентської плати, яку видавці встановлюють за публікацію на платформі. Поки що вона працює переважно з маленькими компаніями, але зрештою на неї можуть перейти й більші видання. Крім того, Medium планує заробляти на платній рекламі, коли компанії платять за промоцію своїх постів.

МEDIUM ПРОПОНУЄ ВИШУКАНИЙ МІНІМАЛІСТИЧНИЙ ДИЗАЙН І ПІДНІМАЄ ПЛАНКУ ЯКОСТІ ЧИТАННЯ В МЕРЕЖІ. АЛЕ ПИТАННЯ В ТОМУ, ЧИ НЕ ПОСТРАЖДАЄ САЙТ, АКЦЕНТУЮЧИ НА ДОВГИХ ТЕКСТАХ, У ТОЙ ЧАС ЯК КОРИСТУВАЧІ ПЕРЕМИКАЮТЬ УВАГУ НАДТО ШВИДКО

Утім, щоб вибудувати великий рекламний бізнес, ресурсу потрібна значно більша аудиторія. Наразі він має 30 млн юзерів на місяць і завойовує авторитет переважно серед технічно просунутих еліт Західного узбережжя. Але це аж ніяк не масштаб Twitter, у якого користувачів удесятеро більше. Що й казати про Facebook із його 1,7 млрд на місяць.

Для Джона Баттелле із сайта NewCo (він публікується на платформі Medium) питання полягає ось у чому: чи не постраждає сайт від того, що акцентує на роботі з довгими текстовими форматами, у той час як користувачі перемикають увагу надто швидко? Адже на інших цифрових платформах розповіді дедалі більше подаються через картинки, емотикони, відео. Але Вільямс зберігає оптимізм. Він уже раз привчив людей висловлюватися короткими, влучними фразами. Тепер вірить, що користувачі все ж не втратили «апетиту до змісту». Може, це й правда. Але чи стане такий принцип запорукою успішного бізнесу — велике питання, під яким підпишеться дуже багато керівників газет і журналів. ■

В'ячеслав Липинський: жертвопринесення

Тетяна Осташко

Коли в Україні нарешті з'явився інтерес до консервативної ідеології, стало зрозуміло, як мало ми знаємо про особистість і спадщину засновника українського консерватизму

В'ячеслав Липинський. «Надто незручний для політиканів, занесених примхливою долею на верхні щаблі влади в Україні»

«Наша нація—велика нація, і тишком-нишком, невеличким коштом чіпляючи наш державний та національний віз до чужих, хоч би і великих валок [...] здобути для неї волі не удасться»—так писав у 1919 році В'ячеслав Липинський (1882–1931)—український геній польського походження. Попри те що його ім'я приваблює багатьох інтелектуалів, воно не є відомим широкому загалу в Україні. Хоча його думки про українську державу й залежність її здобуття від бажання самих українців стати нацією мають бути для нас дороговказом.

Сучасний історик Іван Курас зауважував, що В'ячеслав Липинський «надто незручний для

політиканів, занесених примхливою долею на верхні щаблі влади в Україні», тому, «присягаючись його ім'ям, вони водночас смертельно бояться, що поширення ідей, які містяться в «Листах до братів-хліборобів», розкриє народові очі на їхнє шахрайство». Більшість його тез не втратили своєї актуальності. Хіба не по-сучасному звучать слова Липинського, сказані 90 років тому: «Патріотизм, на якому будуються держави і нації,—це віра, це спокій душі, а не бізнес з надією на «добрі проценти» і не акторство з надією на оплески і дарунки юрби?»

ПРИНЦИПОВИЙ КОНСЕРВАТОР

Постать В'ячеслава Липинського привертала увагу насамперед зарубіжних українців, які виділяли її поруч із велетнем Іваном Франком та нескореною Лесею Українкою. Його політичні дискусії з речниками УНР та ідеологом інтегрального націоналізму Дмитром Донцовим виводили модерну українську історію на новий суспільний рівень. За межами України розуміли, наскільки важливо було знайти правдиві причини поразки національно-визвольних змагань 1917–1921 та 1941–1945 років. Його ім'я набувало нової ваги в той час, коли в цьому «іспиті совісті» ставали сумнівними авторитети, ідеології, гинули ілюзії. З приводу цього один із дослідників творчості В'ячеслава Липинського Лев Білас дійшов висновку, що «цій постаті питоме щось понадчасове, якась тривка, об'єктивна вартість». Завдяки Липинському саме консерватизм порівняно з народництвом, націоналізмом і комунізмом зробив найбільший інтелектуальний внесок у розвиток суспільно-політичної думки українців протягом ХХ століття. Твори Липинського зробили справжню революцію проти народницького світосприйняття та позбавили його монопольних позицій у формуванні політичних орієнтирів українського громадянства, а історичні праці започаткували формування державницької школи в українській історіографії та суспільній думці. Вчений наголошував, що «замість способу думання пасивного «фаталістичного», мовляв, Україна сама зробіться, я хотів дати спосіб думання активний, динамічний: що і як ми, українці, повинні робити, щоб була, щоб здійснилась Україна».

У сучасній Україні, попри те що доступ до наукової, публіцистичної та епістолярної спадщини Липинського з кожним роком ставав дедалі більшим, загальна українська політична та громадська думка і далі формувалася на основі звичних стереотипів народницької історіографії. Тому почасти його

особистість сприймається упереджено, вона є об'єктом домислів та перекручувань. Зокрема, Липинський тривалий час сприймався в українській історіографії крізь призму ідей Михайла Грушевського, вплив якого на все національне суспільно-політичне життя свідомо перебільшувався. Поряд існувала інша крайність: дослідники навипередки прагнули довести несамостійність суспільно-політичної концепції В'ячеслава Липинського, яку простежували як вислід історіософських поглядів Сореля, Моррасса, Парето та ін. Деякі польські вчені не цуралися доводити, що причини переходу В'ячеслава Липинського в українство полягали в «комплексі меншовартості, якому схворобливому комплексі нетутешності». Йому приписували залежність від польської соціально-демократичної думки, політичний романтизм, неспроможність до реальної політичної праці тощо.

Однак усі ці домисли були далекими від правди. В'ячеслав Липинський ніколи не зрікався своєї шляхетської верстви, понад те, його вибір на користь саме українського національно-визвольного руху не був у нього виявом шляхетського нонконформізму. Він почувався українцем, не пориваючи зі своїм соціальним середовищем, не соромлячись і не зрікаючись його, як не зрікає він і своєї католицької віри. «Українцем — в розумінню людини, зв'язаної душею і тілом — всіми емоціями і всіми матеріальними інтересами — з Україною, я був не тільки від дня свого народження, а од тієї хвилини, коли мій предок Іосиф-Антін «товариш роти панцирної» в 1759 році придбав собі землю на Поділлі, тут оженився і тут оселився». В'ячеслав Липинський підкреслював: «Моє українство — це українство моєї верстви, яким я хочу врятувати цю верству од загибелі і зробити її потрібною для нашої рідної землі, для нашого рідного народу».

УКРАЇНІЗАТОР ШЛЯХТИ

Від 1908 року Липинський починає активну діяльність, спрямовану на навернення польської та полонізованої шляхти Правобережної України до українства. Він «уже був відомий в українських кругах з того, що він об'їхав цілий ряд міст на Правобережній Україні, виголошуючи відчити, в яких закликав місцеве польське громадянство до повороту до своєї, себто до української, народности». Наслідком таких пропагандистських подорожей стало видання книжки «Шляхта на Україні: її участь у житті українського народу на тлі його історії», яка була видрукувана польською мовою в Кракові у 1909-му. «Ця книжка наробила великого розголосу, — зазначав Дмитро Дорошенко, — поляки її скуповували по книгарнях і нищили». Щоб скомпрометувати В'ячеслава Липинського, у деяких польських газетах поширювалися фальшиві документи з натяками, що певні українські діячі, зокрема й він, виконують свою роботу за «пруські гроші». Від самого початку власного національно-політичного усвідомлення Липинський навчився обстоювати свою честь. Позови до юридичних установ та громадських судів, відкриті листи в пресі стали його зброєю в боротьбі за чесне ім'я і праведну ідею.

Неоднозначними були стосунки з українською інтелігенцією, яка захоплювалася соціалістичними ідеями. Слід зауважити, що українська еліта на зламі століть узагалі не бачила перспективи для Української держави. Ідеї Бачинського та Міхновського,

які вперше заявили про самостійницькі прагнення українців, не пішли далі декларацій про наміри. Від часу становлення національної свідомості В'ячеслав Липинський, за власним визначенням, «був завжди самостійником». На відміну від більшості своїх ровесників, які вивчали класику соціал-революційного та соціал-демократичного руху, він студіював історію України і прагнув протиставити «ідейним соблазнам» соціалізму та радикалізму національно-державницьку ідею. Він відкрито та постійно демонструє свої самостійницькі уподобання: «Я був самостійником, єсть і буду ним до смерті». І підкреслював: «Хто не за самостійність, той нищить ідею нації». Діяч згадував, що його політична позиція викликала нерозуміння українського громадянства, сприймалася як політичне «божевілля». У листі до Володимира Гнатюка Липинський згадує, що його називали «варятом», «коли перед війною нашої інтелігенції я говорив про українську державність».

Політична далекосяжність В'ячеслава Липинського, яку він продемонстрував на таємній нараді у Львові, не може не вражати. Він заявив про себе як політик-практик, здатний передбачати розвиток, хід історичних подій на далеку перспективу. Заперечуючи політичне майбутнє для соціалістичної демократії в Україні, Липинський вважав її шкідливою, оскільки, на його думку, вона могла працювати тільки на велику Росію. Він виступав рішуче проти участі українців у демократичному русі в Росії: «Сили при сім ми тратимо, а нічого не зискуємо. Російська революція годується головним чином нашими соками, нам же приносить тільки дальшу русифікацію».

Передбачаючи близький вибух міжнародного конфлікту, Липинський намагався використати його для української самостійницької акції та не полишав надії заснувати українську політичну організацію самостійницького спрямування.

У 1911 році за його ініціативою створено Український інформаційний комітет, а в 1912-му розробив проект заснування Союзу визволення України. Вони мали на меті організацію боротьби за незалежну Українську державу.

ІСТОРИК. ОПОНЕНТ СОЦІАЛІСТІВ

В'ячеслав Липинський став першим українським істориком, який проаналізував причини поразки українців у Національно-визвольних змаганнях 1917–1921 років. На відміну від автора «Відродження нації» Володимира Винниченка, який відстоював соціалізм навіть ціною втрати національної самостійності (згадаймо: «або соціалістична Україна, або ніяка»), Липинський робив акцент на звуженні соціалістичними провідниками соціального підґрунтя національно-визвольного руху, що не дало змоги використати творчий потенціал нації у всіх сферах державного будівництва, зокрема й у військовій справі. У згубності так званої класової позиції Центральної Ради В'ячеслав Липинський переконався на власному досвіді в 1917-му. Для «тодішніх провідників нації», за його словами, він залишався «паном», «поміщиком», який «не виголошував демагогічних промов і не записався у партію есерів».

У 1919 році Липинський, залишаючи посаду посла УНР в Австрії на знак протесту через розстріл полковника Петра Болбочана, з великим занепокоєнням передбачав найгірші перспективи для

Герб роду Липинських

майбутнього України. Розпорошення українського суспільства в поєднанні з безконтрольною діяльністю в державі монопольних «партій», на його думку, загрожувало врешті не тільки державно-політичною, а й національно-культурною катастрофою. Липинський застерігав тогочасний український провід Директорії від спокуси заради приватних, класових чи якихось інших хвилих політичних інтересів жертвувати спільним для нації ідеалом національної волі й національної солідарності в обороні цієї волі. «Тільки величезним моральним зусиллям, — писав він у листі до Андрія Лівичього 16 жовтня 1919 року, — тільки безмежною любов'ю до української національної ідеї і до державної як політичного олицетворення повної національної волі, тільки об'єднанням абсолютно всіх чесних національних сил коло внутрішньої праці для цієї ідеї можна буде з 40 мільонів темних самоїдствующих невільників виховати героїв, котрі збудують Україну, а в ній краще для всіх — людське життя».

РОЗРОБЛЕНІ ЛИПИНСЬКИМ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕЛІТИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПАТРІОТИЗМУ НЕ ВТРАТИЛИ СВОГО ПРАКТИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ Й У НАШІ ДНІ

Аналізуючи поразку Національно-визвольних змагань, Липинський однією з її головних причин вважав брак чіткої концепції побудови держави («ідея держави була неясна і туманна»), а також «брак єдності між нашими провідниками». У своїй публіцистичній праці «Трагедія українського Санчо Панчо (Із записної книжки емігранта)» (1920) в алегоричній формі описує взаємини між провідною верствою (Дон Кіхотом) і народом (Санчо Панчо), аналізує взаємозв'язок реалізму та ідеалізму в українському та європейському суспільному житті. Порівнюючи позиції західноєвропейської та вітчизняної еліт, Липинський зазначав, що в Європі Дон Кіхот, тобто аристократична верства, зберігаючи свою «традиційну віру предків», «лицарську традицію», культуру, досвід минулих поколінь, прагнув передати їх, «цей скарб», Санчо Панчу — новим поколінням прагматиків, яких народжували різні верстви європейського суспільства. За його словами, без Дон Кіхота «не можна би було помислити собі існування модерної європейської нації». Липинський зауважує, що, коли європейським недемократичним національним Дон Кіхотам повірили «примітивні Санчо Панчі і почали за ідею своєї нації класти своє життя, тоді повставали європейські нації, повставали ті складні духові людські колективи, котрих своїми реалістичними методами жоден новий Санчо Панчо збагнути не в силі».

Натомість в Україні, на його думку, «задержались тільки тілесні Дон Кіхоти, Дон Кіхоти без віри в себе, у свою культуру, в своє призначення». Без української віри, без української культури українська еліта, «наші Дон Кіхоти йшли в чужі віри, ставали чужими Дон Кіхотами [...] гинули за Польщу [...] творили міць і силу Великої Російської Імперії». В'ячеслав Липинський вважав, що національне відродження в Україні застало українських Дон Кіхотів, які трансформувалися в «каючихся дворян і поповичів», непередготовленими.

Липинський прагнув не лише скласти формулу для побудови незалежної держави та домогтися послідовного формування у свідомості національної еліти бажання Української держави, а й зрозуміти причини, «що не дали їй в протязі 1000 літ здійснитись». «Ми знаємо, — писав він, — що первородним гріхом українців єсть ідейний хаос в політиці і брак організаційної дисципліни». Нездатність народних мас до самоорганізації Липинський убачав у пасивності проводу — «національної аристократії». Подібні спроби робив свого часу Нікколо Макіавеллі, якого Липинський перекладав українською мовою. Наслідуючи італійського мислителя, він намагався піднести політичну культуру свого народу, виробив вчення про вирішальну роль еліти в національній історії. На його переконання, великою проблемою національного державотворення була поведінка еліти, яка здебільшого нехтувала своїм прямим обов'язком взяти на себе відповідальність і досягнути загальнонаціональної гармонії заради спільної мети.

Історичним фундаментом державницької концепції В'ячеслава Липинського стали його наукові дослідження, присвячені добі козаччини. Козаччина цікавила його не сама по собі, а як носій українських державницьких починів та української державної традиції. При цьому в центрі досліджень Липинського, на відміну від народницької історіографії, був не народ-маса, а провідна верства-еліта, яку він вважав вирішальним чинником державотворення. На думку історика, саме діяльність козацької еліти, до якої влилися найактивніші елементи української шляхти, уможливила постання самостійної держави під проводом Богдана Хмельницького, що продовжила традицію української державності, перервану після князівської доби. Основна історична монографія В'ячеслава Липинського «Україна на переломі» присвячена кінцевому періоду діяльності Хмельницького, коли він із речника козацького автономізму в межах Речі Посполитої виріс у суверена самостійної Української держави — Війська Запорозького.

ІДЕОЛОГ УКРАЇНСЬКОГО МОНАРХІЗМУ

Спіраючись значною мірою на практичний досвід Української Держави гетьмана Павла Скоропадського, В'ячеслав Липинський розробив теорію спадкової монархії в Україні. Обґрунтовуючи національно-державні традиції інституту гетьманства, вчений дійшов висновку, що дві його прикмети — виборність і залежність від чужих держав — виявилися шкідливими для розвитку нації. Тому саме спадкова, дідична монархія, до якої наприкінці свого життя прагнув Богдан Хмельницький, має стати найбільш вдалою формою державного устрою в Україні. На жаль, суспільно-політичні ідеї Липинського переважно зводять до його концепції дідичного гетьманату, забуваючи, що для вченого це була форма державного устрою, за допомогою якої він намагався досягти суспільного консенсусу. Розробляючи ідеологію модерного українського монархізму, він намагався перебороти однобічність розвитку нації, зміцнюючи праве консервативне крило українського суспільно-політичного руху. Його концепція передбачала об'єднання суперницьких течій у межах єдиної політичної системи та спільного для всіх закону. Створення ним Українського союзу хліборобів-державників і постійна наполеглива праця над

Родина Липинських. Початок ХХ століття

організаційною розбудовою гетьманського руху свідчили, що Липинський не був відстороненим від життя теоретиком-ідеалістом, як його трактували й трактують донині деякі дослідники, а виявив себе як глибокий мислитель і водночас реальний політик-практик.

Червоною ниткою через весь політичний трактат В'ячеслава Липинського «Листи до братів-хліборобів» проходять тези «нації» та «держави». Він вважав, що лише після постанови Української держави сформується українська нація, яка об'єднає всіх громадян України без різниці національної, соціальної, політичної та релігійної належності. «До української нації через Українську державу, — наголошував Липинський, — через об'єднуючі всіх мешканців України державні політичні гасла». Пояснюючи своє розуміння поняття «нація», він зазначав, що «це всі мешканці даної Землі і всі громадяни даної Держави». Діяч визнавав націю як «реалізацію хотіння буття нацією».

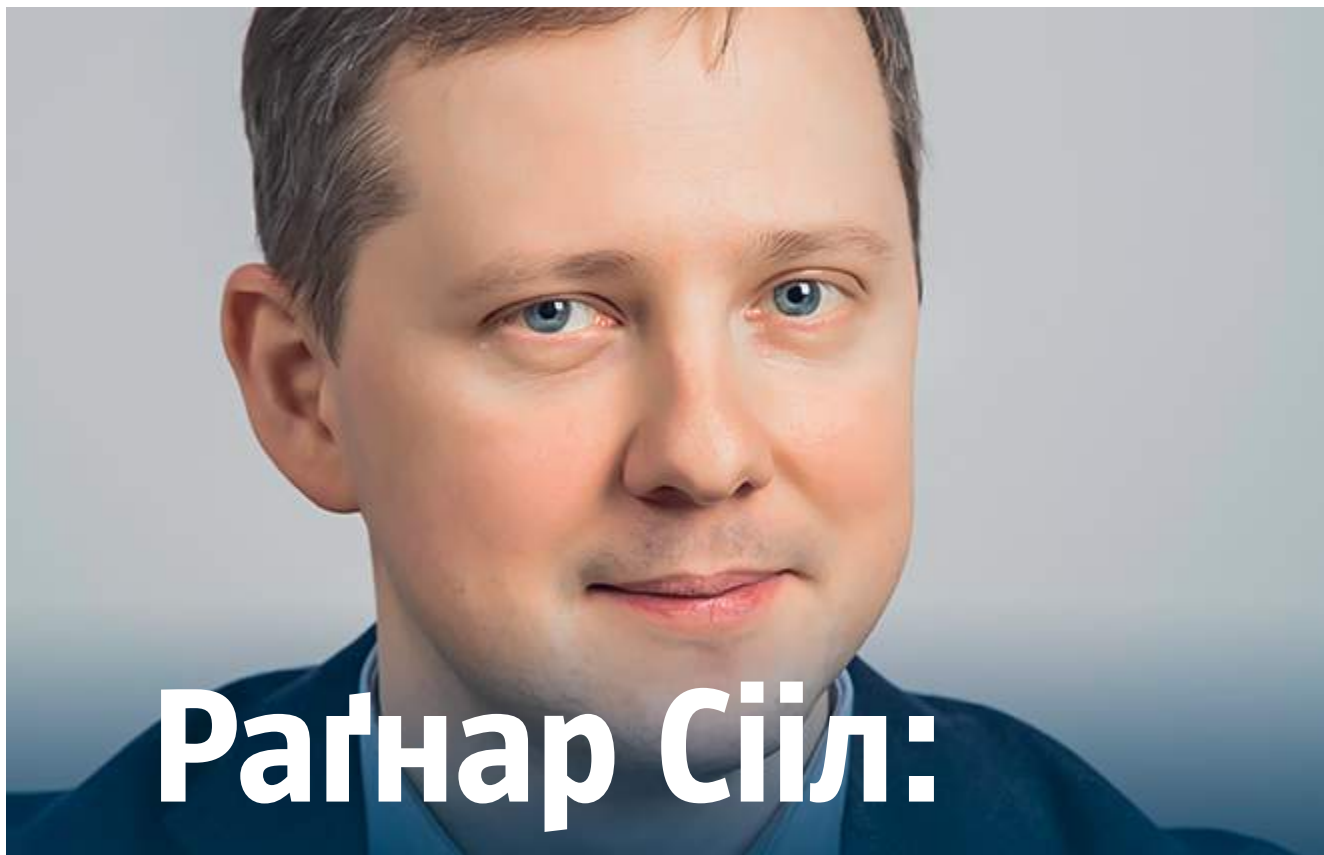
МОРАЛЬНИЙ АВТОРИТЕТ

В'ячеслав Липинський вирізнявся нетерпимістю до виявів кругітства та підлості, високою моральністю в усіх вчинках, насамперед у політичних та громадських справах. На відміну від подібних діячів він ніколи не трактував питання моралі й етики в політиці як другорядні. Натомість пов'язував політичний процес, майбутнє України з поверненням до створених попередніми поколіннями моральних цінностей, із яких «виріс Шевченко, з якої виростло наше відродження». Фактично опоненти Липинського не бажали розуміти його моральних доміант. Боротьба за українську ідею з політиками, які звикли «заробляти з любові до України», подекуди змушувала Липинського розмірковувати, а чи правильний шлях він обрав. Велику духовну підтримку отримував, зокрема, від голови Української

греко-католицької церкви митрополита Андрея Шептицького, який також постійно відчував відчуженість певної частини українського політикуму («польський граф» і землевласник). Наражаючись на нерозуміння своєї позиції, Липинський нерідко чув мудрі слова галицького первосвященика. «... Розумію, як часом зневіра може Вам відбирати і відвагу, і оптимізм, але Ви можете з гордістю і радістю поглядати на діло свого життя і дякувати Богові за те, що дав Вам сповнити, — писав Андрей Шептицький В'ячеславу Липинському в 1929 році. — Ваше діло остойтється, хоч справа, для якої Ви працювали ціле життя, може, далека від триумфу, але аж научили наших земляків правильному думати у політиці, очевидно не всіх, але многих з них, а поволі здорова політична гадка буде розширятися... Тому не беріть до серця хамства українців деяких, а хоч би многих — Ваша гадка лишиться ясною в нашій історії». Тяжку недугу і важкий душевний стан Липинський лікував «вірою в Бога, релігією і моральною піддержкою тих», кого глибоко цінував. «І коли Бог призначив мені цю працю виконати, значить, вона Його замислам потрібна, — писав він. — І не мому розуму ці замисли контролювати. Отже, нехай буде воля Твоя, і дай мені, Боже, силу перебороти зневіру, що пливе з розуму, з рефлексій».

Висока оцінка особистості В'ячеслава Липинського, яку дали видатному українському мислителю римо-католицької віри очільники УГКЦ, переконливо спростовує звинувачення його опонентів у невинуватих «амбіціозності» та «диктаторстві». Митрополит Андрей Шептицький вважав його однією з найяскравіших постатей української новітньої історії та політичного процесу загалом. Своєю чергою, кардинал Йосиф Сліпий відзначав його духовну силу і відданість національній справі. «Я був два рази у Липинського в його малому маєтку в Стирійських горах [в Бадегу], — розповідав ієрарх УГКЦ. — Не було більшої духовної насолоди, як розмовляти з тою людиною. Його ум — це, мабуть, найглибша українська криниця знання, а під духовним оглядом — це просто велетень. Робив у розмові враження лікаря, що може і вмє поставити на ноги знеможену і бити сумнівами людину. Мені ніколи більше не довелося стрічати в життю такої багатой в духовному й розумовому розумінні людини». Ці слова тим значущіші, що вони належать кардиналові Йосифу Сліпому — людині, яка не лише мала великий життєвий досвід, а й пройшла страшний випробування сталінської репресивної системи.

Значення, яке В'ячеслав Липинський може мати сьогодні для України, оскільки кульмінаційна точка його впливу ще не досягнута, полягає насамперед у його політичному геніїві. Величезна духовна потуга Липинського дала підстави Василю Кучабському поставити свого вчителя в один ряд із Богданом Хмельницьким і Тарасом Шевченком. Але якщо діяння останніх двох потуг широковідомі, значною мірою вичерпані подіями 1917–1921 років і їх уже не вистачає для оновлення сучасного українського національного життя, то сприйняття Липинського тільки починається. Його концепції національної еліти, територіального патріотизму, релігійної толерантності, класократичної структурованості суспільства тощо не втратили свого практичного значення для розбудови української державності й у наші дні. ■

«Культура цінна сама по собі, вона не йде після ситого шлунка, здоров'я тощо»

Спілкувалася
Ганна Трегуб

Координатор експертної групи розвитку культурних і творчих індустрій Єврокомісії розповів *Тижню* про культуру крізь призму процесу творення нової вітчизняної політики, яка регулює цю царину, економічну збитковість ставлення до неї за залишковим принципом та нові форми інституцій, що стимулюють її розвиток.

Культурна політика країни і стратегія діяльності Міністерства культури — що в них спільного і що відмінного? Чи можлива між ними точка перетину?

— Мене часто запитують, чи справді Україна має свою культурну політику. Завжди кажу, що на цю проблему існує як широкий, так і вузький погляд. У широкому розумінні ваша країна має свою культурну політику, бо кожне рішення, яке вона приймає щодо культури, є культурною політикою. Навіть рішення не мати культурної політики — це також політика. Хай там як, а українська культурна політика існує, і її позитивні й негативні сторони можна проаналізувати.

У вузькому розумінні йдеться про документ. Його в Україні немає. Відсутність культурної політики у вигляді документів або її наявність у несуттєвій і неактуальній формі — це і є той широкий аспект проблем, із яким доводиться стикатися.

Потрібно відповісти на запитання, якою є роль культурної політики в кожній країні. Якщо дуже спростувати, то культурна політика у вигляді документа має два аспекти. Передусім йдеться про встановлення чітких пріоритетів та виокремлення ресурсів для їх імплементації. Якщо в природі не існує документа, у якому ці речі чітко прописані, далі дуже важко розуміти, які кроки уряд конкретної країни вважає первинними й потрібними в царині культури. Якщо ресурсів замало, як, наприклад, в Україні, доводиться обирати, на що саме їх витратити.

Ще одна проблема, котра, як на мене, є ще складнішою, полягає в тому, що документ, який називається культурною політикою чи культурною стратегією, передбачає процес залучення суспільства. У сучасному розумінні йдеться про те, що культурну політику не спускають згори й вона не розробляється невеличкою купкою людей у Кабміні чи Мінкульті. Йдеться про залучення до процесу всіх основних гравців, культурних активістів та інституцій, які можуть і мають сказати своє слово. У такому розумінні відсутність культурної політики у вигляді окремого документа означає відсутність консенсусу як у культурному секторі, так і в усьому суспільстві загалом. Ось ті дві, на мій погляд, найбільші проблеми, які виникають, коли в країні немає культурної політики.

Чи є сенс казати, що остання стратегія культурної політики України, до розробки якої ви були долучені, лягла мертвим вантажем на архівні полиці й до неї не буде вороття? Річ у якості самої стратегії чи в специфічному ставленні можновладців до культури як такої?

— Побудова суспільної довіри необхідна, щоб зорганізувати й вести діалог з усіма зацікавленими особами в тій чи іншій царині. І така потреба не унікальна для України, бо так усюди. Біда в тому, що суспільство, культурний сектор та інституції не завжди й не обов'язково довіряють уряду, політикам. Недовіра, скептицизм до ініціатив влади походять саме звідси. Це пояснює, чому процес створення культурної стратегії вигідно розпочати в спосіб, який увліє в систему більше довіри. Це також означає, що ставлення до того процесу має бути серйозним, бо йдеться не про гру, у яку можна вільно грати, і не про дурних людей. Люди дуже чітко розрізняють, коли вони справді залучені до процесу ухвалення рішень, а де відбувається косметичний тюнінг, лише щоб дати їм відчуття, ніби вони причетні до планування та прийняття рішень.

Щодо України, то ті підходи до процесу створення культурної політики, яких дотримував у 2014 році міністр культури Євген Нищук, як на мене, вельми непогані. Якість процесу, його відкритість були на нормальному рівні. Обнадіювало те, що тоді український уряд не почав щось нашвидкуруч писати. Літо 2014-го було не найлегшим часом для вашої держави: тільки-но закінчився Майдан, почалася АТО й перед державою постала купа викликів і завдань. І на міністерському рівні було голосно сказано, що питання культури є одним із наріжних каменів розвитку й відіграє важливу роль у цьому процесі. Тоді міністр культури презентував дорожню карту, у якій ішлося про створення культурної стратегії від початку до кінця і яка передбачала залучення різних сегментів, гравців. Важливим також був меседж, що, попри складні умови, у яких перебуває Україна, та культурна політика, над якою працюють, має бути не гіршою за політику країн ЄС із погляду тенденцій і трендів. Вона не повинна бути ані старою, ані ультрамодерною, а такою, що відповідає питанням, які постають у сучасній культурі. Наприклад, йдеться про ширшу візію культури як такої, включення туди її сучасних форм, широку дискусію стосовно ролі креативних індустрій тощо.

Нагадаю також, що для розробки дорожньої карти стратегії розвитку «Культура 2025» було зібрано групу експертів як із Мінкульту, так і з різних секторів культури, з-поміж членів Конгресу активістів культури, журналістів та ін. Розробка згаданого документа стала поштовхом для потужної дискусії між представниками різних напрямів культури стосовно майбутнього української культури, а процес обговорення, який традиційно відбувався в Києві, було децентралізовано й перенесено до інших міст. Тому прозвучало багато голосів. Також відбувалися обговорення з представниками музейної, бібліотечної, музичної та інших царин.

Моя роль у тому процесі була дорадчою і стосувалася організації процесу. До моїх повноважень не входило ухвалення рішень. Вважаю, що жоден іноземець не має брати на себе відповідальність

за наповнення та зміст рішень, які не стосуються його власної країни. Ухвалення рішень у царині української культури належить до компетенції українських експертів.

Я не стверджую, що вдало організований процес обговорення та підготовки стовідсотково забезпечує вдалу культурну політику. Але при цьому переконаний, що без нормально організованого підготовчого процесу дуже складно отримати нормальну культурну політику. Чому на це не звернули уваги тоді, коли в Україні змінився уряд і відповідно міністром культури замість Євгена Нищука став В'ячеслав Кириленко, запитання не до мене. Зараз, після чергових перестановок в українському Кабміні, коли Євген Нищук знову став міністром культури, знаю, що на питанні створення нової української культурної політики акцентують увагу, але на якому етапі перебуває цей процес, мені важко сказати. Сподіваюся на краще.

Слід зазначити, що навіть за наявності документа під назвою «Культурна політика» буває різна практика. Я знаю, що сьогодні в Україні точиться дискусія довкола питання створення Фонду культури на кшталт тих, які діють у країнах Балтії. Є кілька поглядів на це питання у вашій країні. Маю нагадати, що 2014 року, коли в Україні стартувало обговорення нової культурної стратегії, питання фінансування царини культури було одним із ключових. Принаймні певні важливі елементи вже взято до уваги, навіть попри те що культурної стратегії у вигляді конкретного документа наразі не існує.

Конкурс професійної майстерності Toyota

16 вересня 2016 року в Києві відбувся сьомий Національний конкурс професійної майстерності Toyota

Головним слоганом Національного конкурсу професійної майстерності було обрано «Be the One. Be the Best. Be Toyota» — «Будь першим. Будь кращим. Будь Toyota». Концепція втілює головні цінності бренду Toyota: постійне вдосконалення, здобуття знань та розвиток навичок, досягнення мети — пропонувати клієнтам Toyota найвищий рівень якості сервісу. Цього року в конкурсі взяли участь 12 найкращих спеціалістів із продажу аксесуарів і 12 найкращих механіків дилерської мережі Toyota та Lexus з усієї України, які продемонстрували найвищий рівень знань і навичок.

Переможців у категорії «Спеціаліст із продажу аксесуарів» було визначено за результатами як теоретичних, так і практичних завдань, під час яких треба було продемонструвати свої знання та навички роботи з клієнтом, урахувати його потреби та звички й із широкого асортименту оригінальних аксесуарів підібрати саме те, що необхідно споживачу.

Переможцями категорії «Спеціаліст із продажу аксесуарів» стали:

- Перше місце — Михайло Григор'єв, «Лексус Київ Захід».
- Друге місце — Олена Гончарук, Тойота Центр Рівне «Агат Авто».
- Третє місце — Денис Гончаренко, Тойота Центр Миколаїв «Кит-Т».

Переможців категорії «Механіки» було визначено після трьох етапів змагань, які включали теоретичний тест, а також практичні завдання з вимірювання та технічного обслуговування і ремонту автомобіля.

Переможцями категорії «Механіки» стали:

- Перше місце — Дмитро Шемета, Тойота Центр Київ «Сті Плаза».
- Друге місце — Тарас Івчук, Тойота Центр Вінниця «Преміум Мотор».
- Третє місце — Володимир Олексієнко, Тойота Центр Кропивницький «Мотор-Оліві».

Конкурс професійної майстерності Toyota — це щорічне змагання фахівців дилерської мережі Toyota і Lexus за звання найкращого у своїй галузі. Завдяки таким змаганням працівники офіційних дилерських центрів Toyota і Lexus мають можливість продемонструвати високий рівень кваліфікації та взяти участь у змаганнях за головний приз — подорож до Японії, де «Тойота Мотор Корпорейшн» проводить щорічну церемонію нагородження найкращих фахівців з усього світу.

Конкурс професійної майстерності Toyota є ще одним підтвердженням двох головних цінностей компанії: постійного вдосконалення («Кайдзен») і надання найвищого рівня якості обслуговування за принципом «Клієнт перш за все».

www.toyota.ua

P

На тлі дискусій довкола законодавчої ініціативи про створення українського державного Фонду гуманітарного розвитку (законопроект № 3597) чуємо про вдалий британський та естонський досвід соціокультурного розвитку країни. Що дало Естонії ухвалення закону про Фонд «Культурний капітал»?

— У випадку Великої Британії йдеться про систему мистецьких рад, а країн Балтії — про систему культурних ендавментів. Культурний ендавмент — одна з найважливіших частин сучасної культурної політики Естонії, яка однією з перших серед країн Європи запровадила таку практику. Це було ще в 1925 році, і така система діяла до початку Другої світової війни. У часи радянського панування її скасували й повернулися до неї 1994-го. Фонд «Культурний капітал» і те, що він може робити, — це не якесь містичне диво, він цілком пов'язаний із культурною політикою як такою. Проте тут є два критичні моменти, про які варто пам'ятати. Перший стосується процедурності (як щось відбувається), і тут для України криється серйозний урок. З погляду прозорості, підзвітності, боротьби з корупцією важливо не так те, що ви підтримуєте чи звідки походять гроші, як те, у який спосіб ухвалюються рішення, хто це робить, хто оцінює їхній вплив та здійснює контроль. Якщо говорити про ухвалення рішень у царині культури, то в моїй країні це роблять експерти. В естонському Фонді є вісім підрозділів, які відповідають за різні культурні сектори, зокрема музику, кіно, архітектуру тощо. До їхньої діяльності залучені лише прямі експерти з певного культурного сегмента, тобто ані політики, ані чиновники участі в цьому не беруть. Каденція роботи у Фонді становить два роки, кожен експерт може обіймати посаду не більше ніж дві каденції. Далі він обов'язково має піти відповідно до чинної системи ротації. Тож наша система ґрунтується не на кумівстві та особистих контактах, а на заслугах і здобутках кожної конкретної особи, на якості запропонованих нею культурних проєктів. Другим важливим питанням є фінансування культури. Згідно із законом Фонд «Культурний капітал» фінансується безпосередньо з частини податків, які стягують у державі: 3,5% річного акцизу з алкоголю та сигарет і 47% податку, яким обладається гральний бізнес. Тож уряду чи парламенту не доводиться щороку ухвалювати рішення про те, скільки грошей виділяти цій інституції. Інакше політики щоразу спекулювали б і билися б довкола цього питання, урізали б бюджет, перетворюючи його на частину політичної гри. Оскільки фінансування фіксоване, політикам немає про що тут дискутувати.

Ви стоїте на позиціях, що в Україні цілком реально розвинути креативну економіку. Як саме це зробити? Якою в цьому процесі є роль різних фіскальних і регуляторних органів країни, зокрема Мінфіну?

— Процес творення сучасної української культурної політики розпочався того самого дня, що й грузинської. Місяць тому грузинський уряд запровадив у своїй країні культурну стратегію до 2025 року. Прикмето, що дорожня карта імплементації згаданого документа була такою самою, як для України. Цікаво поглянути на цей випадок, бо ситуація розвивається сприятливо. Річ також у тім, що культурна стратегія Грузії одним із пріоритетів визначає креативні індустрії. Після ухвалення на рівні державної влади культурної

Раґнар Сііл — естонський експерт у царині культурної політики та креативних індустрій. Випускник Тартуського університету, магістр політології та міжнародних відносин. З 2005 року працював у Міністерстві культури Естонії, зокрема з 2007-го на посаді заступника міністра культури з питань розвитку та креативної економіки. Впродовж 2011–2013-го очолював робочу групу з розробки стратегії розвитку культури Естонії до 2020 року. Координатор експертної групи з розвитку культурних і творчих індустрій Єврокомісії, один з ініціаторів програми «Креативна Естонія».

стратегії до 2015 року грузини почали розробляти субстратегію «Креативна Грузія». Документ уже практично готовий, і в грудні цього року відбудеться конференція-презентація для міністрів шести країн — членів Східного партнерства.

Знову звернуся до дефініцій. У вузькому розумінні креативні індустрії — це бізнесова діяльність у царині культурної креативності. У результаті отримуємо розвиток бізнесу, нові робочі місця, економічне зростання, гроші, нові ідеї тощо. Це важливо, бо мова про величезне джерело інновацій. У широкому розумінні йдеться про інтеграцію та зв'язок культури з іншими царинами життя і не обов'язково про прямий прибуток. Я кажу про перехресний ефект. Як на мене, для уряду країни це навіть важливіше та цінніше. Один із найбільш наочних прикладів — туризм. Туристична галузь безпосередньо залежить від культурної складової. Музеї, фестивалі не конче мають бути прибутковими самі по собі. Але завдяки їм, завдяки культурній активності та різноманітному культурному життю бізнес (готелі, ресторани тощо) отримує свої прибутки, а уряд — свої податки. Отже, культура — це не просто розвага. Культура цінна сама по собі, вона не йде після ситого шлунка, здоров'я тощо. Нерозуміння цього аспекту — проблема пострадянських країн.

З досвідом ЄС у царині креативних індустрій легко ознайомитися, бо є мануал, що описує різні моделі, як саме вони діють і які практики існують. Питання в іншому: чому політики, які можуть вивчити чужий досвід і практики, не роблять цього. Усі країни починали зі створення необхідних передумов. Якщо я зараз приїду в Україну й почну говорити про оподаткування, акселератори, способи фінансування та залучення грошей, бізнес-моделі в царині креативних індустрій, на мене подивляться як на навіженого, бо для такої розмови немає передумов. Мапування згаданого сегмента бізнесу в Україні поки що не відбулося. Тому наша програма співпраці між державами Східного партнерства та ЄС у царині креативності передбачає на цьому етапі дослідження стану креативних індустрій у всіх країнах — членах Східного партнерства, зокрема й в Україні. Це маленький, але необхідний крок для того, щоб зрозуміти слабкості та переваги, потенціал ваших креативних індустрій.

Якщо не зібрати разом усіх необхідних гравців, запустити креативні індустрії в країні практично неможливо. Коли цією цариною опікується тільки Мінкульт або тільки Мінфін, вона приречена, вона не працюватиме. Культуру, фінанси, освіту в цьому питанні треба поєднати. Також підключити до процесу місцеві муніципалітети, культурні інституції та операторів, бо вони є центром розвитку креативних індустрій. Далі йдуть бізнес та інвестори. Сподіваюся, розвиток цієї царини в Україні покращиться найближчим часом. ■

Повну версію інтерв'ю читайте на сайті www.tyzhden.ua

Приземлення

ОНУХ

Літак, яким я прилетів в Україну, приземлився в аеропорту «Бориспіль» рівно о 14:00. Тієї самої миті, о 14:00, у приміщенні Міністерства культури почався конкурс на посаду директора одного з найважливіших культурних закладів України — Національного художнього музею. Той несподіваний збіг видався мені символічним. Я не був ані кандидатом на цю почесну посаду, ані членом журі, а був і є людиною, глибоко зацікавленою в успішному перетворенні Музею на важливий і впливовий заклад, що створює канон і давнього, і нового мистецтва. Канон, який українському суспільству допоможе краще зрозуміти себе, а світові — збагнути історію та сучасність України. У конкурсі брали участь дві кандидати, дві вкрай відмінні особистості з різними думками. Директорка «Мистецького Арсеналу» динамічна й популярна, а тодішня директорка Музею — неупублічна й методична. Після презентації концепції функціонування Музею, яку подали обидві вони, журі висловилося за подальше збереження тодішньої моделі діяльності й п'ятьма голосами проти чотирьох запропонувало міністрові культури призначити теперішню директорку. Результати конкурсу одразу поставила під сумнів кандидатка, яка не отримала мандата довіри з боку журі. Вона звернулася до міністра культури з проханням скасувати результати конкурсу й оголосити новий. На своїй сторінці у Facebook написала: «Я звертаюся до прем'єр-міністра України Гройсмана Володимира Борисовича, міністра культури Євгена Нищука, законотворців — народних депутатів України. Прошу вас втрутитися у ситуацію відвертого порушення Закону «Про культуру». Те, що відбулося 12 вересня під час засідання комісії з відбору нового генерального директора Національного художнього музею України, нічим не нагадувало прозору й легітимну процедуру, яким цей конкурс має бути за Законом. Це був конкурс без конкурсу із заздалегідь визначеним результатом». Я не маю жодних підстав ставити під сумнів дії журі, так само як і власне думку самої кандидатики. Дуже прикро, що черговий конкурс на керівну посаду в закладах культури піддано сумніву. А ще мені дуже дошкуляє факт, що жодна з концепцій, представлених на конкурсі, не бачить ролі Національного музею в перспективі, ширшій за консервативне продовження або поверхову модернізацію. Жодна концепція не представила БАЧЕННЯ Музею як замкового каменя національної душі. Модернізація — передусім, збереження спадщини — передусім, але без активного, динамічного, проте розумного бачення розвитку Музею як найважливішого закладу

візуальної культури в цій частині світу ми будемо приречені на вічну маргіналізацію.

Як слушно зауважив політолог Микола Скиба, «Блакитною фішкою» музею у світовій арт-грі може стати саме комунікація смислів, які могли народитися поза епіцентрами, поза мейнстрімом, а часом і на перетині різних культурних міфів. Та й поняття периферійності й центру в сучасному культурному процесі — речі, що тепер активно переглядаються. Отже, ще варто пошукати унікальну ціннісну пропозицію НХМУ з огляду на глобальний масштаб.

Перед Музеєм, точнісінько як і перед Україною, стоять великі й незвичайні завдання. Дуже шкода, що спроби зміни умов публічного дискурсу бодай через запровадження системи конкурсів від самого початку опинилися під сумнівом і підозрою в їхній чесності та прозорості. Якщо справи йтимуть так і далі, є ризик, що не з'являться відважні, порядні й мудрі кандидати, здатні формувати широкі бачення та готові безкомпромісно реалізувати їх.

Останніми днями привернув до себе увагу ще один конкурс — на посаду директора Львівської картинної галереї, потужного закладу з ве-

МАЮ ВРАЖЕННЯ, ЩО ЕНЕРГІЯ БАГАТЬОХ РОЗВАЖЛИВИХ ЛЮДЕЙ МАРНУЄТЬСЯ НА ЗМАГАННЯ, ХТО МАЄ БІЛЬШЕ ПРАВОТИ, А НЕ СПРЯМОВУЄТЬСЯ НА СПРОБИ ЗНАЙТИ МУДРИЙ І ДАЛЕКОСЯЖНИЙ КОНСЕНСУС

личесним потенціалом. Ще не висохли підписи на документах про призначення нового керівника, як «професійна громадськість» обурилася результатами конкурсу. Маю нездоланне враження, що енергія дуже багатьох, здавалося б, розважливих людей марнується на абсурдні змагання в тому, хто має більше правоти, а не спрямовується на спроби знайти мудрий і далекосяжний консенсус.

Коли я пишу ці слова, попиваючи лате із сальвадорських бобів у львівській кав'ярні «Світ кави», до мене дійшла звістка, що «вся громадськість, сповнена тривоги за майбутнє скарбів нації», у відкритому листі до президента України Петра Порошенка, голови Верховної Ради України Андрія Парубія, прем'єр-міністра України Володимира Гройсмана та міністра культури України Євгена Нищука просить «припинити зухвале та цинічне рейдерське захоплення Львівської національної галереї мистецтв імені Б. Г. Возницького». Що ж, здається, ми ще на якийсь час лишимося на стадії «приземлення», на зліт літака з назвою «Україна» доведеться трохи зачекати. Тому зичу вам терплячості, пані та панове. Терплячості. ■

Розмова з таксистом

Вікторія Малишева

Думаю, найдосвідченішими розвідниками могли б стати таксисти. Ба навіть уже стали, з єдиною поправкою: всю зібрану інформацію вони перетравлюють самі та згодують колегам. Від їхньої інфи, що здобута на шляхах війни, жодної користі — лише змарнований настрій та трохи гумору, якщо сам «розвідник» має таке почуття.

Я брала таксі. Їхати треба було до іншого населеного пункту. Сума за кілометри потім вийшла чимала, тож і відчуття від цієї подорожі дивні: по-перше, від таких витрат на себе, а по-друге, від оповідань мого водія. Таксист був знайомий. Може, саме тому розмова вже хвилині на п'ятій перейшла на звичні рейки політичних подій у місті й навколо. Я уважно слухала його і спробую перелічити все, що почула. А свої висновки він робить тільки зі спілкування з місцевими «військовими» та російськими найманцями, яких перевозить досить часто.

«Луганськ не потрібен Росії. Поки на Донбасі точиться війна, Україна не вступить до НАТО, а отже, Америка безпечна для Кремля. Тобто зона АТО — плацдарм для бойових дій, куди стягується техніка, яка в РФ списана за терміном придатності. Конфлікт триватиме рівно стільки, скільки це вигідно ВВП або поки не зміниться влада в Києві».

«Окрім тих, хто потрапив до Луганська з Росії за власною волею, отримує свої бонуси \$2 тис. і дістає певні пільги на сплату житлових кредитів у РФ, у місті безліч тих, хто добуває тут тюремний термін. Тобто як колись була «хімія» — вільні поселення біля зон, так для певного прошарку ув'язнених із Росії своєрідною «хімією» став Луганськ».

«Поруч із тими, хто воює в місцевій «армії» з нульовими військовими навичками, є особи, яких сюди відрядили навчати тих, кому надалі ставати основою підрозділів. До військових частин Росії по всій її території надходили рознарядки із зазначеним вакансіям на тривале відрядження до Луганська. Пільги варті того, щоб подумати: прирівняння цієї командировки до участі в бойових діях, пришивдення «черги» до зірок на погонах, дуже пристойна зарплата на банківську картку вдома й добові тут. Завдання — навчити місцевих, довести певні дії до автоматизму, ознайомити з правилами заповнення документації, сформувати відділи, заповнити штатний розпис. Прямої участі в бойових діях ніхто з росіян не бере, усі пересиджують будь-який

небезпечний період у гуртожитках. Узагалі всіх за будь-якого ризику відправляють на «нуль» для дальшої пересилки додому. Сюди всі приїзять абсолютно нульовими: без документів, із мінімумом особистих речей (на місці все видадуть) та з придуманим прізвиськом і прізвиськом на зразок Петрова або Іванова. Із собою везуть лише власні знання та досвід, завдяки яким їх обрали для відрядження. І мотивація на такі випробування зовсім не слабка: є гроші, а вдома термін служби йде у пришвидшеному темпі, родина має гроші з картки чоловіка, а зірки вже не такі й далекі. Тому приїзять сюди часто двічі й більше разів: знають зарди чого. Відрядження є і три місяці, і рік залежно від мети поїздки. Головне — не конфліктувати з керівництвом. Є ті, хто взагалі далі за гуртожиток та найближчий магазин не пересувається: заборонено».

«Місцеві легко впізнають росіян за вимовою, на ринках продають їм сало дорожче, та й ризиковано ходити поодиноці... Тому для пересування у службових справах є спеціальний транспорт, а для необхідних закупівель — компанія та найближча крамниця. Хоча, попри всі інструкції, трапляються й винятки: самогубства, хвороби, поранення, романи з місцевими дівчатами. А ще конфлікти з «тубільцями», які найменше хочуть комусь підкорятись і вести документацію правильно. Правильно — це правильно абсолютно в усьому, за стандартом — сто журналів, сто звітів та рапортів, сила-силенна канцелярія, плани на місяць та рік, звіти про виконану роботу... А якщо людина йшла лише воювати та щось там захищати, які до біса журнали, рапорти й звіти? Конфлікт інтересів: місцевий згадує всю рідню по матері прискіпливого росіянина, а той пише рапорт про невідповідність на горлопана-скандаліста. І правда завжди за приїжджми, тому місцеві або йдуть, або звикають. Але з репутацією учасника бойових дій куди податися? Росія місцевих «військових» приймає лише на навчання, а виїхати у відпустку до сусідньої країни не вийде: їхня база постійно оновлюється на російському кордоні».

А ось що буде далі, про це в мого таксиста доволі розмиті уявлення. Якщо двома словами, то нічого доброго. Місцева промисловість стоїть, випускників вишів ніде працевлаштувати, окрім торгівлі. А торгують лише харчовими продуктами. Чи є сенс здобувати освіту, щоб потім йти на ринок? Або ж навчатись і сидіти з дипломом удома, маючи дві перспективи: місцевої «армії» або заробітків у Росії? ■

Зі слізьми на очах

Станіслав Васін

8 вересня, у День звільнення Донбасу, в Макіївці сталася чергова подія, яка ще на етну кількість днів (років?) відсунула від нас перемогу в цій війні. Під перемогою я не маю на увазі українські танки на площі Леніна в Донецьку з рознесеним швент пам'ятником, як часто це уявляє собі наша патріотична більшість. Доломитися цього — означає домогтися лише половини. Остаточна перемога — перемога в головах. Не люблю кліше, але хорошим прикладом тут слугують німці після 1945 року, що пробудилися від довгого сну націонал-соціалізму й побачили картину концтаборів. Саме усвідомлення помилки, зробленої в минулому, дає надію майбутнім поколінням. У цьому сенсі в Макіївці до перемоги нам ще далеко.

Як і завжди, до пам'ятного дня майстри пропаганди влаштували шоу. Треба сказати, що сам я намагаюся відвідувати майже всі такі заходи: чи це повний маразм із піонерами, який якимось влаштували в Макіївці біля Парку ім. Джарти, чи це, як тепер, відкриття пам'ятника «мешканцям міста, вбитим ЗСУ». Навіщо? Просто саме з таких подій можна скласти справжнє уявлення про те, як місцевим бачиться все те, що відбувається навколо.

Але цього разу, маю визнати, було ефектно. Як і з «алесею ангелів», будь-яка тема смерті в «ДНР» обіграється так майстерно, що не повірити в це можна тільки дуже загартованим головам. Якщо відволіктися від емоцій, то на відкритті пам'ятника можна було роздивитися всі «рускомірніє скрепи»: тут і лицемірство ораторів, і тотальна брехня, і антураж у найкращих традиціях совка, і справді ефектні емоційні прийоми (на кшталт маленьких дівчаток із живими голубами), і, звісно ж, РПЦ МП, що освячує це «торжество». А ще сильний хід з оперною музикою, поки запускали кульки. Але про все по черзі.

У сепаратистських ЗМІ вже давно й активно культивується ідея «безсмертного полку макіївчан». Мешканців Макіївки, які загинули в лавах «ополчення», справді так багато, що під час активних боїв зведення майже щодня поповнювали цей «полк» новим прізвиськом із детальною розповіддю про вибілену біографію вбитого. І ось 8-го числа родичі всіх цих «убієнних» (як висловився священник) зібралися біля фігури ангела зі скорботним поглядом, тримаючи фотографії своїх чоловіків, братів, батьків. Усі вони, певна річ, загинули в лавах «ополчення», хоча пам'ятник присвячений і мирним мешканцям, що загинули під час нинішньої війни. З огляду на цю обставину пропагандистам, які знімали тут

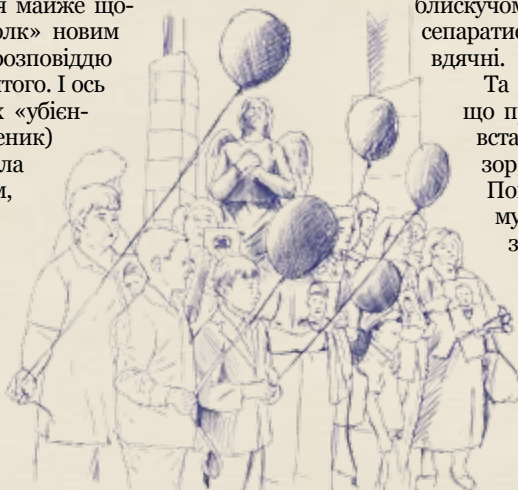
репортаж, не треба було докладати особливих зусиль: навколо справді стояли вбиті горем люди, які ридали протягом майже всього «торжества». Найбільше плакали діти: їх чомусь набралось дуже багато, і на обличчя малечі повсякчас насувався телеоб'єктив. Пізніше буде зроблена нарізка з кадрів із заплаканими дитячими очима, яку розтиражують усі місцеві ЗМІ.

Але загалом уся подія вибудована за класичними законами радянської естетики. На задньому плані стояла купка зігнаних сюди місцевих зі світлинами загинувших за Донбас у Другу світову; з імпровізованої сцени «штовхали» промови, заготовлені, вочевидь, ще для шкільної лінійки; «офіційні особи» повсякчас дякували спонсорам, геть-чисто забувши про тих, кому, власне, і присвячений монумент. У середині заходу вишикували в шеренгу якихось дітей із затисненими в руках голубами, і під пісню про солдатів, що перетворилися на журавлів, їх знову ж таки урочисто відпустили в небо. Туди ж під оперу запустили й кульки кольору «республіки». Після чого настав час духовності й священник тужливим голосом почав щось читати. Знову слюзи. Про гімн «слався, республіка», георгіївські стрічки, безсмертних дідів та відрепетирувані на ніч біля дзеркала фрази я тактовно мовчу. Але. Ви повинні уявляти собі, що весь цей час люди щиро плакали, навіть не розуміючи, що їхніх рідних на той світ відправили ті, кому вони так вдячні за монумент.

Не менш дивно те, що місцеві мешканці не усвідомлювали того тотального лицемірства, яке проглядалося в самій біографії ораторів. Зокрема, виступив перед публікою і колишній «мер» Макіївки, а нині депутат «Народної ради ДНР» Юрій Покінтелиця, якому глибоко начхати і на «героїв», і на їхніх рідних. Юра, він же Фікс (за деякими даними, кримінальний авторитет), мало чим відрізняється від заповзятливих ділків 1990-х, із яких, власне, і зігнаний увесь промисловий Донбас: будиночок у душі «золотого унітаза» чи Людовика XIV (тільки ось Юра не король), дороге авто, собаки за ціною зарплат усього «безсмертного полку».

Словом, персонаж іще той: добре відмитий, у блискучому костюмі, що по трупах виліз на сепаратистську верхівку. Але в Макіївці йому вдячні.

Та річ навіть не в цьому. Головне те, що пропаганда знову перемогла. Адже встановлений пам'ятник — це не телевізор, який можна дивитися, а можна ні. Повз того ангела щодня проходить ілюзія сльоз, сльози сотні людей, проливаючи сльози й відверто ненавидячи «укропів, що вбили їхніх синів». Утім, найгірше тут — сльози дітей. Лишається тільки здогадуватися, що вбивають у голови підрастаючому поколінню в окупації щодня: на кухнях, у школах, дворах, навіть у дитячих садках, де на свята на дітлахів нап'ялюють гімнастерки з пілотками. ■

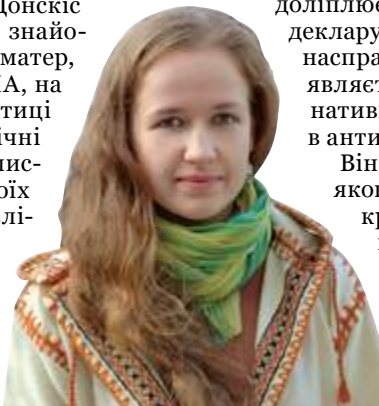
Смерть друга

Анна Корбут

Коли мені написали, що Леонідас Донскіс помер, я саме переписувалася зі знайомим. Той поїхав до своєї альма-матер, одного з топових університетів США, на семінар, присвячений міжнародній політиці та дипломатії. Він скаржився на академічні кола, мовляв, дуже часто професори та мислителі західної academia заскорублі у своїх безпечних «вежах зі слонової кістки», зліплених із теоретизування, віддаленого від життя трактування ідеологій і банального небажання розбиратися в нюансах реалій, про які говорять і які, зрештою, не так далеко від них, аби це нерозуміння нюансів можна було пробачити. Російсько-українська криза дуже наочно проявила поширений у західних політично-академічних колах світогляд.

Леонідас Донскіс належав до табору тих, хто робив усе, аби такий світогляд не взяв гору, а згодом помалу почав змінюватися.

Він досліджував і писав про анатомію зла. Не того, що чітко окреслене в чорно-білому контексті, ніби в легендах про Робіна Гуда. А зла «плинного», відшліфованого духом сучасності, яке ховається в обгортці прагнення (за суттю своєю благородного) до абсолютної об'єктивності. Або будується на вибірковій історичній пам'яті одних і благословляється вибірковою історичною амнезією інших. Або

доліплюється громадянами-споживачами, які декларують нейтралітет стосовно цінностей, а насправді відстороненість. Або ж зла, що виявляється у відсутності мрій, кращої альтернативи та покорі, коли тобі нав'язують життя в антиутопії.

Він досліджував анатомію режиму, від якого чимдуж тікали раніше Польща й країни Балтії, тепер Україна, у різних його історичних проявах. І, напевно, мав у цьому сенсі більше «легітимності», ніж багато його західних колег. Бо міг говорити з висоти власного досвіду та емпатії, а не теоретичної «вежі зі слонової кістки».

ЛЕОНІДАС ДОНСКІС ПИСАВ ПРО АНАТОМІЮ ЗЛА. ЗОКРЕМА ТОГО, ЩО ВИЯВЛЯЄТЬСЯ У ВІДСУТНОСТІ МРІЙ, КРАЩОЇ АЛЬТЕРНАТИВИ ТА ПОКОРІ, КОЛИ ТОБІ НАВ'ЯЗУЮТЬ ЖИТТЯ В АНТИУТОПІЇ

Він не приймав бачення своєї країни, як і інших нашого регіону, як містка між цивілізаціями Заходу і Сходу (багатьом українцям воно здається до болю знайомим). Але сам невтомно виступав містком між тими країнами пострадянського табору, які встигли застрибнути на західний світоглядний корабель і здобути там за останні два десятиліття роки бодай часткову помітність, вагу й авторитет, і такими, як Україна, котрі намагаються це зробити сьогодні, але поки ще не представлені й не сприймаються на ньому належним чином.

А ще він часто писав про свободу. Найчастіше різні її прояви у своїх колонках він передавав через враження від музики. Наприклад, через спогади про литовсько-ізраїльського композитора й піаніста Вячеслава Ганеліна, який започаткував вільнюську школу фрі-джазу, і це в середовищі цензури та несвободи, утім, на рівні західних колег, які тих обмежень не мали. Або писав, як тішився впливом Chicago чи Blood, Sweat and Tears, вловленням у музиці джаз-рок-ансамблю радянських часів «Арсенал», і як від того віяло свободою, яку сьогодні ми, а багато хто на Заході й поготів, сприймаємо як належне.

У День Незалежності від Леонідаса надійшов лист. «Мої українські друзі, вітання з 25-річчям Незалежності України! Многая їй літа!» — написав він. Усі троє адресатів того листа, не змовляючись, відповіли, що це свято — не останньою чергою плід зусиль Леонідаса і «друзів України», як він. Без його внеску та підтримки нам було б значно складніше. Дякуємо за невтомність і щирість, друже України! 🇺🇦

Леонідас Донскіс — литовський філософ, мислитель, політолог, публіцист. Народився в 1962 році в Клайпеді. У 1985-му закінчив литовську філологію і театральну педагогіку Клайпедського педагогічного факультету Литовської консерваторії. У 1987-му — курс філософії у Вільнюському університеті. У 1999-му захистив дисертацію в Гельсінському університеті й став доктором соціальних наук. У публічній площині виступав захисником прав людини та громадянських свобод. З 2009 по 2014 рік був членом Європейського парламенту від Литви (входив до Альянсу лібералів та демократів за Європу, ALDE), зосереджувався на політиці щодо прав людини. До того, у 2005–2009-му, був професором і деканом кафедри політології та дипломатії в Університеті Вітаутаса Великого. Паралельно доцент кафедри соціальної філософії та філософії моралі в Гельсінському університеті, гостьовий професор теорії культури в Талліннському університеті. Після завершення каденції в ЄП повернувся до академічної роботи. Основні сфери його зацікавлення — соціальні науки, цивілізаційна теорія, філософія культури та літератури, політична теорія, історія ідей, вивчення центрально- та східноєвропейської думки. Донскіс написав низку книжок, зокрема «Збентежена ідентичність і сучасний світ», «Modernity in Crisis: A dialogue on cultural belonging» («Сучасність у кризі: діалог про культурну належність»). Його книжки перекладені 13 мовами, зокрема й українською.

5

ПРЕДСТАВЛЯЄ

20:00
ЩОСУБОТИ

РАНДЕВУ

З ЯНІНОЮ СОКОЛОВОЮ

ВІДВЕРТА РОЗМОВА. БЕЗ МАСОК ТА МІМІКРІЇ.

ФЕЕРІЯ
МАНДРІВ

7 ДНІВ
ВІД **399** у.о.

ЙОРДАНІЯ

ДОСТУПНИЙ ВІДПОЧИНОК

+38 044 583-05-21

feeria.ua